

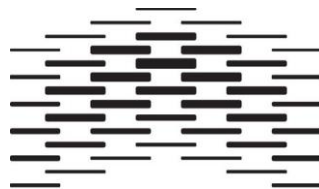
MASTEROPPGAVE I YRKESPEDAGOGIKK
MASTER IN VOCATIONAL PEDAGOGY
2014

PRAKSIS OG RELEVANS I YRKESOPPLÆRINGEN
ELEVENES ERFARINGER MED PRAKTISKE OPPLÆRINGSMETODER

Line Røsten

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
Institutt for yrkesfaglærerutdanning

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Sammendrag

Hensikten med denne masteroppgaven var å få til en mer praktisk og relevant opplæring for elevene på salg, service og sikkerhet vg2. Det er et stort behov for å etablere mer praktiske og virkelige situasjoner for elevene på yrkesfag. Tanken bak var at elevene skulle bli godt kjent med et ønsket yrke og dermed kunne ha bedre forutsetninger for videre yrkesvalg.

Problemstillingen i dette studiet var: «Hvordan legge til rette den praktiske opplæringen på service og samferdsel for å skape relevans i forhold til et yrke, og bidra til å danne et bedre grunnlag for elevenes videre yrkesvalg?» Den største delen av den praktiske opplæringen har foregått i faget prosjekt til fordypning (ptf), med arbeidspraksis i bedrift. Derfor er et nært samarbeid med lokalsamfunnet, så vel som bedriftsmarkedet veldig viktig. Et av formålene i læreplan til ptf er at elever skal få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammene. Ungdomsbedrift og bedriftsbesøk har utgjort en vesentlig mindre del av den praktiske opplæringen. Dette er et kvalitativt studie og dataene ble samlet inn fra aksjonsforskning som var hovedstrategien. I tillegg ble logger, historier, observasjon og intervjuer gjennomført. Både bedrifter og studenter skrev logger etter hver aksjon som et verktøy for refleksjon. Historier og intervjuer ble brukt for å innhente elevenes meninger og oppfatninger av det vi hadde gjort. Dette med tanke på om vi kunne fortsette med denne praktiske opplæringen senere. Resultatene i studiet viser at elevene trakk frem arbeidspraksis som veldig nyttig og at det hadde hjulpet dem i videre yrkesvalg. Samtidig forsto de bedre forholdet mellom teori og praksis, og ble mere motivert. Arbeidspraksisen hjalp mange elever til å senere skaffe læreplass. Studiet peker også på at når prosjekt til fordypning kun foregår i klasserommet, er virkningen sterkt redusert. Studentene opplevde suksess og fikk tillit når de fikk lov til å jobbe tett med bedrifter på deres arbeidsplass. Bedriftsbesøk til skolen var også verdifull og mange elever følte det hjalp dem til å velge en karrierevei. Disse dataene støtter synet på at læring i nært samarbeid med lokalsamfunnet og bedrifter er svært viktig og gir elevene en bedre mulighet for yrkesvalg og til å få lærlingeplass.

Abstract: Practice and relevance of vocational training

The purpose of this thesis was to achieve a more practical and relevant training for students on sales, service and security, level 2. There is a great need to establish more practical and real life situations for students in vocational training program. The idea was that they would become familiar with a desired profession and thus have better prospects for future career choices. The issue in this study was: "How to facilitate practical training on service and transport to create relevance to a vocation, and help to form a better basis for students on career choices?" The largest part of the practical training has been carried out in depth study project (ptf), with work experience in business. Cooperation with companies has therefore been very important. One of the objectives in the curriculum to ptf is that students will gain experience with content, tasks and working methods that characterize the different professions within the education programs. The graduate and business visits have also been part of the practical training. This is a qualitative study and data for this research were collected from action research which was the main strategy used. In addition, logs, stories, observation and interviews were carried out. The action research allowed for structure and organization in collecting data. Both companies and students wrote logs after each session as a tool for reflection. Stories and interviews were meant to aid in gathering students' opinions and perceptions of the activity. This information was important in determining whether or not to continue with the activity. The results of the study show that students favored the in depth study program as it helped them with their career choice and to understand the relationship between theory and hands on learning. They were motivated to complete the program. The in depth study program also allowed many students to get in contact with businesses where they received an apprenticeship. The study also points out that when the in depth study takes place only in the classroom environment, its effect is greatly reduced. Students experienced success and gained confidence when they were allowed to work closely with businesses at their workplace. Company visits to the school were also valuable and many students felt it helped them choose a career path. These data support the view that learning in close collaboration with local community and business is very important and gives students a better chance to get an apprenticeship.

Forord

Denne oppgaven markerer at jeg er ved veis ende i et studium jeg ikke helt visste hvor ville ende. Uten elever, kollegaer og bedrifter hadde det ikke vært mulig å få til dette prosjektet. Det er flere stemmer som høres gjennom oppgaven. Takk for alle gode refleksjoner og deling av opplevelser og inntrykk.

Det har både vært lærerikt, inspirerende og noen ganger frustrerende å møte opp til undervisning og veiledning på Høgskolen i Oslo og Akershus. Jeg har opplevd mange gode forelesninger, diskusjoner og tilbakemeldinger. Tusen takk til alle i min læringsgruppe og til veilederne Ulf Melvold og Hilde Hiim.

En stor takk til familien min som har trodd på meg, støttet meg og heiet på meg! En spesiell takk til døtrene mine Lotte (8) og Thea (15) som til tider har opplevd både en frustrerende, stresset og fraværende mamma. Nå er jeg tilbake for fullt.

Nannestad, mai 2014

Line Røsten

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	8
1.1 Situasjonsbeskrivelse og bakgrunn for valg av problemstilling	8
1.2 Presisering av problemstilling	11
1.3 Begrepsavklaringer	12
1.4 Forskningsspørsmål	13
2. Førforståelse og grovplan	15
2.1 Forforståelse	15
2.2 Grovplan	18
2.2.1 Målet mitt med dette utviklingsprosjektet	18
2.2.2 Innhold i skoleåret 2013.....	18
2.2.3 Gjennomføring av opplæringen på service og samferdsel.....	19
2.2.4 Kjennskap til elevforutsetninger	20
2.2.5 Rammefaktorer	20
2.2.6 Vurdering	21
2.3 Forankring av prosjektet.....	21
3. Relevante planer, forskrifter og opplæringsprogram.....	23
3.1 Læreplanens generelle del og læringsplakaten	23
3.2 Kunnskapsløftet og prosjekt til fordypning	24
3.3 Ungdomsbedrift	26
3.4 Stortingsmeldinger.....	27
4. Læring med relevans gjennom praktiske opplæringsmetoder	29
4.1 Tidligere forskning	29
4.2 Krav til skole og bedrift i samarbeidsprosessen	32
4.3 Yrkesdidaktikk, yrkeskompetanse, relevans og yrkesvalg	34
4.4 Læring, erfaringslæring og mesterlære.....	41
4.5 Læring gjennom praksis	47

5. Forskningstilnærming og forskningsdesign.....	48
5.1 Forankring	48
5.2 Valg av metode	48
5.3 Aksjonsforskning.....	49
5.3.2 Logger, samtaler, observasjoner, historier og refleksjoner	52
5.4 Intervju.....	54
5.4.1 Intervjuguide	55
5.4.2 Gjennomføring av intervjuene	56
5.3.3 Transkribering av intervjuene	57
5.5 Pålitelighet og gyldighet	57
5.6 Presentasjon av data.....	59
6. Prosjekt til fordypning, ungdomsbedrift og bedriftsbesøk	60
6.1 Planlegging, gjennomføring og evaluering av aksjonene med ptf	60
Aksjon 1: Informasjon om faget ptf for bedriftene	60
Aksjon 2: Skrive søknad og foreta prøveintervju	63
Aksjon 3: Elevene skal på intervju	66
Aksjon 4: Oppstart i praksis.....	68
Aksjon 5: Møte med bedriftene	70
Aksjon 6: Observasjon av elevene	73
Aksjon 7: Evaluering av praksisperioden	76
Aksjon 8: Fremføring i klassen.....	78
6.2 Ungdomsbedrift som en praksisnær og relevant opplæringsmetode.....	79
6.3 Praktisk og relevant opplæring på og utenfor skolen	81
6.3.1 Besøk av bedrifter på skolen.....	81
6.3.2 Besøk hos bedrifter	82

6.4 Gjennomføring av intervju	83
6.5 Presentasjon av resultater fra intervjuet.....	84
6.5.2 Relevansen i opplæringen	84
6.5.1 Organisering av opplæringen	87
6.5.3 Påvirkning til videre yrkesvalg	89
6.5.4 Oppsummering.....	90
7. Drøfting	92
7.1 Hvordan få bedriftene aktivt med i samarbeidet om den praktiske opplæringen?	92
7.2 Hvordan kan den praktiske opplæringen foregå for å skape relevans og samtidig være innenfor de lover og forskrifter vi må forholde oss til?.....	95
7.3 Hvilke konsekvenser har den praktiske opplæringen hatt for elevene på service og samferdsel?	99
7.4 Oppsummering	102
8. Veien videre	103

Litteraturliste

Figurer:

Figur 1: Yrkesfaglige utdanningsprogrammer s. 12

Figur 2: Yrkesdidaktisk skisse s. 33

Figur 3: Forhold som har betydning for læring på arbeidsplassen s. 40

Figur 4: Wengers modell over læring s. 41

Figur 5: Erfaringslæringens fire stadier s. 44

Figur 6: Aksjonsforskningspiral inspirert av s. 46

Vedlegg:

Vedlegg 1: Loggskjema

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Vedlegg 4: Meldeskjema fra NSD

Vedlegg 5: Mal for skriving av søknad

Vedlegg 6: Brev til bedriftene

Vedlegg 7: Vedlegg individuell læreplan

Vedlegg 8: Vedlegg kompetansemål

1. Innledning

Dette er masteroppgaven min i yrkespedagogikk ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Jeg har siden 2004 undervist ved Nannestad videregående skole, ved linjen for service og samferdsel. Jeg har hele tiden vært kontaktlærer på vg2, ved linjen for salg, service og sikkerhet. Ved å være kontaktlærer, får man en tett kontakt med elevene og likeså mange tilbakemeldinger på hva de synes er både bra og dårlig med opplæringen. På bakgrunn av tilbakemeldinger fra elever, foreldre, samarbeid med kollegaer og bedrifter har jeg fokusert på å utvikle praktiske opplegg i opplæringen som jeg mener er bra for elevene.

Studiet mitt har gått over en fireårsperiode, med totalt fire oppgaver. Mine tre første oppgaver har jeg sett på som forprosjekter til denne masteroppgaven. Disse «forprosjektene» har vært med på å finne ut hvordan jeg kan legge opp opplæringen i samarbeid med elever, kollegaer og bedrifter. Det har vært fire lærerike, morsomme og krevende år.

1.1 Situasjonsbeskrivelse og bakgrunn for valg av problemstilling

Kunnskapsløftet ble innført i norsk skole i 2006 og består av fire hoveddeler: læreplanens generelle del, læreplanen for de forskjellige fagene, prinsipper for opplæringen innebefattet læringsplakaten og fag- og timefordeling (Utdanningsdirektoratet, 2006). Kunnskapsløftet er basert på St. meld. nr 30, *kultur for læring*, (2004, s. 324) hvor det presiseres at skolen skal gi elevene mulighet til å utvikle seg, slik at de kan gjøre reflekterte valg og påvirke sin egen fremtid. Målet med reformen er blant annet at skole og bedrift skal kunne bidra til at det enkelte mennesket oppnår dannelse, sosial mestring og selvhjulpenhet. Målet med reformen er blant annet at skole og bedrift skal kunne bidra til at det enkelte mennesket oppnår dannelse, sosial mestring og selvhjulpenhet.

I forbindelse med kunnskapsløftet ble faget prosjekt til fordypning (ptf) innført. Hensikten med faget er at eleven skal kunne fordype seg innenfor de fagområdene som de er spesielt interessert i, og som de eventuelt tenker som en videre utdanningsvei. Faget skal gi mulighet til å bli kjent med forskjellige yrker innenfor den enkelte studieretning. Innenfor service og samferdsel er det yrker som kontormedarbeider, salgsmedarbeider, logistikkoperatør, vakter, yrkessjåfør, reiselivsmedarbeider, resepsjonist og Ikt-servicemedarbeider.

I følge St.meld. nr. 44, «*utdanningslinja*», (2009, s. 32) er det blant annet økt fokus på innføring av prosjekt til fordypning. Her fremheves samarbeid mellom skole og arbeidsliv som ett av satsningsområdene i det videre arbeidet med å heve kvaliteten på fag- og yrkesopplæringen. Det står videre at det bør klargjøres hvilke forutsetninger som må være til stede for at god læring skal skje i dette faget. Skoleeierne har ansvar for at det blir utarbeidet lokale læreplaner i prosjekt til fordypning, at opplæringen blir gjennomført i samsvar med disse læreplanene. Elevene blir vurdert i henhold til kompetansemål i de lokale læreplanene.

Gjennom prøving og feiling har Nannestad vgs organisert ptf på mange forskjellige måter. Elevene har vært på skolen for å lære om yrkene, drevet ungdomsbedrift (ub) og vært i arbeidspraksis i bedrift. Det som viser seg å ha fungert best, og som også bekreftes av tidligere elever, er at praksis i bedrift er den beste måten å bli kjent med et yrke på (Røsten, 2010). Service og samferdsel er en yrkesfaglig linje, og praksis er derfor viktig. Elevene på vg2 har hvert år hatt yrkespraksis innenfor ønsket fagområde. Utplasseringsperiodene og lengden på dem har variert noe fra år til år. Dette for å se hva som virket mest hensiktsmessig og lærerikt for elevene.

Jeg har de siste 3 årene jobbet tett med enkelte bedrifter i næringslivet for å få til en praktisk, virkelighetsnær og relevant opplæring for elevene på vg2, linjen for salg, service og sikkerhet ved Nannestad videregående skole. Samarbeidet har foregått ved at elever har vært i praksis hos bedriftene. Bedriftene har også vært på besøk ved skolen for å informere om hva de kan tilby av opplæring og hvilke muligheter som finnes hos bedriftene. Når jeg besøker elevene på praksisplassen, opplever jeg veldig ofte et helt annet engasjement blant elevene enn det jeg til daglig ser i klasserommet. Tilbakemeldingene fra bedriftene er også jevnt over meget gode.

I samarbeid med bedriftene ble vi skoleåret 2012/2013 enige om at elevene skulle jobbe en dag i uka. I etterkant så vi at dette fungerte bra og har sammen med elevene, bedriftene og skolens ledelse valgt å fortsette med dette. Det er opp til skolens ledelse og bestemme hvordan ptf skal gjennomføres. (Nyen & Tønder, 2012, s. 110).

«For å ivareta prinsippene for opplæringen bør elevene få velge prosjekt til fordypning i tråd med interesser og kompetanse. Det vil si at skolene må tilstrebe å la elevene velge prosjekt til fordypning i det lærefaget de ønsker å ta opplæring i eller å studere nærmere «. (Nilsen & Haaland, 2008, s. 30)

Jeg er opptatt av hvilke erfaringer elever på yrkesfag får gjennom å være ute i

arbeidspraksis i bedrift, og om denne arbeidspraksisen vil gi elevene et bedre grunnlag for videre utdanningsvalg. Arbeidserfaring er ingen garanti for at elevene lærer mer enn når de får opplæring på skolen. (Nyen og Tønder, 2012, s. 53) De peker også på at ptf har ført til økt samarbeid mellom skole og bedrifter, men at behovet for formalisering og koordinering av samarbeidet har økt (s.40).

Etter vg2 kan elevene enten velge 2 årig lærlingkontrakt, med avsluttende fagprøve, som gir fagbrev innenfor et bestemt yrke eller 1-årig allmenn påbygg som gir generell studiekompetanse. Elevene på linjen hvor jeg underviser, kan velge 2-årig lære innenfor salgsfaget, kontorfaget eller sikkerhetsfaget.

Utdanningsdirektoratet publiserte i 2012 «*Evalueringen av Kunnskapsløftet*». Der fremgår det at ptf har ført til mer samarbeid mellom skole og bedrift, og økt bruk av arbeidslivet som læringsarena. Her sies det at elevene opplever motivasjon og at praksisen i arbeidslivet fører til at det blir lettere å forstå innholdet i skolefagene. Utdanningsdirektoratet hevder også at faget gir elevene bedre grunnlag yrkesvalg og senere skaffe seg lære plass (Utdanningsdirektoratet, [2012]).

Elevene ytret i starten av forrige skoleår ønske om å starte ungdomsbedrift (ub). Dette er en metode som jeg har vektlagt i mindre grad i den praktiske opplæringen. Ub er helt klart en praktisk måte å lære på og samarbeid med arbeidslivet kan også forekomme. Det kan være aktuelt at ungdomsbedriftene skaffer seg en mentor fra næringslivet eller at de blir sponset med varer og tjenester de trenger for å drive bedriften. Bedriftsbesøk og besøk av bedrifter på skolen har vært til hjelp i opplæringen. Her var fokus yrkesorientering, hvor bedriftene har kommet til skolen og informert om sin bransje.

Jeg har ofte stilt meg spørsmålet om disse opplæringsmetodene har vært med på å påvirke elevenes senere yrkesvalg. Selv mener jeg å se et økende antall elever som har valgt å gå ut i lære etter at jeg startet opp et tettere samarbeid med enkelte bedrifter. Jeg ønsker å finne ut om det er noen sammenheng med måten jeg har lagt opp opplæringen på og valgene de tar etter vg2 salg, service og sikkerhet. Ut i fra dette har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

«Hvordan legge til rette den praktiske opplæringen på service og samferdsel for å skape relevans i forhold til et yrke, og bidra til å danne et bedre grunnlag for elevenes videre yrkesvalg?»

1.2 Presisering av problemstilling

Hensikten med min oppgave var å se på om måten jeg tilrettela den praktiske oppøringen har vært med på å påvirke elevenes senere yrkesvalg. Hvordan legge til rette opplæringen for at den skal oppleves som relevant for den enkelte elev innenfor fagområder i programområdene på service og samferdsel? Hvordan kan opplæringen organiseres for å tilpasse de ulike individenes behov og ønsker? Har opplæringen vært med på å påvirke senere yrkesvalg?

Undersøkelsen er gjort med vg2 elever fra salg, service og sikkerhet på Nannestad vgs, og dataene er samlet inn i løpet av skoleåret 2012/2013.

Jeg har hele tiden vært opptatt av å få til et godt samarbeid med bedrifter i den praktiske opplæringen til elevene. Det er bedriftene som i størst grad kan si noe om hvilke arbeidsoppgaver som er relevant innenfor et yrke. Når elevene får et virkelighetsnært innblikk i et yrke, mener jeg det vil hjelpe dem i videre yrkesvalg. Jeg antar at arbeidspraksis og praktiske oppgaver bidrar til å klargjøre hva de ønsker å utdanne seg i.

Når elevene er i arbeidspraksis i faget ptf arbeider de innenfor en bransje i en eller flere bedrifter og får praktisk yrkesfagopplæring. Yrkesforankret opplæring tar utgangspunkt i det som er et reelt behov for kompetanse i et yrke, der blant annet valg av arbeidsoppgaver og arbeidsmåter bestemmes (Nilsen & Haaland, 2008, s. 118).

Det snakkes mye om at de yrkesfaglige linjene er for teoretisk og at det er viktig med praksis slik at elevene vet hva enkelte yrker går ut på. I opplæringen har hovedfokus vært arbeidspraksis i ptf i tillegg til ungdomsbedrift og bedriftsbesøk.

Det er mange faktorer som er med på å påvirke elevenes valg. For eksempel påvirkning fra venner og familie. Hva familien vil at de skal velge og hva vennene velger kan ha stor betydning. Dette har jeg valgt å ikke fokusere på i oppgaven da jeg er interessert i å finne ut om opplæringen de får på skolen har hatt betydning for senere valg.

1.3 Begrepsavklaringer

Praktisk opplæring

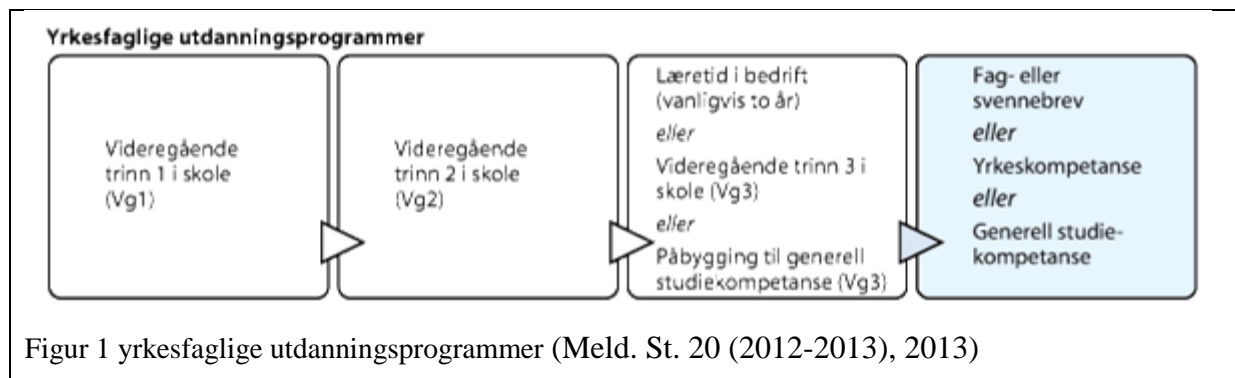
Med praktisk opplæring mener jeg elevenes arbeidspraksis i bedrift i faget ptf. Dette har vært hovedfokus i den praktiske opplæringen. Parallelt med dette har vi også hatt ungdomsbedrift som metode, bedriftsbesøk utenfor skolen og besøk av bedrifter på skolen. Eksempler på praktiske oppgaver innenfor ungdomsbedrift er regnskapsføring og produksjon av markedsføringsmateriell. Bedriftene kom til skolen for å informere om et bestemt yrke og hva de kunne tilby av opplæring og eventuelt lærlingeplass innenfor sin bedrift. Når vi besøkte bedrifter var det i hovedsak for å løse oppgaver på en praktisk måte. Jeg vil komme tilbake til den praktiske opplæringen i kapittel 6.

Relevans

Med relevans mener jeg at elevene får arbeidsoppgaver som er innenfor et yrke når de er i arbeidspraksis. Det vil si at de får ta del i de arbeidsoppgavene som utføres i en bedrift når de er på «jobb». Jeg og elevene har i samarbeid med bedriftene kommet frem til hvilke arbeidsoppgaver elevene kan gjennomføre når de er i bedriften. På skolen har jeg utarbeidet praktiske oppgaver som er tilnærmet lik oppgaver som de også kan få i sin praksis. Jeg har vært opptatt av den yrkesfaglige relevansen og har dermed fokusert på hva som er relevante oppgaver innenfor et yrke. Et eksempel her kan være å betjene kassa, ekspedere kunder, arkivering, skrive brev og føre regnskap. Hva elevene legger i relevans kan kanskje være noe annet. Jeg vil komme tilbake til relevansbegrepet i teorikapittelet. Det er også viktig at elevene opplever relevans i forhold til egne yrkesinteresser. Hvis en elev ønsker å bli vakter er det viktig at han lærer om oppgaver innenfor det yrket.

Yrkesvalg

Med yrkes- og utdanningsvalg menes de mulighetene elevene har etter vg2. De kan gå ut i lære innenfor forskjellige yrker. Læretiden er da 2 år og elevene må etter endt læretid opp til fagprøve som kvalifiserer til fagbrev innenfor et bestemt yrke. De elevene som jeg har fulgt kan ta fagbrev innenfor salgsfaget, kontorfaget eller sikkerhetsfaget. Den andre valgmuligheten elevene har er å ta vg3 påbygging som fører til generell studiekompetanse. De fleste yrkesfag er basert på 2+2-modellen med to år i skole og to år i bedrift. Dette vises nedenfor i figur 1.

I den senere tid har Hiim beskrevet et aksjonsforskningsprosjekt med temaet relevant, praksisbasert og meningsfylt yrkesutdanning (Hiim, 2013). Temaet arbeidspraksis i ptf er allmennyttig da min forskning kan bidra til økt innsikt i hva arbeidspraksis betyr for elever som velger yrkesfag på videregående skole.

1.4 Forsknings spørsmål

Jeg stilte meg følgende spørsmål før jeg startet opp arbeidet:

- Hvordan få bedriftene aktivt med i samarbeidet?

For å legge til rette den praktiske opplæringen på en best mulig måte, var jeg avhengig av et godt samarbeid med bedrifter og ville hadde fokus på det fra starten av skoleåret. Dette vil komme til uttrykk i aksjonene i kapittel 6.

- Hvordan kan den praktiske opplæringen foregå for å skape relevans og samtidig være innenfor de lover og forskrifter vi må forholde oss til?

Praktisk læring i arbeidspraksis var et av flere elementer i den praktiske opplæringen.

For at opplæringen skulle bli så relevant som mulig, så jeg det som viktig å la elevene ha praksis i bedrift som den største delen av den praktiske opplæringen. Elevene får en bedre forståelse for hva det vil si i å utøve et yrke ved blant annet å være i arbeidspraksis, noe det også oppfordres til i lover og forskrifter knyttet til blant annet faget ptf.

- Hvilke konsekvenser har den praktiske opplæringen hatt for elevene på service og samferdsel?

Jeg tror at en av konsekvensene ved å ha arbeidspraksis og yrkesorientering bidrar til at elevene kan gjøre valg om hva de skal bli. Arbeidspraksis kan klargjøre hva elevene ønsker å utdanne seg i.

Spørsmålene skal være til hjelp i det videre arbeidet, for å kunne strukturere presentasjonen av teori og datainnsamling.

2. Førforståelse og grovplan

2.1 Førforståelse

Da jeg høsten 2010 startet på masterstudiet i yrkespedagogikk ved Høgskolen i Akershus hadde jeg tanker om hva jeg ville skrive om i min masteroppgave. Jeg opplevde at linjen for service og samferdsel bar preg av å være altfor lite praktisk rettet, med tanke på at det var en yrkesfaglig linje. Dette snakket vi også om i kollegiet og var enige om at vi burde gjøre noe med dette. Jeg ønsket å endre på en del av opplæringen for å få den mer praktisk, samtidig som at elevene i større grad skulle se sammenhengen mellom skole og arbeidsliv.

Da kunnskapsløftet trådte i kraft med blant annet faget ptf var det mye forvirring om hvordan dette faget skulle gjennomføres. På Nannestad vgs hadde vi prøvd alt fra å ha elevene inne på skolen for å lære om de forskjellige yrkene, til å ha de ute i praksis alt fra en dag i uka inntil fire uker i året. Jeg erfarte at elevene ikke fikk godt nok kjennskap til et yrke ved å være på skolen, men at de måtte ut i bedrift for å få et reelt bilde av et yrke. Jeg ønsket at elevene skulle se en klarere sammenheng mellom det de lærer på skolen og yrkene de kan velge etter å ha gått service og samferdsel.

Min bakgrunn for dette studiet var å få til en mer praktisk rettet opplæring på service og samferdsel ved Nannestad vgs. Opp gjennom årene hadde elevene ofte gitt uttrykk for at de syntes det var for lite praksis på linjen. I tillegg var det ofte å høre at de så lite sammenheng mellom teori og praksis. Teorien kan vi ikke komme utenom, men vi kan bli flinkere til å koble teori og praksis tettere sammen. Ved å knytte teori og praksis tettere sammen, så jeg muligheten for å la elevene jobbe med flere praktiske oppgaver. Dette ved blant annet å la elevene ha praksis i bedrift i faget ptf.

Elevene hadde gjennom samtaler uttrykt at de ønsket en mer praktisk tilnærming i fagene på vg2. Dette ble også bekreftet i en av mine tidligere undersøkelser, samt i samtalen som jeg har med elevene i starten av skoleåret.

Jeg og mine kollegaer har også observert elever da de jobber med praktiske oppgaver både på og utenfor skolen. Vi mener selv å se et helt annet engasjement når de får praktiske oppgaver i stedet for å sitte med læreboka og løse oppgaver i boka. Et eksempel på dette er blant annet føring av regnskap, hvor elevene får utdelt en perm som de fører regnskapet ut i fra. Akkurat

slik det gjøres i et regnskapsbyrå. Et annet eksempel er produksjon av reklamemateriell. Her lager elevene sine egne brosjyrer og plakater i blant annet ungdomsbedriften sin.

I løpet av dette studiet har jeg skrevet tre oppgaver før selve masteroppgaven. I min første oppgave ønsket jeg å finne ut på hvilken måte elevene lærte best. Her «scoret» praksis helt klart høyest. Elevene gav klart uttrykk for at praktiske oppgaver var mest lærerikt (Røsten, 2010). Jeg brukte kvalitativt intervju for å få svar på problemstillingen min. Jeg ville undersøke dette for å få bekreftet eventuelt avkreftet det som tidligere elever hadde sagt om praktisk opplæring. Ut i fra svarene denne undersøkelsen gav, kunne jeg være mere bevisst i måten jeg la opp opplæringen på. I løpet av dette prosjektet dukket det opp flere interessante spørsmål som jeg kunne tenke meg å undersøke videre. Jeg var helt klar på at praksis måtte jeg vektlegge i opplæringen. Denne oppgaven var med på å danne problemstillingen for min neste oppgave.

I min andre oppgave ønsket jeg å få svar på hva elevene syntes om måten vi hadde organisert ptf på og hvilken måte de foretrakk. De elevene som var med i undersøkelsen hadde gjennomført praksis i bedrift og vært på skolen i ptf. Jeg brukte fokusgruppeintervju som metode for å få svar på problemstillingen min. Når det gjelder organiseringen av ptf var tidligere elever tydelig på at arbeidspraksis var den beste måten å bli kjent med et yrke på. I tillegg kom det frem at det var behov for endringer i organiseringen av opplæringen både fra bedriftens side og skolens side (Røsten, 2011). Her var mer variasjon i arbeidsoppgavene et ønske fra elevene sin side og likeså ønske om å bli behandlet som en ansatt, gjerne ved å bruke uniformer og navneskilt. Ut i fra denne oppgaven ønsket jeg å få bedriftene mere med i samarbeidet fra starten.

Det som også kom frem i oppgaven var at mange av elevene fikk lite variasjon i arbeidsoppgavene. Elevene gav uttrykk for at de ble utnyttet og ikke fikk ta del i arbeidsoppgavene i bedriften. Enkelte elever fikk i arbeidsoppgave å koke kaffe, tømme søppel og tørke støv. Noen fortalte at arbeidsgiver hadde uttalt at det var fint med litt gratis arbeidskraft. Ønsket om å endre på dette ble veldig sterkt for meg og jeg valgte å fokusere på dette i min tredje oppgave i studiet. Dette året var jeg opptatt av at de bedriftene som sa seg villig til å ta imot elever i praksis, også måtte samarbeide mere med meg og være med i prosjektet mitt. Hensikten var å utvikle et opplegg som lot seg gjennomføre når elevene var i praksis. Her brukte jeg aksjonsforskning som metode og var derfor avhengig av både bedrifter

og elever i prosjektet. Jeg utarbeidet i samarbeid med tre bedrifter et praktisk opplegg som elevene skulle igjennom i løpet av sin praksisperiode.

Dette ble etter min mening, uttalelser fra elever og bedrifter et vellykket år med ptf. Jeg ønsket å fortsette samarbeidet med bedriftene, i tillegg knytte nye kontakter og oppnå samarbeid med ennå flere og nye bedrifter. Prosjektet gav alle involverte parter nye erfaringer og utfordringer. Noen elever fikk tilbud om læreplass hos enkelte av bedriftene etter dette skoleåret. Vi ble enig om at det var fortsatt behov for endringer og justeringer, men at dette var starten på et ennå tettere samarbeid mellom skole og bedrift.

I begynnelsen av skoleåret har jeg alltid en samtale med elevene der de blant annet får spørsmål om hva de tenker å gjøre etter vg2. De fleste svarer da at de skal ta allmenn påbygg det tredje året. Elevene begrunner det ofte med at det er lurt å få generell studiekompetanse uten å utdype det noe mere. Når vi kommer et stykke ut i skoleåret har jeg igjen en slik samtale, hvor de får samme spørsmål. Da er ofte svaret et helt annet. Flere sier at de iløpet av skoleåret har funnet ut at det også finnes andre muligheter som kanskje passer bedre for dem. Jeg tror dette skyldes at de har vært i arbeidspraksis og fått erfare hva enkelte yrker går ut på. De har fått et nært innblikk i yrket ved å være der i praksis, mot bare å lese om hvert enkelt yrke. I tillegg sier mange at de har fått vite at det er mulighet til å ta påbygg til generell studiekompetanse etter at de eventuelt har tatt fagbrev. Det at vi også har hatt besøk av bedrifter på skolen som informerer om muligheter for lærlingeplass og vært på bedriftsbesøk tror jeg også har vært med på å påvirke valget. Jeg opplever selv å se en økning i antall elever som velger å gå ut i lære og ønsker å finne ut hva som er årsaken til det. Om mine antagelser stemmer gjenstår å se.

2.2 Grovplan

Grovplanen laget jeg i håp om å ta med leseren fra starten. Likeså for å lettere holde en «rød tråd» gjennom hele oppgaven. Planen har fungert som en overordnet plan for oppgaven og jeg tok utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen når jeg lagde grovplanen.

2.2.1 Målet mitt med dette utviklingsprosjektet

Hovedmålet i dette prosjektet var at elevene skulle få en relevant og praktisk opplæring. Jeg ville fokusere på økt samarbeid med næringslivet hvor læreplan var sentral i utarbeidelsen av den praktiske opplæringen. Hensikten med den praktiske tilnærmingen var at elevene skulle ha muligheten til å bli «godt kjent med» et ønsket yrke. Dette kunne være med på å klargjøre videre yrkesvalg i form av påbygging til generell studiekompetanse eller 2-årig lære.

Gjennom skoleåret 2012/2013, fulgte jeg vg2 klassen som jeg var kontaktlærer for på service og samferdsel ved Nannestad videregående skole. Jeg intervjuet elevene i slutten av skoleåret for å høre hvordan de opplevde organiseringen og relevansen i opplæringen og om det hadde vært med på å hjelpe dem i videre yrkesvalg.

2.2.2 Innhold i skoleåret 2013

Før skolestart, snakket jeg og min nærmeste kollega om hva vi kunne tenke oss å vektlegge kommende skoleår. Vi var enige om at praksis i bedrift var viktig og hadde fra tidligere god erfaring med at elevene var ute i bedrift en dag i uka. Vi ønsket å fortsette på samme måte kommende skoleår, men ville drøfte det med både elever, foreldre, kollegaer og ledelsen ved skolen.

Vi startet skoleåret ved å ha en samtale med snakke med elevene på vg2 om hvordan de ønsket at opplæringen skulle være. Det var overvekt på at elevene ønsket en mer praktisk opplæring. I tillegg til arbeidspraksis i ptf kom det frem at flere hadde lyst til å drive ungdomsbedrift.

På bakgrunn av tidligere undersøkelser og erfaringer hadde jeg dannet meg noen tanker på hvordan jeg kunne tenke meg å gjennomføre opplæringen i programfagene på salg, service og sikkerhet, vg2. Disse la jeg frem for elevene og de fleste var positiv til det jeg hadde å si.

Jeg og min kollega valgte å legge dette frem på første foreldremøte. Vi informerte om faget ptf, ungdomsbedrift og bedriftsbesøk. Responsen fra foreldrene var meget positive og vi bestemte oss for å ta i bruk følgende metoder i opplæringen:

- Ptf med arbeidspraksis
- Ungdomsbedrift
- Bedriftsbesøk på og utenfor skolen

Arbeidspraksis var den største delen av den praktiske opplæringen, da elevene jobbet i bedrift en dag i uka. Her var samarbeidet med bedriftene viktig. Ungdomsbedrift omfattet en mindre del og ennå mindre oppmerksomhet fikk bedriftsbesøk. Med disse måtene å tilrettelegge opplæringen på, antok jeg at ville gi elevene et virkelighetsnært innblikk i enkelte yrker og dermed danne et bedre grunnlag når de skulle ta videre valg. Det var basert på hva tidligere elever har uttalt, min egen erfaring og med støtte fra foreldre og kollegaer. Jeg vil komme nærmere inn på hver opplæringsmetode i kapittel 6.

2.2.3 Gjennomføring av opplæringen på service og samferdsel

Ptf med arbeidspraksis

Iløpet av skoleåret var planen å gjennomføre 8 aksjoner sammen med bedriftene og elevene. Aksjonene var direkte knyttet opp til faget ptf. Aksjonene var informasjonsmøte med bedriftene, søknadsskriving, intervju, oppstart i praksis, møte med bedriftene, observasjon av elevene i arbeidspraksis, vurdering av praksisperioden og fremføring. Jeg vil presentere hver aksjon i kapittel 6.1.

Ungdomsbedrift

Her skulle elevene starte opp, drive og avvikle en bedrift i løpet av skoleåret. Bedriften skulle registreres i Brønnøysundregisteret. Gjennomføringen vil jeg her komme tilbake til i kapittel 6.2

Bedriftsbesøk på og utenfor skolen

Det skulle i løpet av skoleåret gjennomføres 3 bedriftsbesøk utenfor skolen. Besøkene var knyttet opp til enkelte kompetansemål i programfagene. Jeg valgte også å invitere enkelte bedrifter til skolen. Dette var i hovedsak bedrifter som har lærlinger og som tar inn lærlinger

hvert år. Disse bedriftene ble invitert til skolen for å informere om yrket og muligheten til å søke lære plass. I tillegg informerte de om karrieremuligheter innenfor bedriften.

Gjennomføringen vil jeg her komme tilbake til i kapittel 6.3

2.2.4 Kjennskap til elevforutsetninger

Det var viktig å ta hensyn til elevenes forutsetninger når opplæringen skulle planlegges. Jeg hadde elever med forskjellige forutsetninger for læring. Det kunne være alt i fra sosiale problemer til språkvansker. Det var derfor viktig at vi utarbeidet og tilrettela på en måte som var tilfredsstillende for hver enkelt elev. Det var også viktig å informere bedriftene om det var noe spesielt de burde vite om den enkelte elev, men det måtte være med elevens samtykke. Hver og en elev hadde sin egen læreplan i faget ptf avhengig av hva de skulle gjennomføre.

2.2.5 Rammefaktorer

Det var viktig å tenke på at det var flere faktorer som spilte inn for at vi skulle få til å drive ungdomsbedrift. Det samme gjaldt også praksisplasser og bedriftsbesøk. Her tenkte jeg spesielt på tilgjengelige læringsarenaer, undervisningsmateriell, tid til disposisjon og økonomi.

Læreplaner og forskrift til ptf har helt klare rammer som vi måtte forholde oss til under samarbeidet med både elever og bedrifter. I tillegg var det viktig å tenke på tiden vi hadde til disposisjon for å få til en bra praktisk opplæring, innsamling av data og intervju med elevene for å få ferdig oppgaven. Det var viktig å komme tidlig i gang med samarbeidet med bedriftene. Disponering av tiden i forhold til møtene med bedriftene, oppfølging av elevene og skriving av oppgaven. Jeg var også avhengig av at eleven sa seg villige til å være med som aktører i mitt prosjekt.

Vi måtte tenke nøye igjennom tiden vi hadde til rådighet i faget ptf når vi utarbeidet praksisopplegget. Det var viktig å begrense arbeidsoppgavene og heller sikre kvalitet på det som skulle gjøres. En mulighet vi så ved å ha elever i arbeidspraksis, var at de etter hvert kunne bli en ressurs for bedriften og senere inngå lærekontrakt.

Kostnadene elevene selv måtte påregne kunne også bli en utfordring, da enkelte elever ikke har økonomi til utflukter og transport. Her fikk jeg imidlertid hjelp fra skolen til å dekke enkelte kostnader for elever som trengte det. Jeg som lærer fikk dekket kostnadene ved bil, da jeg besøkte elever i praksis og når vi var på bedriftsbesøk.

2.2.6 Vurdering

For å vurdere prosjektet mitt var den viktigste gruppen elevene på vg2 service og samferdsel, i tillegg til samarbeidsbedriftene. Slik jeg så det var det bedriftene og elevene som kunne uttale seg om opplæringen har vært i henhold til virkeligheten. Elevene var de som best kunne uttale seg om opplæringen har vært med på å påvirke deres senere valg. I tillegg måtte jeg selv, sammen med kollegaer se om det vi har gjennomført behøver justeringer for senere års bruk. Det måtte også være muligheter for justeringer underveis i skoleåret.

Det var viktig at alle på avdelingen visste hva jeg gjorde. Hensikten med vurdering i et utviklingsarbeid er informasjon til de medvirkende samt å informere andre, her nye lesere.

2.3 Forankring av prosjektet

For at alle skulle få et eierforhold til prosjektet var det viktig med god forankring. Jeg forankret prosjektet mitt hos skolens rektor, avdelingsleder, elevene og bedriftene. Vi ble enige om å jobbe videre med bedrifter og nettverk vi allerede kjenner til. I tillegg knytte kontakter med nye bedrifter.

Studieplanen for master i yrkespedagogikk ved HiOA sier at kunnskapsutviklingen i studiet skal forankres så langt det lar seg gjøre i studentens arbeidsplass og arbeidslivet generelt. Videre sier den at det forutsettes at studentene aktivt bruker sin profesjonelle erfaring i utviklingen av ny kunnskap

Innbjørg og Kleiveland hevder at det avgjørende i forankringsprosesser er om aktivitetene bidrar til å skape tilstrekkelig trygghet på individuelt nivå og gruppenivå, til at lærings og utviklingsprosessen gir ønsket resultat (Innbjør & Kleiveland, 2007, s. 63). På grunnlag av egen erfaring støtter jeg denne påstanden. Med dette mener jeg det er viktig med god forankring for å sikre at vi snakker samme språk og at vi har en felles forståelse av hva vi skal gjøre og hvor vi skal.

Jeg hadde et møte med rektor og min avdelingsleder i begynnelsen av skoleåret der jeg la frem mine tanker om hvordan jeg ønsket organiseringen av faget ptf kommende skoleår. Jeg la også frem viktigheten av å kunne reise på bedriftsbesøk og likeså hvordan vi ville jobbe med ungdomsbedrift på skolen. For å kunne jobbe ennå bedre med enkelte bedrifter, la jeg frem et forslag om at jeg kunne dele faget ptf med en kollega, slik at vi hadde muligheten til å hjelpe og utfylle hverandre for å få til et relevant og godt opplegg for elevene. Bedriftene har vært godt informert om mitt studie.

3. Relevante planer, forskrifter og opplæringsprogram

Her vil jeg presentere hva jeg har vært nødt til å forholde meg til av planer og forskrifter i utarbeidelsen av opplæringen til elevene. Planene kan gi oss utfordringer og begrensninger, men samtidig muligheter da de gir oss mulighet for tolkning.

3.1 Læreplanens generelle del og læringsplakaten

Den generelle delen av læreplan passer godt i forhold til læringen som elevene gjør i ungdomsbedrift, prosjekt til fordypning og praktiske oppgaver.

Læringsplakaten, prinsipper for opplæringen, består av 11 punkter som skolen må forholde seg til. I dokumentet finner vi stikkord som tilpasset opplæring, utvikling, motivasjon, elevmedvirkning, lederrollen og skole – hjem – samarbeid.

Jeg har valgt ut noen punkter fra læringsplakaten som jeg vil kommentere med tanke på hvordan jeg har jobbet på service og samferdsel.

- «gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre» (Opplæringslova, 1998, §1-2 og kap. 5 og læreplanens generelle del).
- «fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsoppgaver» (Opplæringslova, 1998, §1-2 og kap. 5 og læreplanens generelle del).

Elevene jobbet i bedrift i faget ptf og her hadde de muligheten til å utvikle seg i sammen med andre. Hver enkelt elev fikk praksis innenfor det fagområde de ønsket. Dette gjaldt også i ungdomsbedrift hvor de måtte lære seg å samarbeide med andre. Praktiske oppgaver som løses når vi var på skolen kunne gjøres individuelt eller sammen med andre avhengig av hva eleven selv syntes var best. Noen oppgaver måtte de løse selv og noen sammen med andre. Elevene fikk også hver sin individuelle læreplan i ptf hvor jeg sammen med elev og bedrift hadde fokusert på varierte oppgaver ut i fra forskjellige kompetansemål.

Gjennom mitt arbeid i denne oppgaven, så har jeg dekket de to ovenstående punktene ved at jeg har prøvd ut forskjellige metoder i opplæringen.

- «Legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lærlingekandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og

fremtidig arbeid» (Opplæringslova, 1998, § 1-2, forskrift kap. 22 og læreplanens generelle del).

Elevene var delaktig i faget ptf fra starten, da de selv var med på å foreslå kompetansemål og arbeidsoppgaver de ønsket og utføre i praksis. De har også vært delaktig i ub, da de selv har laget grupper og fordelt stillingene innenfor ungdomsbedriften.

- «Legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i skolen» (Opplæringslova, 1998, § 1-2 og forskrift § 3-2).

Foresatte ble på første foreldremøte informert om mitt studie. Her fikk de informasjon om hva vi kom til å legge vekt på i opplæringen det kommende året. Her la vi frem at elevene måtte regne med litt ekstra utgifter i forbindelse med bedriftsbesøk, ungdomsbedrift og likeså transport til og fra bedriften hvor de var i praksis. Noen elever kunne bruke busskortet sitt, mens andre måtte regne med å betale transport selv om de skulle få ønsket praksisplass. Jeg valgte å fokusere på at en praksisplass som var ønskelig er verdt å betale litt for. Jeg opplevde en meget positiv respons fra foreldrene. En mor kjørte sin sønn til arbeidspraksis hver torsdag gjennom hele skoleåret.

- «Legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte» (Opplæringslova, 1998, § 1- 2).

Gjennom faget ptf blir lokalsamfunnet involvert i opplæringen til elevene. I tillegg brukes også lokalsamfunnet til bedriftsbesøk. Vi inviterte også foreldre, foresatte og ungdomsskolen til julemesse på skolen hvor ungdomsbedriftene representerte og solgte sine varer.

3.2 Kunnskapsløftet og prosjekt til fordypning

Med kunnskapsløftet kom faget prosjekt til fordypning (ptf). Faget har et årstimetall på 253 timer på vg2, hvor elevene skal ha muligheter til å fordype seg. Læreplanen i ptf sier:

«Prosjekt til fordypning skal gi elevene mulighet til å få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammene og fordype deg i kompetansemål fra læreplanene på Vg3-nivå» (Utdanningsdirektoratet, [2007]).

I St. meld. nr. 30, *Kultur for læring*, (2004) beskrives kompetanse som "hva man gjør og får til i møte med utfordringer".

Kompetansemålene angir hva elevene skal mestre etter endt opplæring og gir føringer for det viktigste innholdet i faget. De er utformet med tanke på at de skal kunne tilpasses elevens og lærlingens ulike forutsetninger. Kompetansemålene skal også kunne tilpasses den enkelte i omfang, vanskegrad, behov og interesser og slik at de oppleves som aktuelle og meningsfulle.

Prosjekt til fordypning kan foregå på egen skole, en annen skole eller i bedrift. Så langt det er mulig anbefales det at ptf på vg2 foregår i bedrift. Noe av elevens forberedelse for å skaffe seg lære plass skjer i dette faget. Jeg opplever stadig oftere at bedriftene ønsker å rekruttere lærlinger etter å ha blitt kjent med elevene gjennom utplassering.

Prosjekt til fordypning kan føre til at elevene har hatt mulighet til relevant faglig fordypning, før de begynner i lære. Om elevene har vært i praksis i lærebedriften tidligere, vil han eller hun også ha kjennskap til bedriften, til kollegene og arbeidsoppgavene. Med relevans mener jeg oppgaver som er spesifikk for et yrke og ikke hva eleven selv mener er relevant.

I forskriften for ptf (Utdanningsdirektoratet, [2007]), sies det også noe om prinsippene for utarbeiding av lokale læreplaner i prosjekt til fordypning. Elevene bør selv få mulighet til å velge ønsket fagområde og kompetansemål etter interesse og kompetansenivå. Dette er noe jeg har lagt vekt på at elevene skal få praksis plass innenfor ønsket fagområde og likeså være med i utarbeidelsen av lokal læreplan.

Mange elever hadde jobb utenom skolen, og noen foretrakk også å ha arbeidspraksis i samme bedrift. Jeg oppfordret elevene til å prøve et annet sted og lyktes etterhvert bedre og bedre med det. Dersom elevene var usikker, anbefalte jeg at de prøvde ut minst 2 forskjellige yrker i løpet av skoleåret. Dette kunne gi dem et klarere bilde av hva som finnes av muligheter.

Enkelte bedrifter tilbyr lærlingeplasser og det var disse bedriftene jeg inviterte til skolen for å informere om sin bedrift og mulighetene som finnes både i forhold til lærlingeplass og videre jobbmuligheter. Noen bedrifter valgte å ha med seg lærlinger da de var på besøk.

Svært generelle læreplanmål overlater mye til lærerne og lokale skolemyndigheter og kan medføre store forskjeller i faglig innhold i tillegg til sprik mellom elevenes faglige utdanningstilbud. Et hovedspørsmål som blir stående relativt ubesvart i de svært generelle læreplanene er hva som er relevant, yrkesrelatert innhold mer konkret kan bestå av i brede

utdanningsprogrammer som skal utvikle grunnleggende kvalifikasjoner for mange forskjellige yrker. (Hiim, 2010, s. 21-23).

3.3 Ungdomsbedrift

Ungdomsbedrift er et opplæringsprogram for elever mellom 15 og 20 år, som ønsker å drive en bedrift sammen med medelever gjennom et skoleår. Ub gir elever i videregående skole erfaring med bedriftsetablering innenfor trygge rammer. Elevene skal gjennom et skoleår etablere, drive og utvikle en ungdomsbedrift med lærer som veileder og eventuelt en mentor fra det lokale næringsliv. Elevene arbeider ut ifra en konkret produktidé og gjennom produksjon, markedsføring og salg blir denne ideen realisert. Grunnlaget for bedriften er elevenes egne ideer, basert på en prosess med idé- og produktutvikling.

«Ungt entreprenørskap (UE) er en ideel, landsomfattende organisasjon som i samspill med skoleverket, næringslivet og andre aktører jobber for å utvikle barn og ungdoms kreativitet, skaperglede og tro på seg selv» (Ungt Entreprenørskap, udatert).

Å drive ungdomsbedrift bygger på prinsippet om å lære ved å gjøre. Elevene må bruke fagkunnskaper på en praktisk måte og få erfaring med å drive egen bedrift. I løpet av skoleåret driver de en bedrift med virkelige produkter, kunder, leverandører og penger. I utgangspunktet må elevene tilegne seg mye av kunnskapen på egenhånd, men det er viktig å ha lærer som veileder og motivator. Det er også anbefalt å ha med en mentor fra lokalt næringsliv. Med ungdomsbedrift kan man lære av egne erfaringer. Man får også mulighet til å jobbe med oppgaver man liker i og med at det er forskjellige stillinger innad i bedriften med forskjellige arbeidsoppgaver.

Kravet for å starte en ungdomsbedrift er at bedriften skal registreres i Brønnøysundregisteret innen 1. november. Bedriften skal også utvikles innen 31. mai neste år. For at elevene skal få en sluttattest må de sende inn en årsrapport i slutten av året. Etter at årsrapporten er sendt inn vil elevene motta attester fra Ungt Entreprenørskap. Det anbefales at elevene tar godt vare på attestene, da de kan legges ved når de senere skal søke jobb. En del arbeidsgivere ser på ungdomsbedrift som en meget viktig erfaring og legger stor vekt på dette.

Karlsenutvalget var klar på viktigheten av entreprenørskap i utdanningen og mente at alle skoler bør ha tilbud om ungdomsbedrift (NOU-2008:18, 2008).

I St.meld. nr. 44, *utdanningslinja*, (2009) er det foreslått tiltak som kan gjøre opplæringen mer virkelighetsnær og praksisrettet. Her nevnes at «entreprenørskap kan bidra til en mer praksisnær opplæring, i nær kontakt med arbeids- og næringsliv. Med entreprenørskap menes blant annet ungdomsbedrift.

3.4 Stortingsmeldinger

I følge stortingsmelding nr. 44 (Kunnskapsdepartementet, 2009) s. 32, er det blant annet fokus på innføring av prosjekt til fordypning. Her fremheves samarbeid mellom skole og arbeidsliv som ett av satsningsområdene i det videre arbeidet for å heve kvaliteten på fag- og yrkesopplæringen. Det står videre at det bør klargjøres hvilke forutsetninger som må være til stede for at god læring skal skje i dette faget. Skoleeierne har ansvar for at det blir utarbeidet lokale læreplaner i prosjekt til fordypning og at opplæringen blir gjennomført i samsvar med disse læreplanene. Elevene blir vurdert i henhold til kompetansemål i de lokale læreplanene. Meld. St. 20, «på rett vei», (2013) har 3 hovedområder hvor ett av dem er «fleksibilitet og relevans i videregående opplæring».

Det sies blant annet at etterspørselen etter arbeidstakere med fag- og svennebrev fra videregående opplæring og personer med høyere utdanning vil fortsette å øke. Rundt halvparten av et elevkull begynner på yrkesfaglige utdanningsprogrammer, men det er en utfordring at bare 15 prosent av elevkullet oppnår fag- eller svennebrev eller yrkeskompetanse målt etter fem år. En viktig årsak til at mange elever ikke fullfører fag- og yrkesopplæringen, er at de velger påbygging til generell studiekompetanse i stedet for å gå ut i lære. Økningen i andelen unge som ønsker å ta høyere utdanning, er en internasjonal trend. De aller fleste elevene som går på påbyggingsåret, har dette som sitt første ønske, men bare om lag halvparten av elevene fullfører og består dette året. (Meld. St. 20 (2012-2013), 2013).

En annen utfordring ifølge stortingsmeldingen er av det må sørges for å at innholdet i videregående opplæring er relevant for samfunnets og arbeidslivets framtidige behov for kompetanse. Departementet har mottatt synspunkter om dette fra partene i arbeidslivet. Der det pekes på manglende faglig fordypning og fleksibilitet i enkelte av utdanningsprogrammene.

Dette mener jeg det er viktig å fokusere på. Ut i fra dette er det viktig at elevene får praksis i faget prosjekt til fordypning for å se om det kan være aktuelt å ta fagbrev innenfor et bestemt

yrke. For at elevene skal få lyst til å ta fagbrev antar jeg at de bør få en «smakebit» på et yrke først. Dette får de først på en virkelighetsnær måte ved å jobbe i bedrift. Det er også gjort undersøkelser om hvordan ptf gjennomføres på forskjellige skoler.

4. Læring med relevans gjennom praktiske opplæringsmetoder

I dette kapittelet vil jeg se på min teoretiske tilnærming til problemstillingen. Jeg vil ta for meg teori som omhandler hvordan man på forskjellige måter kan lære, og som er i tråd med min problemstilling. Begrepene yrkesdidaktikk, yrkeskompetanse, relevans, erfaringslæring, mesterlære og læring gjennom praksis er sentrale begreper innenfor praktisk opplæring. Begrepene er også aktuelle med tanke på elevenes videre yrkesvalg. Jeg ser på alle disse temaene som nødvendige for å belyse min problemstilling.

Ifølge Hiim, er det mangel på relevans i yrkesutdanningen (Hiim & Hippe, 2001). Dette kan skyldes at vi ikke utnytter mulighetene som ligger i samarbeid med næringslivet godt nok. Her tenker jeg på praktisk opplæring i form av utplassering og likeså at vi kan bruke bedriftene mer aktivt i opplæringen ved at vi besøker bedriftene og får opplæring innenfor enkelte kompetansemål.

Et sentralt område i denne oppgaven har vært å undersøke relevansen i den praktiske opplæringen, og om den har påvirket elevene i videre yrkesvalg. Jeg har også sett på tidligere forskning som er gjort innenfor faget prosjekt til fordypning og relevant undervisning.

4.1 Tidligere forskning

Tidligere undersøkelser og forskning som ligger nært mitt forskningsfelt vil være nyttig for mitt prosjekt, da jeg kan se om mine funn samsvarer med det som er kommet frem i tidligere forskning.

Prosjekt til fordypning ble som tidligere nevnt et nytt fag i forbindelse med kunnskapsløftet. Etter innføringen av ptf er det foretatt noe forskning på faget. I tiden 2008-2012 har Fafo kommet med 3 forskningsrapporter hvor noen av funnene har vært nyttige i min forskning.

I delrapport 1, (Dæhlen, Hagen & Hertzberg, 2008), vises det til at flere bedrifter har gitt uttrykk for at de ønsker å delta i større grad i planleggingen av elevenes praksisperiode. Det sies også at innføringen av ptf-faget har ført til tettere kontakt med arbeidslivet, og at lærerne har kontakt med flere bedrifter. Det vises også til intervju med bedrifter hvor det har blitt uttrykt at samarbeidet med bedriftene har blitt tettere og med hyppigere kontakt med skolen enn før. Rapporten sier at bedriftene mener praksis i arbeidslivet og kontakten med skolen har stor betydning både for elevene og bedriftene med tanke på rekruttering av lærlinger til egen

arbeidsplass. (Dæhlen et al., 2008, s. 34). Mye av dette er i tråd med forskriften for ptf der det sies at "lokale læreplaner skal være formulert slik at de kan danne grunnlag for dialog mellom elever, lærere og aktuelle samarbeidspartnere, som lokalt næringsliv"(Utdanningsdirektoratet, [2007]).

I delrapport 2, (Dæhlen & Hagen, 2010), vises det til at bruk av utplassering eller praksisperioder i arbeidslivet er vanlig på vg2, og at det ligger nærmere opp til arbeidserfaring og læring i arbeid. I tillegg konkluderes det med at ptf gir elevene et bedre grunnlag for valg av utdanning og yrke. (Dæhlen & Hagen, 2010). Dette er i tråd med det som jeg har praktisert med min klasse på vg2 service og samferdsel og som jeg antar vil være med på å klargjøre senere yrkesvalg. Forskerne understreker at prosjekt til fordypning forutsetter tett dialog mellom skolen og arbeidslivet. Det sies også at skolen bør ha en tettere oppfølging av elevene som er utplassert enn det som ser ut til å være tilfelle mange steder i dag. Dette har jeg har lagt stor vekt på i gjennomføringen av ptf. Bedriftene uttrykker i rapporten at de ser verdien av å ha elever i utplassering, men da i første rekke for å få kontakt med elever som kan være aktuelle som lærlinger. I delrapporten kommer det også frem at elevene selv trodde det ville vært vanskelig å få læreplassen uten at de hadde vært utplassert der på forhånd. Deltagerne i rapporten var elever på kokk- og servitørfaget, men jeg anser allikevel dette som sammenlignbart da det er snakk om utplassering og deretter mulighet for lærlingeplass.

I en spørreundersøkelse med lærlinger som ble gjennomført i 2011, var vurderingen av prosjekt til fordypning entydig positiv. Lærlingene mente prosjekt til fordypning hadde hjulpet dem med yrkesvalget, til å se sammenheng mellom teori og praksis og gjorde dem mere motiverte for å fullføre opplæringen. Flertallet av lærlinger som var med i denne undersøkelsen, sa at de skaffet seg læreplass gjennom prosjekt til fordypning. Et gjennomgående trekk var, ifølge rapporten, at den positive effekten av prosjekt til fordypning var mindre dersom prosjekt til fordypning var gjennomført på skolen. Resultatene fra denne rapporten viser at det er lite og begrenset samarbeid mellom arbeidslivet og det faglige innholdet i opplæringen. Resultatene kan også tolkes slik at prosjekt til fordypning i større grad bør gjennomføres i arbeidslivet både på vg1 og vg2. (Nyen & Tønder, 2012, s. 9)

Dette er i tråd med det jeg er opptatt av, nettopp det å ha et tettere samarbeid med næringslivet for å få kvalitet på faget. Det er ikke lærer og elev som kan si hvilke arbeidsoppgaver som er mest relevante innenfor et yrke. Til dette trenger vi hjelp fra bedriftene for at eleven skal få en relevant og meningsfull opplæring i faget. Bedriftene vet hva de konkrete arbeidsoppgavene

innenfor et yrke er. Elev, lærer og bedrift må sammen finne ut hva som lar seg gjennomføre når eleven er ute i arbeidspraksis. Dette har vært mitt fokus gjennom hele oppgaven.

Formålet med ptf, er som tidligere nevnt, at elevene skal få anledning til å prøve ut ønsket lærefag i arbeidslivet. Det er imidlertid knyttet en del utfordringer til dette. Det er viktig at elevene får arbeidspraksis innenfor det yrket de ønsker å utdanne seg i. Det er lite hensiktsmessig at en som ønsker å bli vektor skal ha arbeidspraksis på et regnskapskontor. Det har vist seg at enkelte elever har opplevd praksisen som lite relevant da de har hatt praksis innenfor et helt annet fagområde enn det de ønsket. Dette bekreftes også i KIP-prosjektet der en elev som ønsket å bli rørlegger, måtte velge ptf innenfor murerfaget.

KIP- prosjektet står for «yrkesdidaktisk kunnskapsutvikling og implementering av nye læreplaner». Dette forskingsprosjektet var finansiert av Norges Forskningsråd i perioden 2006–2010 og var ledet av førsteamanuensis Hilde Hiim og førsteamanuensis Grete Haaland begge ved Høgskolen i Akershus.

En del av yrkesfaglærerne som var med i prosjektet nevner at det ikke presiseres nok i forskriften til ptf at faget bør gjennomføres i samarbeid med bedrift og at skoleeiere, skole og bedrift heller ikke blir sterkt nok forpliktet til å utvikle et samarbeid. Elevenes rett til å velge ønsket fagbrevområde kommer heller ikke godt nok frem i formålsbestemmelsene. Mange skoler har ikke noe lokalt nettverk og ingen tradisjon for arbeid i bedrift og det kan dermed være vanskelig å tilby elevene arbeidspraksis innenfor ønsket fagområde. En sier at det har vært vanskelig å få tilstrekkelig med ressurser fra egen skole for å utvikle nettverk med bedrifter. I tillegg har det ikke alltid vært like lett å få bedriftene med i samarbeidet. Det kommer også frem at det er mangel på oppfølging av elevenes praksis. Enkelte elever opplevde også å få arbeidsoppgaver som ikke var i samsvar med yrket da de var i arbeidspraksis.

For å få til en god praktisk opplæring, ser jeg det som nødvendig med et tett samarbeid med bedrifter. Elevene skal få utøve arbeidspraksis innenfor ønsket yrkesvalg. Tett oppfølging for å se at opplæringen fungerer som den skal er en naturlig del av opplæringen. I tillegg er yrkesorientering viktig. Dette med tenke på relevante arbeidsoppgaver innenfor yrket.

Resultatene fra KIP-prosjektet peker mot en modell for relevant yrkesutdanning som handler om vekt på yrkesorientering, yrkesvalg og arbeidslivspraksis i valgt yrke i prosjekt til fordypning (Hiim, 2013, s. 348)

I mitt prosjekt har fokus vært å utvikle et tettere samarbeid med bedrifter innenfor de yrkene som elevene ønsker en videre utdanningsvei. Det har vært innenfor salgsfaget, kontorfaget, sikkerhetsfaget og resepsjonsfaget.

4.2 Krav til skole og bedrift i samarbeidsprosessen

Når elevene er utplassert i faget ptf så skjer en stor del av opplæringen ute i bedrift. Dette gir nye utfordringer og stiller andre krav til bedriftene, skolen og elevene. Før ptf ble innført var det vanlig med utplasseringsperioder for elevene, men det stiltes ikke formelle krav på samme måte som når elevene er utplassert i faget ptf. Fra tidligere, i stor grad å være perifer deltager i praksisfellesskapet, skal nå elevene ha en større grad av opplæring når de er ute i bedriftene. (Lave et al., 2003) Dette stiller andre krav til kvaliteten på opplæringen noe som kan være en utfordring for bedriftene å finne tid til.

«bruk av praksisutplassering som metode, krever god planlegging, organisering og tett samarbeid mellom skole og bedrift» (Støten, 2008, s. 52).

Det stilles krav til at skolen skal utforme lokale læreplaner og at elevene blir vurdert ut i fra kompetansemålene i læreplanen. Jeg ser det derfor som viktig at oppgavene som elevene får når de er ute i bedrift må være knyttet opp til disse målene, slik at vurdering blir mulig. De fleste bedriftene har liten erfaring fra å arbeide med konkrete kompetansemål for elevene. Bedriftene ønsker derfor i de fleste sammenhenger at elevene skal ha en plan for opplæringen når de er i praksis, men at planen må være enkel å forstå for bedriften og eleven. Når målene er gjennomgått, signerer elev og ansvarlig person i bedriften under på at målet er gjennomført. I tillegg skriver en elev logg etter hver dag i praksis. Dette gjør det lettere å «kontrollere» om samarbeidet med bedriften fungerer slik vi har tenkt.

Det er viktig å reflektere over det som har foregått ved både å observere og snakke med eleven i bedrift. Ukentlig loggskrivning etter hver praksisdag mener jeg er viktige verktøy for å få oversikt over om hva den enkelte elev har gjort og fått av opplevelser. På denne måten kan planen også være en dokumentasjon på at opplæringen er gjennomført. Det må også være fleksibilitet til å justere planen og målene, fordi det kan oppstå situasjoner i bedriften som gjør at opplæringen må endres. Sykdom hos bedrift/elev er eksempler på dette. Mange elever synes det er vanskelig å skrive logg hver uke. Det virker som det er lettere for de som er flinke til å skrive.

Det er i tillegg viktig at man kan se hensikten med målene ved at de er tydelige, relevante og praksisrettede for at både skolen, elevene og bedriftene skal forstå målene. John Dewey (Dewey, 2005, s. 121) sier følgende:

Det oppstillede mål må vokse du af de eksisterende betingelser. Det må være basert på en overvejelse af, hvad der allerede foregår, og på en vurdering av situasjonens resurser og vanskeligheter. Et mål må være fleksibelt. Målet er eksperimentalt og vokser derfor konstant mens det afprøves i praksis og målet må alltid utløse praksis.

Dewey er kritisk til bruk av mål for målenes skyld, og mener at målene må ha praktisk relevans for elevene for at de skal oppleve arbeidet som meningsfullt. Mål i læreplaner oppleves ikke alltid som relevante. Yrket må styre målene og ikke omvendt. Det er derfor viktig at vi lager oppgaver ut i fra yrket og ikke bare målene når elevene skal få virkelighetsnære oppgaver. Elevene må også oppleve praksisen som meningsfull og relevant.

De nasjonale læreplanmålene kan være vanskelig å tolke og det kan bli uenighet om hva som er ment med de enkelte målene. Det kan dermed være vanskelig å utarbeide mål som er konkrete nok. Jeg opplever at det kan være vanskelig å overføre læreplanen til praktiske mål på en effektiv og forståelig måte. Samtidig er det slik at læreplanmålene er vide og åpner for mulighet til lokale tilpasninger.

”En læreplan er et forsøk på å kommunisere de viktigste prinsippene og egenskaper ved et pedagogisk opplegg på en slik måte at den er åpen for kritisk granskning og mulig å overføre til praksis på en effektiv måte” (Utdanningsdirektoratet, 2007).

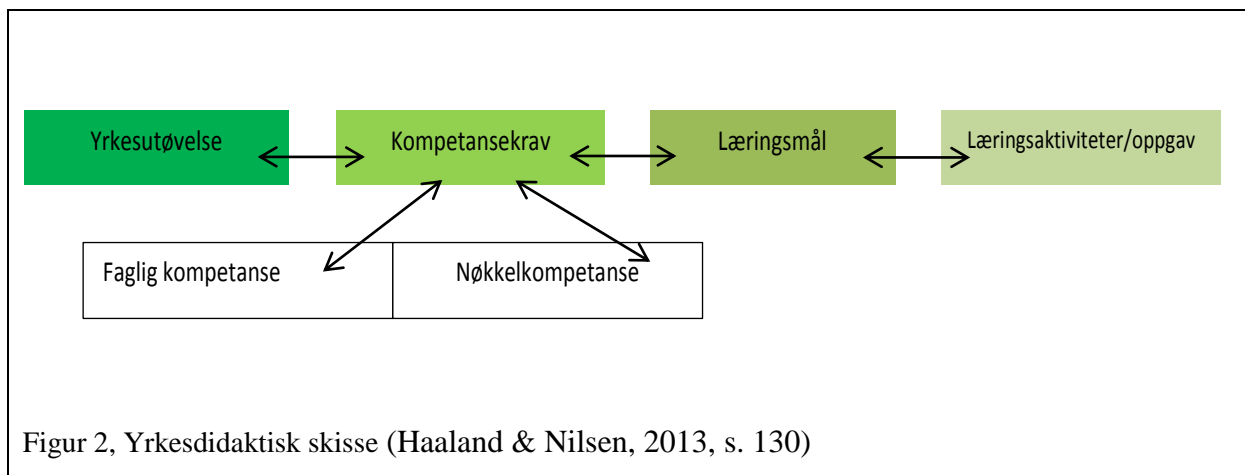
I forskrift for prosjekt til fordypning gis det føringer for arbeidet med de lokale læreplanen. De lokale læreplanene skal angi hva elevene skal kunne mestre etter endt opplæring og skal være formulert slik at de kan danne grunnlag for dialog mellom elever, lærere og aktuelle samarbeidspartnere, som lokalt arbeidsliv (Utdanningsdirektoratet, [2007]). Når opplæring i ptf i sin helhet skal skje ute i bedrift kreves det et godt samarbeid med bedriftene om opplæringen. Vi må ta utgangspunkt i kompetansemålene fra vg3 læreplan, når vi i samarbeid med bedriftene skal utarbeide virkelighetsnære oppgaver. Vi satte opp arbeidsoppgaver som vi mente elevene kunne gjennomføre i praksis og ut i fra dette plukket vi kompetansemål som

vi plasserte arbeidsoppgavene under. Viser til aksjon 4 i kapittel 6. Læreplanene vil variere ut i fra hvilket yrke elevene ønsker å fordype seg i.

4.3 Yrkesdidaktikk, yrkeskompetanse, relevans og yrkesvalg

«Yrkesdidaktikk omfatter planlegging, gjennomføring og vurdering av strukturerte yrkesspesifikke læringsforløp i skole og bedrift – basert på relevante arbeidsoppgaver forstått i en organisatorisk og samfunnsmessig sammenheng – og hvor den lærende som subjekt er involvert i hele forløpet» (Sannerud & Sannerud, 2005, etter Hiim 2001).

Yrkesutøvelsen er den sentrale i yrkesdidaktikken. Opplæringen må fra starten av være systematisk innrettet mot grunnleggende kompetansekrav og arbeidsoppgaver i yrket eleven tar opplæring i (Haaland & Nilsen, 2013, s. 131).

Figur 2, Yrkesdidaktisk skisse (Haaland & Nilsen, 2013, s. 130)

Jeg tolker F slik: for å utøve et yrke er det visse krav til kompetanse. Kompetansekravene er knyttet opp til læreplanmålene innenfor den enkelte utdanning og oppgavene som skal løses må være i samsvar med disse læringsmålene. Yrkeskompetansen består av faglig kompetanse og nøkkelkompetanse. Fagkompetanse er spesielt innenfor et yrke og kan være enkelte ferdigheter, teknikker og arbeidsmåter som man må kunne innenfor yrket. Med nøkkelkompetanse menes kompetanse det er behov for i alle yrker, men som ikke er yrkesspesifikk. Eksempler på nøkkelkompetanse kan være fleksibilitet, selvstendighet, nøyaktighet og evne til å planlegge. Innholdet i yrkeskompetanse varierer. Utvikling av nøkkelkompetanse er nært knyttet til egne erfaringer, gjerne gjennom prøving og feiling. Dette skjer best innenfor et sosialt spill. (Haaland & Nilsen, 2013, s. 13-15). Det er viktig

at elevene innehar både faglig kompetanse og nøkkelkompetanse, da det ene ikke utelukker det andre.

Innenfor begrepet yrkesdidaktikk mener jeg at hensikten med yrkesutdanningen er at eleven tilegner seg en grunnleggende yrkeskompetanse. Det vil si å få innsikt i og beherske sentrale arbeidsoppgaver innenfor et yrke. Det er viktig at vi underveis planlegger, reflekterer og lærer av det som blir gjort for å kunne videreutvikle opplæringen slik at den er bra nok med tanke på hva bransjen krever.

Didaktikk har tradisjonelt vært knyttet til lærerens rolle når det gjelder planlegging av undervisning. I dag er det også viktig at både elever, lærere og instruktører er bevisst på hva de gjør i læringsarbeidet. Det vil si hva de gjør, hvorfor de gjør det og hvordan de gjør det. Dette er også i tråd med aksjonsforskningen der alle parter skal være delaktig i det som skjer.

Yrkesdidaktikken skal ivareta yrkesperspektivet og sikre yrkesrelevans i opplæringen. Den skal også sikre et helhetlig samfunnsperspektiv fordi yrkets kultur og etikk også handler om yrkets relasjoner til arbeidsfelleskaper og samfunnet (Haaland & Nilsen, 2013, s. 132). Med et samfunnsmessig perspektiv mener jeg at elevene i tillegg til å utføre sine arbeidsoppgaver også skal få en smak på det «virkelige liv». Det vil si at de møter presis, holder orden, får og tar ansvar og samarbeider med andre. Jeg støtter meg til at vi må sørge for at den opplæringen vi gir er i tråd med hva det enkelte yrket krever. Elevene må få den opplæringen som er nødvendig, og kunne få ta del i alle yrkesfunksjonene som kreves innenfor et yrke når de er i praksis. I opplæringssammenheng er det viktig å fokusere på en yrkesdidaktisk tilnærming til elevenes læringsarbeid, da vil vi sikre utvikling av relevant kompetanse. Ifølge Sund 2005 tyder det på at læreplanene gir større rom for variasjon og samarbeid enn det som i dag praktiseres (Haaland & Nilsen, 2013, s. 132).

Ifølge Nilsen og Haaland (2013) kan relevansen betraktes ut i fra tre perspektiver. Det er elevens oppfatning av relevans for sitt yrkesvalg. Deretter er det bedriftens forventninger til opplæringen og til elevens kompetanse. Til slutt er relevansen knyttet til samfunnets behov for kompetanse. Relevans kan oppnås gjennom å tilpasse arbeidsprosesser og innhold som er i samsvar med elevenes yrkesvalg og bedriftens og bransjens behov for kompetanse. Her ser jeg det som viktig at alle involverte parter samarbeider tett gjennom hele opplæringsperioden slik at elevene får en relevant opplæring. Bedriftene må også oppleve at opplæringen er i henhold til hva som er bransjens ønske og behov. Elevens oppfatning av hva som er relevant kan være en helt annen enn hva som virkelig er relevante arbeidsoppgaver innenfor et yrke.

Hva som er relevante arbeidsoppgaver innenfor et yrke, får de først innblikk i ved å være i praksis. I min problemstilling mener jeg at elevene skal få arbeidsoppgaver som utøves i et spesielt yrke.

Elever som ønsker å spesialisere seg til et yrke bør få variert og relevant opplæring som er i tråd med læreplanens mål og arbeidslivets kompetansebehov. Det er viktig at elevene får arbeide med noe de har interesse for. For å sikre at opplæringen av elevene har et samfunnsmessig perspektiv er det viktig å samarbeide med næringslivet for å kvalitetssikre opplæringen til elevene.

Kompetanse består av kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nødvendig for å utføre et arbeid.

Kompetanse er evnen til å møte komplekse utfordringer. Det er oppgaven, eller kravene individuelt, virksomheten eller samfunnet står ovenfor, som er avgjørende for hvilken kompetanse som kreves. Kompetanse er forstått som hva man gjør og får til i møtet med utfordringene (St.meld. nr. 30 (2003-2004), 2004, s. 31).

Ett av målene med fag- og yrkesopplæringen er å utvikle kompetente fagfolk til arbeidslivet. Ifølge Meld. St. 20 (2013), *På rett vei*, er fokuset rettet mot hvordan man kan få til en mere yrkesrelevant opplæring. Med yrkeskompetanse menes det en fagarbeider må kunne for å utøve et yrke i samsvar med hva som er bransjens krav og behov for fagarbeid.

Læringskompetanse er også et begrep som Nilsen og Haaland beskriver. Med læringskompetanse menes evnen til å lære av eget og andres arbeid for å utvikle kompetanse og kvalitet. Det er viktig å opparbeide læringskompetanse for å kvalitetssikre eget arbeid. Bedrifter kan være gode læringsarenaer for både elever, lærere og samarbeidspartnere. Det er viktig med forståelse, begrunnelser, refleksjoner og vurdering rundt alle faser i arbeidet. (Haaland & Nilsen, 2013, s. 30-31). Jeg støtter meg til dette og ser viktigheten av å reflektere over arbeidet som er gjort i bedriften når elever er i praksis. Her må både jeg som lærer, eleven og bedriften reflektere over hva vi har gjort og se om det er behov for endringer.

Refleksjon betyr å tenke over det vi gjør og kritisk analysere det (Schön, 1983). Ifølge Schön vil læring i konkrete arbeidssituasjoner på arbeidsplassen føre til begrenset læring, hvis den ikke bearbeides og reflekteres teoretisk i en eller annen form. Jeg vil også si at teoretisk

kunnskap gir begrenset læring om den ikke kan sees i sammenheng med praktisk handling. Det er viktig at elevene lærer seg å reflektere over sine teorier i praksis. Det kan være når de jobber med praktiske oppgaver, når de er utplassert, er på bedriftsbesøk og når de jobber med ungdomsbedrift. Elevene må i tillegg reflektere over arbeidet de har utført når de skriver logg etter hver praksisdag. Elevene vil gjennom de forskjellige praktiske opplæringsmetodene kunne prøve og feile, få veiledning, instruksjon og hjelp fra andre.

Utfordringen innenfor yrkesfag kan også være at enkelte lærere ikke nødvendigvis har den rette kompetansen til å vite hva som er arbeidsoppgavene innenfor et bestemt yrke. For min del så har jeg min bakgrunn innenfor markedsføring og økonomi, men kan likevel ha elever som ønsker å ha praksis innenfor både sikkerhetsfaget og resepsjonsfaget. Det kan derfor være utfordrende å vite hva som er en relevante oppgaver innenfor dette fagområdet. Dette nevnes også i boken til Hilde Hiim, *praksisbasert yrkesutdanning*, (Hiim, 2013, s. 22). I slike tilfeller blir det enda viktigere å samarbeide både med bedrifter og kollegaer som har den riktige kompetansen. Dette fører også til en slags «økt kompetanse» som kan være nyttig for senere jobb med dette faget. Jeg og en kollega var usikker på hvordan vi skulle gripe an fordelingen av elevene, men valgte å gå for en lett blanding, slik at vi kunne lære av det.

Som nevnt tidligere har elever uttrykt at de ser lite sammenheng mellom teori og praksis. Det kom også frem i siste delrapport fra Fafo at sammenhengen mellom innholdet på skolen og erfaringer i praksis ser ut til å være et problem. (Nyen & Tønder, 2012). Det er derfor viktig å fokusere på nettopp dette, slik at elevene i størst mulig grad kan klare å se en sammenheng mellom det de lærer på skolen og det de opplever når de er i praksis. For å få til dette har jeg i samarbeid med bedriftene prøvd å fokusere på at teorien på skolen er nært knyttet opp til de utplukkede kompetansemålene i lokal læreplan og arbeidsoppgavene de skal utføre når de er i praksis. Det å gjøre praktiske oppgaver på skolen kan også være til hjelp for å se sammenhengen mellom teori og praksis. Et eksempel på dette er f.eks.: en perm med bilag som de fører regnskap etter, i stedet for å føre regnskap etter oppsatte linjer i læreboka. Et annet eksempel kan være det å markedsføre et produkt. Dette snakkes det mye om i teorien, men hvordan gjøres det hos enkelte bedrifter?

De yrkesdidaktiske prinsippene forutsetter at utgangspunktet for læringsarbeidet er relevante arbeidsoppgaver. (Dalland, 2007). Her vil jeg gjerne trekke frem et eksempel fra egen undervisning i faget ”økonomi og administrasjon”, hvor elevene blant annet skal føre regnskap. Å forklare hva et regnskap er kan man gi en definisjon på. Hvordan man fører et

regnskap kan ikke bare forklares, men må gjøres. Et regnskap føres i det ”virkelige liv” ut i fra bilag som er satt inn i en perm og nummerert fortløpende etter dato. Et bilag er en dokumentasjon på penger som har gått ut eller inn av firmaet sin bankkonto eller kassaapparat, for eksempel en betalt regning. I lærebøkene er det vanskelig ut i fra oppgavene å se hva et bilag er. Jeg begynte etter hvert å «lage» bilag , sette de inn i en perm for så å la elevene føre regnskapet. Da kom forståelsen bedre og de synes det var en bedre måte å lære på. I tillegg besøkte vi et regnskapskontor, hvor vi fikk innblikk i regnskapet fra start til mål. Det er dermed stor forskjell på å lære å føre et regnskap i forhold til å lære hva et regnskap er. Fag - og yrkesopplæringen skal først og fremst bidra til at elever/lærlinger lærer det de trenger for å utøve yrket de utdanner seg til.

Ifølge Dreyfus og Dreyfus (1991) er relevant praktisk erfaring i mange ulike situasjoner i det aktuelle yrket en forutsetning for å utvikle profesjonell yrkeskunnskap. Den profesjonelle yrkesutøveren kan møte mange forskjellige situasjoner og mestre det som er uforutsett. Dreyfus og Dreyfus mener også at teori og praksis må læres sammen for å oppnå relevant utdanning. Brødrene Dreyfus har utviklet en modell som skisserer ulike ferdighetsnivåer i praktisk arbeid. Modellen har til hensikt å vise at læring av ferdigheter skjer gjennom forskjellige stadier. De fem stadiene i modellen er følgende: (Dreyfus og dreyfus 1986).

- Nybegynner (novise)
- Avansert begynner
- Kompetent utøver
- Kyndig utøver (profesjonell)
- Ekspert

Modellen dreier seg om at det er erfaringene vi gjør oss som gjelder og ikke regler og planer. Relevant yrkesutdanning er ifølge modellen til Dreyfus og Dreyfus at utvikling av yrkeskompetanse skjer gjennom en gradvis utvikling fra nybegynner til ekspert. Først lærer man gjennom å følge enkle regler. Etter hvert som individet har tilegnet seg kunnskap på et nivå foregår læringen ved at man handler uten å følge regler bevisst. Eksperten er ikke preget av oppskrifter og planer, men handler ut i fra å lese situasjoner og handle raskt og intuitivt. Ekspertise forutsetter omfattende erfaring i mange situasjoner og et stort handlingsrepertoar som er basert på å kunne kjenne igjen situasjoner som krever samme perspektiv, men ulike beslutninger. Dreyfus og Dreyfus legger vekt på at erfaring og læring skjer gjennom å delta i praksissammenhenger, kulturer, situasjoner og eksempler, gjennom prøving og feiling og

gjennom sirkulær fortolkning av fenomener (Hiim, 2013, s. 61-62). I mitt aksjonsforskningsprosjekt vil det være slik at elevene vil være på forskjellige stadier i modellen når de starter på skolen og likeså i praksis. Utviklingen til den enkelte vil ha sammenheng både med personlighet og tidligere erfaring fra jobb og praksis. Enkelte elever har jobb ved siden av skolen og noen har jobb i den bedriften de også har praksisplass. Det er viktig å møte den enkelte elev der den er, og utvikle et opplegg slik at eleven opplever opplæringen som relevant og meningsfull. Dette kan gjøres i form av oppgaver som er tilpasset elevens reelle kompetanse. I begrepet relevans har jeg lagt vekt på at eleven i den praktiske opplæringen får arbeidsoppgaver som er samsvar med et yrke de ønsker å utdanne seg i.

Ifølge St. meld. nr. 44, *utdanningslinja*, (2009) er det flere faktorer som påvirker ungdommenes yrkesvalg. Dette har ikke vært fokus i min oppgave, men jeg vil likevel nevne at det kan virke inn på elevenes valg.

Det sies at foreldrene er de viktigste diskusjonspartnerne når elevene vurderer framtidige utdannings- og yrkesvalg. Det kommer frem i Ung i Norge-undersøkelsen fra 2002. Her kom det også frem at andre viktige personer i valg av utdanning er lærere og venner. Der sier rundt en tredjedel av elevene som var med i undersøkelsen i aldersgruppen 15-25 år, at anbefalinger fra venner og kjente har vært avgjørende for deres valg av utdanningssted. Omtrent samme andel sier at de har større tro på informasjon fra venner og bekjente enn på den informasjonen de får på skolen (St.meld. nr. 44 (2008-2009), 2009).

Yrkesvalg kan også forstås ut fra utviklingsteori. Ginzberg (1951) delte yrkesutvikling inn i tre stadier fram til 17–25 årsalderen. I den alderen man normalt oppnår yrkesvalgmodenhet ut fra innsikt i egne forutsetninger, yrkeslivets muligheter og krav. Senere mente Ginzberg (1984) at yrkesvalg er en livslang prosess der personens mål kunne endre seg i tråd med omgivelsens krav og muligheter. Super (1963) så yrkesvalg i forhold til utviklingsstadier, men har senere utarbeidet en teori om utvikling av selvbylde (1990), som på samme måte som Ginzberg ser yrkesvalg som en pågående prosess gjennom livet, påvirket av erfaringer og endringer i omgivelsene. I tillegg til å se på om den praktiske opplæringen har vært med på å påvirke elevenes videre yrkesvalg, er det viktig å nevne at også andre faktorer kan virke inn på videre valg.

Opplæringslova paragraf 9-2 sier at alle elever har rett til både utdannings-/yrkesrådgiving. Med dette menes at hver elev skal få god veiledning om sine fremtidige utdannings- og yrkesmuligheter (Opplæringslova, 1998).

«Veiledning er en pedagogisk og relasjonell prosess med oppdagelse, læring, vekst og utvikling som mål, der den lærende er i fokus». Definisjonen er inspirert av konfluent pedagogikk som mener at læring skjer igjennom oppdagelse (Haaland & Nilsen, 2013, s. 176).

Veiledning er viktig underveis i prosessen om videre yrkesvalg. En viktig oppgave for meg som lærer på yrkesfag vil blant annet være å tilrettelegge for at elevene skal få et virkelighetsnært innblikk i det yrket de ønsker å utdanne seg i. Underveis i prosessen blir det viktig å veilede eleven og gi dem råd i forhold til deres ønsker og evner. Slik jeg ser det, er også veiledning fra karriereveileder på skolen og informasjon fra enkelte bedrifter også veldig aktuelt. Jeg antar at noen faktorer kan jeg påvirke, mens andre ikke. Her tenker jeg spesielt på påvirkning fra foreldre. Elevene velger ofte å følge det vennene skal gjøre og likeså hva foreldre ønsker.

God veiledning kan også innebære informasjon fra bedrifter om hvilke muligheter som finnes innenfor enkelte yrker. En mulighet er at bedriftene kommer til skolen for å gi yrkesorientering. I mange tilfeller har bedriftene med seg lærlinger som tidligere har vært elev ved utdanningsprogrammet service og samferdsel. Det er viktig med forskjellig informasjon, da dette kan hjelpe elevene til å reflektere over de muligheter som finnes, og dermed gjøre et godt valg.

I KIP-prosjektet ble det også lagt vekt på yrkesorientering fra bedrifter til elevene. Lærerne i prosjektet oppfattet yrkesorientering som en viktig side ved ptf. Hensikten med dette var å bevisstgjøre elevene på valg av praksisplass og videre yrkesvalg. Det bekreftes at flere elever endrer yrkesvalg etter en slik yrkesorientering. Det påpekes også at det er viktig å gjøre dette i starten av skoleåret. Yrkesorienteringen kan ha også ha den effekten at elevene blir kjent med potensielle veiledere eventuelt praksisbedrifter (Hiim, 2013). Yrkesorientering kan foregå ved at bedrifter kommer til skolen og informerer eller at det foretas besøk hos potensielle utplasseringsbedrifter.

4.4 Læring, erfaringslæring og mesterlære

Det som er viktig med fag- og yrkesopplæringen er at elever lærer det de trenger for å utøve yrket de ønsker å utdanne seg til. Lærerens rolle blir derfor å legge til rette for læring.

«Læring skjer i en sammenheng, og er identitetsskapende gjennom øvelse og utøvelse i et praksisfelleskap» (Haaland & Nilsen, 2013, s. 26).

Moxnes definerer også læring med begrepet læring i arbeidsmiljøet. Med dette menes blant annet en organisering av selve arbeidet og arbeidssituasjonen slik at den stimulerer til personlig læring og utvikling. Ifølge Kvale og Nielsen er klare mål viktig for å fremme læring og utvikling (Haaland & Nilsen, 2013, s. 29). Elevene jeg fulgte, hadde hele tiden mål å arbeide etter når de var i praksis. Det samme gjaldt i arbeidet med ungdomsbedrift, der medlemmene selv satte opp hva de skulle gjøre for å nå mål de hadde satt seg. I tillegg måtte de holde frister for innlevering av materiale i forhold til konkurranser de skulle delta i. Jeg og min kollega lagde planer for når de forskjellige oppgavene skulle være gjennomført.

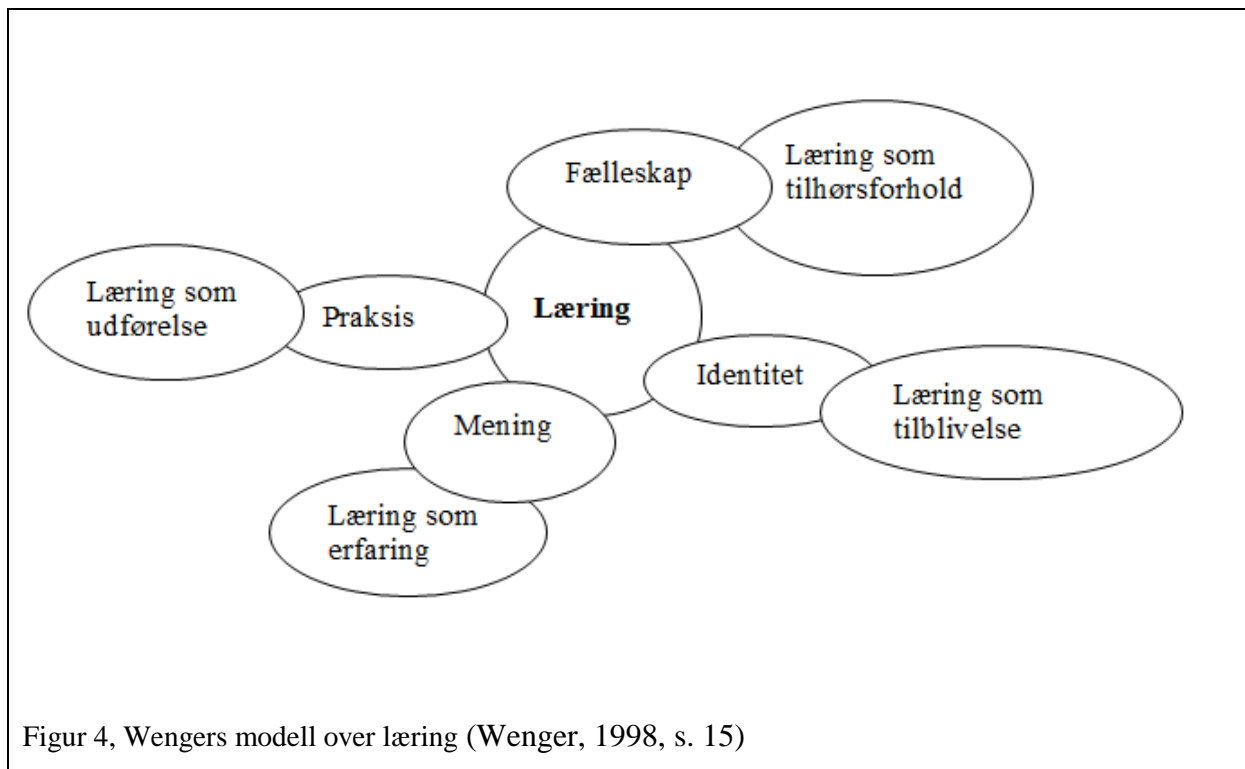
Når det gjelder læring i arbeidsmiljøet vil jeg også trekke inn hvilke forhold Jørgensen og Warring mener har betydning for læring på arbeidsplassen.

Figur 3, Forhold som har betydning for læring på arbeidsplassen (Haaland & Nilsen, 2013, s. 29)

Figur 3 forklares ved at innenfor det teknisk-organisatoriske arbeidsmiljø ligger blant annet arbeidsfordeling, arbeidsinnhold og muligheter for selvstendighet og sosialt samspill. I medarbeidernes læringsforløp ligger arbeidserfaring og utdanning og i det sosiale læringsmiljøet er arbeidsfelleskaper, sosiale fellesskaper og politiske fellesskaper.

Etienne Wenger har gjennom sitt arbeid utviklet en sosial læringsteori. Ved hjelp av en modell har han gitt en forklaring på ulike elementer som han mener er viktige faktorer i læreprosessen. Læringen foregår som en aktivitet i samspill mellom individer, kulturelle redskaper og sosialt fellesskap. Lave og Wenger (2003) sier at sosial deltakelse er en nødvendig komponent i en læringsprosess og at fellesskap, identitet, mening og praksis er elementer som skal integreres i en sosial læringsteori.

Figur 4, Wengers modell over læring (Wenger, 1998, s. 15)

Ifølge Wenger selv er ikke modellen en komplett læringsteori, men inneholder elementer som kan ses i sammenheng med ulike læringsteorier (Illeris et al., 2007, s. 62). I forhold til mine elever, tolker jeg figur 4 slik at når elevene har meningsfulle arbeidsoppgaver forsterkes læringen. De opplever helhet og sammenheng i opplæringen ved at de får utføre arbeidsoppgaver i praksis, som de tidligere har lært om i teorien på skolen. De opplever å se sammenheng mellom det som skjer i klasserommet og det som skjer i praksis i bedrift, altså mening. De lærer gjennom erfaringer og i samarbeid med andre, som igjen kan gi mulighet for refleksjon. Kompetanse utvikles gjennom å delta i fellesskapet og de opplever å bli en del

av bedriften. Dette ses i sammenheng med at de befinner seg i en sosial samhandling i et praksisfellesskap. Lave og Wenger bruker begrepet legitim perifer deltakelse om den prosessen som gjør at den nytilsatte blir en del av praksisfellesskapet. Når elevene er i praksis er de først en perifer deltaker, men likevel får de muligheten til å være med og ta del i enkelte arbeidsoppgaver. Etter hvert tilegner de seg mer kunnskaper, ferdigheter og holdninger som gjør at de går fra å være en perifer deltaker til et fullstendig medlem av praksisfellesskapet. Lave og Wenger mener at læring foregår i en sosial kontekst i samspill med andre, er situert og at læring foregår best når individet selv kan oppleve, lære og erfare. De mener at læring skjer situert, det vil si i deltagelse i forskjellige sosiale relasjoner i hverdagslivet (Lave et al., 2003). Elevene har, som tidligere nevnt, uttalt at de lærer mest i faget ved å praktisere i bedrift. Noen elever gir også klart uttrykk for at det er for mye teori i skolen og at de ikke ser nødvendigheten av all teori. Når de er ute i bedrift ser de sammenhengen bedre og får en større følelse av mestring, fordi de gjerne jobber med samme mål, men på en mer praktisk måte. For de som opplever å ikke lykkes i teoretiske fag, kan det være viktig at de lykkes ferdighetspregede oppgaver for å oppnå mening og mestringsfølelse, dette ifølge (Inglar, 2009, s. 285).

Lave og Wenger hevder at mesterens rolle i forskjellige bedrifter og fag er veldig varierende. Det er ikke alltid slik at eleven i hovedsak arbeider sammen med mesteren. De lærer i stor grad av andre ansatte og det ser ut til å være typisk for mesterlære at lærlingen/eleven lærer mest i relasjon til andre lærlinger (Lave et al., 2003). For de elevene som får adgang til praksisfellesskapet i en bedrift, så lærer de ved å delta og handle i praktiske situasjoner. Dette kalles for mesterlære (Kvale, Nielsen, Bureid & Jensen, 1999, s. 202).

I de bedriftene jeg har hatt elever i arbeidspraksis er det en til to personer som har hatt hovedansvaret for eleven. Det kan allikevel være flere ansatte som er med på å følge opp eleven, avhengig av hva som er arbeidsoppgavene den aktuelle dagen. Det har også vært lærlinger som har hatt ansvaret for eleven i enkelte typer arbeidsoppgaver eller at eleven har fulgt lærlingen sammen med en annen person.

Bedriftene har ofte ingen bevisst pedagogisk tanke eller skriftlige planer for hvordan de skal drive opplæring. De fleste har hatt elever i praksis, men har erfaring med at eleven lærer gjennom å delta i fellesskapet. Lave og Wenger mener at "legitim perifer deltagelse som sådan ikke er en pedagogisk form og langt mindre en pedagogisk strategi eller undervisningsteknik. Det er et analytisk perspektiv på læring, en måte å forstå læring på". De

mener videre at ”der finder læring sted ved legitim perifer deltagelse, uanset hvilken pædagogisk form der danner læringskontekst, eller om det overhovedet er nogen intendert pædagogisk form” (Lave et al., 2003, s. 41). Jeg tolker det som at læring kan skje selv om man er en «perifer» deltager. Om man ikke selv utfører en arbeidsoppgave, kan man likevel lære. Observasjon er et godt eksempel på dette. Elevene observerer ofte før de selv får utføre en arbeidsoppgave på egenhånd.

Innenfor mesterlærerkulturen er det ikke fokus på skriftlige mål og læreplaner. Lave og Wenger skriver:

Fællesskabets praksis skaber den potensielle ”læreplan” i ordets videste forstand – det som kan læres af nyankomne med legitim perifer adgang. Læringsvirksomhed viser seg at have et karakteristisk mønster. Der er sterke læringsmål, fordi lærende som perifer deltager kan utvikle en oppfattelse af, hvad hele foretagende dreier seg om, og hvad der er at lære (Lave et al., 2003, s. 78).

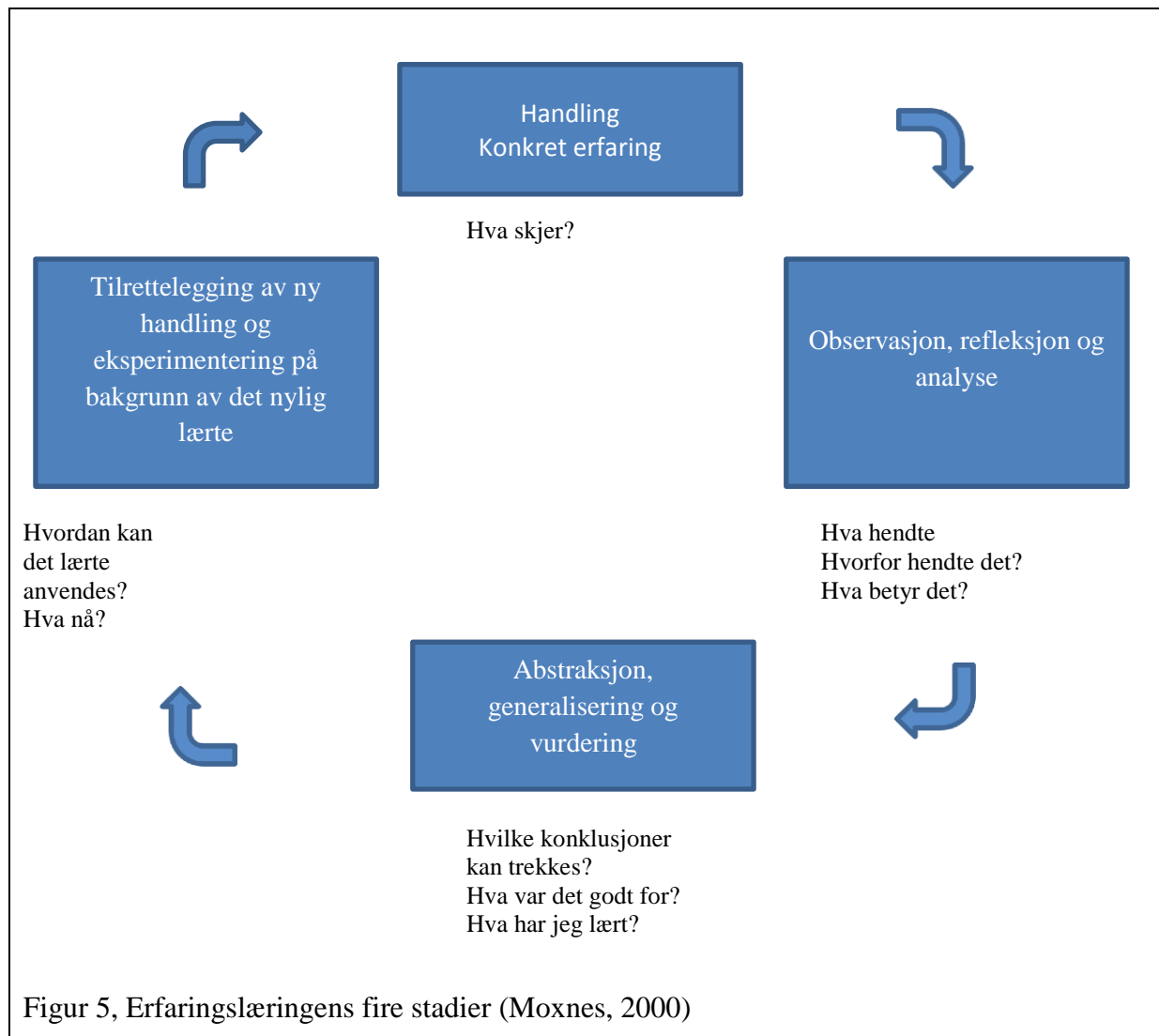
Eleven vil gjennom å delta i fellesskapet kunne danne seg et bilde av hva yrket innebærer og hva som må læres for å bli en god fagarbeider.

Wenger hevder at læring er en improvisert praksis. «En læreplan utfoldes i muligheter for at delta i praksis. Den er ikke specificeret som en rekke diktater vedrørende korrekt praksis» (Wenger & Nake, 2004, s. 79).

Når det gjelder gjennomføring av opplæringen i bedrift er det visse føringer vi må forholde oss til. Dette gjelder lover, planer og diverse forskrifter. Noen steder er det rom for tolkning, men ofte må vi forholde oss til det som står. Mesteren i en bedrift har ofte sin læreplan i hodet, mens vi som skole må forholde oss til regelverket. Et eksempel på dette er lokal læreplan som kreves i faget prosjekt til fordypning. For at opplæringen i bedrift skal foregå «lovlig» er vi nødt til å utarbeide en slik plan for eleven. Her er det viktig å bevisstgjøre bedriftene og få de med i utarbeidelsen av selve planen. Da har vi en felles plan og forståelse av hva vi kan kreve av hverandre i samarbeidet. Dette for å sikre at eleven får en gjennomgang innenfor enkelte kompetansemål og at han ikke bare blir en person som kun er tilstede uten å delta i arbeidsoppgavene. Det skal være noen få kompetansemål. Det er her fokuset på relevante arbeidsoppgaver har vært størst. Her har elever, lærer og bedrift i

samarbeid kommet frem til hvilke arbeidsoppgaver som eleven kan gjennomføre. Hva som er en relevant arbeidsoppgave er en arbeidsoppgave som er helt klar i forhold til et yrke.

«Erfaring forutsetter direkte møte med noe. Erfaring går langt ut over det å høre om, se på eller tenke over. Det direkte møte med noe har en ganske annen virkning enn bare å høre om det samme» (Grendstad & Sandven, 1986, s. 136).

Erfaringslæring er en prosess som kan foregå innenfor et planlagt opplegg (Moxnes, 2000). Figur 5 forteller at erfaringslæringen starter ved at man utfører en handling, deretter reflekterer man over det man har gjort og finner ut hva man har lært og hva dette kan være godt for. Til slutt finner man ut hvordan dette senere kan anvendes. Ifølge Moxnes gir all erfaringslæring mening og er meningsfull, dette fordi det er den som lærer som vet om læringen fyller hans behov, og om den fører dit den var ment å føre. Den virker også stimulerende i og med at den formidler konkret og praktisk kunnskap. Elevene som jeg fulgte

gjennom skoleåret var med på et planlagt opplegg, slik som beskrevet i figur 5. Etter hver dag i praksis måtte elevene reflektere over hva de hadde gjort, hva skjedde, hva de hadde lært og hva de kunne tenke seg å gjøre annerledes. Dette gjorde eleven ved å skrive logg.

Moxnes knytter erfaringslæring til John Deweys kjente læresetning «learning by doing». Med dette menes at læring skjer gjennom erfaring ved å utføre en handling. Erfaringslæring er først og fremst personlig læring. Jeg har stor tro på John Dewey's teori «learning by doing».

Dewey sa egentlig: “learn to know by doing and to do by knowing”. I denne læringsteorien mener han at elevene lærer gjennom å praktisere eller aktivitetslære. Han mener at god læring innebærer et godt og nært samspill med virkeligheten, omgivelsene og samfunnet. For Dewey er god læring per definisjon erfaringslæring. Læreprosessen må være preget av initiativ, aktivitet, problemløsning, eksperimentering, virkelighetsnærhet, mening og ansvar. Passiv og mottakende læring er i følge Dewey dårlig læring (Hiim & Hippe, 1993).

Dette føler jeg er spesielt viktig på en yrkesfaglig rettet linje som salg og service. Teori er nødvendig, men for å forstå teorien tror jeg det er viktig at oppgavene som løses er nært knyttet til arbeidslivet/virkeligheten. Oppgavene i læreboka blir ofte for virkelighetsfjern.

Erfaringene er det viktige grunnlaget for læringen. Men det er ikke nok å ha mye erfaring. Vi må også kunne forvalte erfaringen vi gjør oss, slik at vi lærer. For å lære må vi ha distanse til erfaringene, og vi må både være villige og få mulighet til å tenke over det vi har erfart. Når erfaringene blir reflektert over, vurdert og systematisert, er vi på god vei mot å lære av de erfaringer vi gjør. (Tiller, 1999, s. 20).

Hiim og Hippe sier at det mest solide fundamentet for læring er elevenes direkte erfaringer med virkeligheten. Erfaringslæring er en av de yrkespedagogiske prinsippene. «En handling eller opplevelse danner grunnlaget for erfaringslæring» (Hiim & Hippe, 1993). Det er viktig å presisere at det må være en virkelighet som elevene er interessert i og som de selv ønsker å delta i. Det hjelper ikke med praksis hvis praksisen ikke er relevant i forhold til elevens yrkesvalg. En som ønsker å bli vakter har ikke den store interessen av å delta i salgsarbeidet i en butikk.

Det er viktig at både lærer og instruktør i bedriften viser respekt ovenfor eleven ved at vi sammen interesserer oss for hva eleven ønsker å utdanne seg til. Tilrettelegging i form av planlegging og gjennomføring, slik at eleven får en best mulig opplæring er også viktig. For

lærere på yrkesfag kan det være en utfordring å skulle tvinge eleven til å lære noe som egentlig ikke eleven er interessert i, med tanke på videre yrkesvalg. Da bør man tilrettelegge slik at eleven kan lære det han selv ønsker å lære eller mener å ha bruk for (Haaland & Nilsen, 2013, s. 28). Det blir her viktig å la eleven få velge praksissted etter eget ønske i faget prosjekt til fordypning.

4.5 Læring gjennom praksis

Det er flere teorier som bygger på at praksis fører til god læring. Som lærer på yrkesfag, med blant annet ptf som fag, er jeg ansvarlig for at elevene skal ha størst mulig læringsutbytte av skolegangen sin. Det er mange måter man kan gjennomføre ptf på, men det må tas hensyn til skolens forutsetninger og muligheter, samtidig som elevene skal få reelle valgmuligheter.

«Praksis i arbeidslivet eller i et verksted kan være det beste utgangspunktet for læring. Ved å utføre helhetlige arbeidsprosesser utvikler eleven/lærlingen faglig og personlig kompetanse, under forutsetning av at arbeidet er tilpasset og relevant» (Haaland & Nilsen, 2013, s. 11).

Praktiske oppgaver har alltid vært et sentralt utgangspunkt for læring i yrkesfag. Etter at vg2 har blitt bredere, det vil si at den favner om flere yrker i utdanningen, har det blitt en større utfordring å lage relevante oppgaver for alle. Det er viktig å tilrettelegge de praktiske arbeidsoppgavene slik at de får tilstrekkelig med mening og relevans (Haaland & Nilsen, 2013, s. 119-120). Innenfor service- og samferdsel vg2 er det flere fagområder og vi som lærere har ikke like god kjennskap til hva samfunnets behov er innenfor alle yrkene. Det er derfor viktig å knytte kontakter med næringslivet, noe som igjen kan hjelpe til i arbeidet med relevant opplæring. Som Dewey også skriver er det viktig at undervisningen forholder seg til samfunnet slik at eleven ser sammenhengen mellom det de lærer og den verden de er en del av (Vaage & Thorbjørnsen, 2000, s. 155).

5. Forskningstilnærming og forskningsdesign

Aksjonsforskning er den overordnede forskningstilnærmingen. Datainnsamlingen har jeg fått i fra logger, historier, observasjon og kvalitativt intervju. Jeg vil beskrive hver enkelt metode, forankring og til slutt si noe om oppgavens pålitelighet og gyldighet.

5.1 Forankring

En forankring hos deltagerne er et hovedprinsipp. Prosjektet mitt er forankret både hos elevene, bedriftene og skolens ledelse. Elevene var hele tiden med i planleggingen av hva som skulle skje i de forskjellige aksjonene. Hensikten med mitt prosjekt var som tidligere nevnt en mere praktisk, relevant og virkelighetsnær opplæring for elevene på service og samferdsel vg2. Det som har vært størstedelen av den praktiske opplæringen er arbeidspraksis en dag i uka, i faget prosjekt til fordypning. Her har utvikling og forbedring av tidligere opplegg mellom bedrift og skole stått i fokus. Dette for å sikre at elevene skulle få mest mulig virkelighetsnær opplæring når de var i arbeidspraksis hos bedrift. Det jeg ønsket å oppnå med dette var et bedre grunnlag for videre valg og om elevene kunne tenke seg en lærekontrakt innenfor et enkelt fag. Andre praktiske opplæringsmetoder har vært ungdomsbedrift og bedriftsbesøk. Jeg ville se om dette også har hatt innvirkning på videre valg.

5.2 Valg av metode

Jeg velger å minne om problemstillingen:

«Hvordan legge til rette den praktiske opplæringen på service og samferdsel for å skape relevans i forhold til et yrke, og bidra til å danne et bedre grunnlag for elevenes videre yrkesvalg?»

For å få best mulig svar på problemstillingen valgte jeg å bruke forskjellige metoder for å samle inn data. Aksjonsforskningen ble brukt ved gjennomføringen av ptf. Ub og bedriftsbesøk beskrives som egne tiltak og dekkes av intervjuet. Påliteligheten og gyldigheten antas å bli bedre når man forsøker å bruke flere metoder.

Ved å bruke aksjonsforskning i ptf som overordnet strategi ville jeg hele tiden ha en fin struktur å følge gjennom hele prosjektet. Jeg jobbet på en slik måte at jeg først planla en

periode, gjennomførte den og etterpå evaluerte det vi hadde gjort før vi gikk videre til neste aksjon. Elevene er delaktig i prosjektet og det er også i henhold til hva opplæringsloven sier om elevmedvirkning (Opplæringslova, 1998). Aksjonsforskning er etter min mening viktig i skolen, da elevene har mulighet til å påvirke sin egen opplæring.

Alle elever måtte skrive logg etter hver aksjon og bedriftene skrev logger etter noen aksjoner. Det samme gjorde jeg selv. Ved å skrive logg måtte elevene reflektere over det de hadde vært med på. Historier og kvalitativt intervju vil etter min mening være med på å få frem elevenes meninger og synspunkter. Senere i oppgaven vil jeg komme tilbake til sitater fra logger, fortellinger og intervjuer. Ved å observere kunne jeg se hvordan eleven jobbet, og danne meg et bilde om eleven virket fornøyd eller ikke. En blanding av disse metodene antar jeg vil være med på å få svar på min problemstilling.

Jeg mener det er viktig å ha gode opplæringsarenaer når elevene skal ha praktisk opplæring. I tillegg er det viktig at de kan reflektere over eget arbeid, da de må tenke over om dette er noe de ønsker å fortsette med.

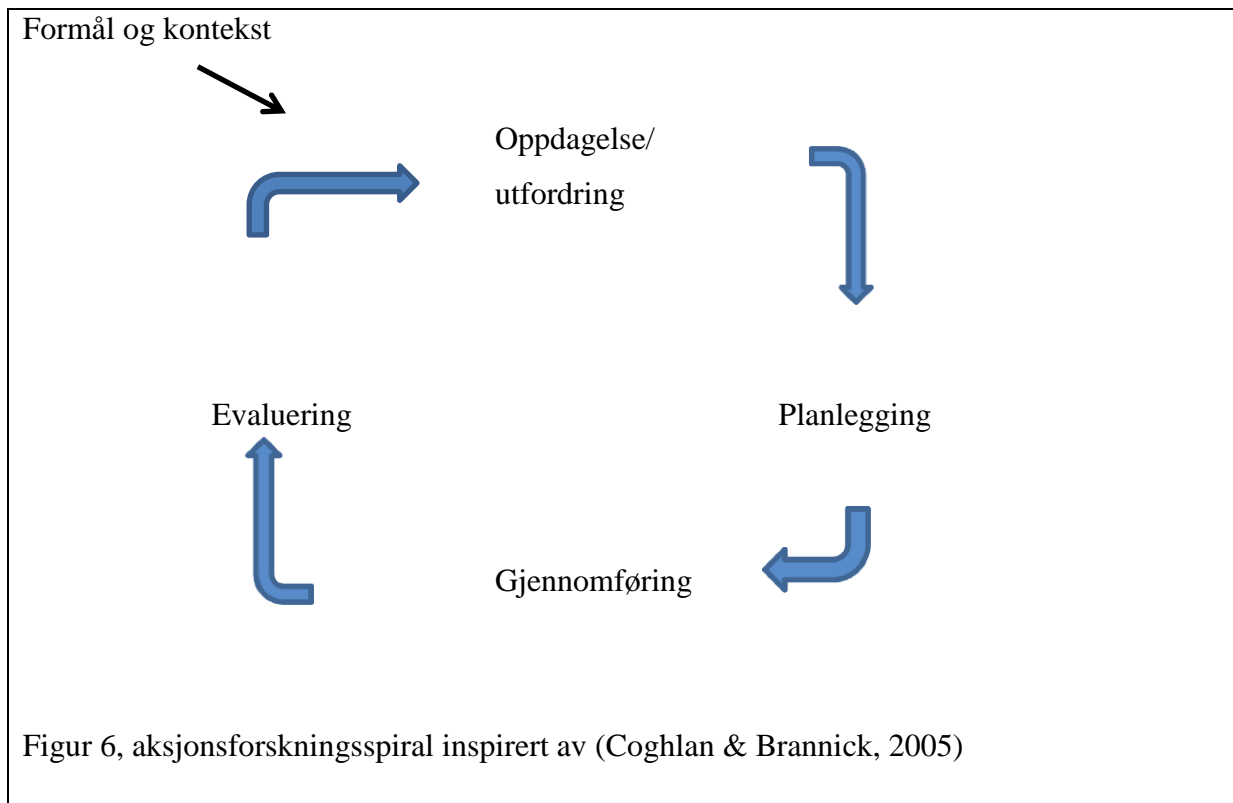
5.3 Aksjonsforskning

Aksjonsforskning oppsto rett etter andre verdenskrig og Kurt Lewin (1890 – 1947) har fått æren av å være pioneren bak aksjonsforskningen (Illeris & Nordgård, 2012, s. 76).

Aksjonsforskning er en form for forskning som setter i gang forandringsprosesser samtidig som det forskes. Aksjonsforskning veksler mellom praksis, forskning i praksis, forbedring av praksis og igjen ny forskning (Dalland, 2007, s. 60).

Forskning som innebærer systematisk samarbeid om planlegging, gjennomføring, vurdering og kritisk analyse av utdannings-, undervisnings- og læringsprosesser. Forskningen har til hensikt å utvikle kvaliteten på utdanning, undervisning/læringsledelse og læring, samt å dokumentere ny kunnskap om slike prosesser i skole og arbeidsliv (Hiim, 2010, s. 48).

Aksjonsforskning starter med at det ønskes en endring og utvikling av en nåværende situasjon. Ut i fra dette planlegges en aksjon som gjennomføres og evalueres til slutt.

Figur 6, aksjonsforskningspiral inspirert av (Coghlan & Brannick, 2005)

Figur 6 viser at formålet med situasjonen tas med i evalueringsprosessen. Når evalueringene er gjennomført tas det beslutning om videre veivalg. Den første sirkelen utvikles til en spiral. Første spiral fører til neste spiral som er bygget opp på akkurat samme måte. Slik fortsetter det til målet er nådd. Første evaluering danner grunnlaget for neste aksjon og slik fortsetter det til alle aksjonene er gjennomført og målet om ønsket endring er nådd.

Hensikten med et slikt prosjekt er ifølge Hiim og Hippe en systematisk utvikling og forbedring av læreprosessen, undervisningen og utdanningen på det aktuelle feltet, gjennom demokratisk samarbeid og kritikk av didaktiske forutsetninger (Hiim, 2010, s. 51).

McNiff sier blant annet: «aksjonsforskning er en prosess der man lærer av praksis. Det er et metodespill mellom praksis, refleksjon og læring» (McNiff & Whitehead, 2011). Jeg vurderer min egen praksis ved å se på noe jeg vil forbedre og tenker meg hvordan dette kan gjøres, prøver det ut og til slutt ser hva som skjedde.

Målet med aksjonsforskning er å planlegge utvikling og endringer (Støten, 2008). Dette gjøres ved at man forsøker å bedre praksisen ved hjelp av refleksjonsarbeid. Tom Tiller (1999) mener at aksjonslæring har mye til felles med erfaringslæring. Tidsbruken vil variere i hver fase.

Aksjonsforskning gjør det klart og tydelig hva man hele tiden gjør underveis og det gir en fin oppbygging og struktur i oppgaven, slik jeg ser det. I tillegg er aksjonsforskning en praksisnær og utviklingsnær forskningstilnærming. Aksjonsforskning gjør det mulig for yrkespedagoger å forske i eget praksisfelt, gjennom medvirkning og demokrati til de som deltar i dette feltet. Jeg forsket i eget miljø, hvor elever, kollegaer og bedrifter var deltagende og hvor en aksjon førte videre til neste aksjon.

Hvordan kunne jeg bidra til å skape relevans i form praktiske oppgaver for elevene på service og samferdsel vg2? Jeg hadde en plan i forkant, utførte disse og sammen med bedriftene og elevene, observerte og reflekterte jeg. Jeg var helt avhengig av deltakernes respons i prosessen.

Mange definisjoner av pedagogisk aksjonsforskning legger vekt på refleksjon over læring og arbeid, samarbeid i forskningsprosessen, systematisk, sekvensiell gjennomføring av forskningsprosessen og dokumentert utvikling av utdanning/undervisning og læring (Hiim, 2010, s. 49). Jeg ser på mitt prosjekt som aksjonsforskning fordi samarbeidet mellom skole og bedrift i mitt forskningsprosjekt gjelder planlegging, gjennomføring og refleksjon over læringsprosessen for å få til en bedre praktisk opplæring for elevene.

Pedagogisk utviklingsarbeid i form av systematisk didaktisk forbedring av utdanning og undervisning og læring er en kjerne i utøvelsen av læreryrket. «Didaktisk aksjonsforskning vil si forskningsbasert utviklingsarbeid, med fokus på sentrale didaktiske utfordringer på ulike fagfelt. Forskningens hensikt er å utvikle og dokumentere profesjonell lærerkunnskap med hensyn til vesentlige praktiske pedagogiske og faglige oppgaver» (Hiim, 2010, s. 50).

I boka til Hiim og Hippe gis det mange eksempler på prosjekter som defineres som aksjonsforskningsprosjekter. Bakgrunnen for problemstillingene er praktiske utfordringer og ønsker om endring (Hiim, 2010). Dette samsvarer med det jeg mener om forhold i læreprosessen, mellom skolen og bedrift, som kan utvikles/forandres for å bedre læringen til elevene. Vi har også tatt utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen ved utarbeidelse av arbeidsoppgaver, samt kompetansemålene fra læreplan.

Målet med aksjonsforskning er å bedre på en eksisterende praksis. Mitt mål med prosjektet var å få til et enda bedre praktisk relevant opplæringstilbud til elevene. For å få til dette var jeg avhengig av flere parter i mitt prosjekt. Forskingen skal foregå i et samarbeid med flere parter, hvor forskeren er delaktig i prosjektet. Jeg inviterte elevene og bedriftene til å delta i

prosjektet mitt, og alle var klar over at det jeg dokumenterte arbeidet. Alle parter var delaktig i prosjektet ved at de var med på å planlegge aksjonene og at de bidro med logger, historier og tilbakemeldinger.

5.3.2 Logger, samtaler, observasjoner, historier og refleksjoner

Det var viktig for meg å bruke flere måter for å få frem viktige meninger og synspunkter av det som ble gjennomført i aksjonene. I datainnsamlingen har jeg brukt logger, samtaler, refleksjoner, observasjoner, historier og intervju.

Logg

Logg er et redskap for å bearbeide erfaringer og som kan føre til utvikling. «Når ordet logg brukes i pedagogisk sammenheng, snakker vi om en bok eller et annet medium der man gjør nedtegnelser for å dokumentere sin faglige utvikling» (Høihilder, Olsen & Kongstein, 2011, s. 81).

Når vi skriver logg må vi sette ord på det vi har gjort, hva vi tenkte, hva vi opplevde og hva vi lærte. Elevene fikk i oppdrag å skrive logg etter hver dag i praksis. Erfaring er ingen garanti for læring. For at det skal oppstå læring og for at elevene skal utvikle sin praksisteori, må man reflektere på en systematisk måte og beskrive og analysere sine handlinger, opplevelser og resultater (Nilsen & Haaland, 2008, s. 85). Ved å skrive logg får man bearbeidet erfaringer og opplevelser. Elevene skulle også skrive logg etter aksjonene de var delaktig i. De fikk en enkel mal å følge (vedlegg 1).

Jeg oppfordret elevene til å ta bilder av de arbeidsoppgavene de utførte, og noen brukte konsekvent bilder i sin logg. Her var det viktig å ha tillatelse fra bedriften før de gjorde dette. Bildene var med på å bekrefte om de hadde utført de arbeidsoppgavene som var planlagt at de skulle gjøre.

Elevene skrev logg om hva de hadde gjort den aktuelle dagen, hva de hadde lært, hvordan de opplevde det og hva de oppdaget/erfarte den aktuelle arbeidsdagen. De hadde også et åpent felt i loggskjemaet hvor de kunne skrive egne kommentarer. I tillegg måtte de skrive når de startet og når de avsluttet. Hver elev hadde sin egen mappe på It's learning hvor de leverte sine logger hver uke. Dette var oversiktlig både for meg som lærer og eleven selv. Elevene fikk ukentlig tilbakemelding på sine logger. Loggene brukte jeg for å se om det var samsvar

med de planene og arbeidsoppgavene som vi sammen med bedriftene hadde utarbeidet. Jeg ønsket å se om praksis hos bedriftene fungerte på en slik måte vi sammen hadde blitt enig om og om elevene opplevde relevans i forhold til det arbeidet de utførte. Sitater fra loggene vil komme frem etter aksjonene i kapittel 6.1

Samtaler

Noen av aksjonene førte til samtaler i underveis og i etterkant av aksjonene. Dette ble nedskrevet og tatt med videre. Etter aksjonen hvor jeg observerte elevene i bedrift, snakket jeg med både kontaktperson i bedriften og eleven. De fikk muligheten til å fortelle hvordan de opplevde dette. Jeg noterte kort ned utsagnene. Sitater fra samtaler vil komme frem etter aksjonene der det er aktuelt. Jeg hadde på forhånd laget en liten mal over hva jeg ønsket å observere. Blant annet hva elevene jobbet med og om jeg fikk inntrykk av at de mestret arbeidsoppgavene. Denne gikk vi igjennom i samtalen.

Refleksjoner

Refleksjoner har jeg brukt etter hver aksjon i kapittel 6. 1. Med refleksjon menes at man tenker nøye igjennom opplevelser og vender tankene tilbake på det som har skjedd. Jeg reflekterte over hvordan jeg opplevde at hver aksjon hadde fungert og om disse aksjonene var nødvendige og relevant for både elever, lærer og bedrift. Hva kunne vi gjøre videre fremover? Hva tenkte bedriftene og elevene? Refleksjonene var et resultat av det som kom frem i logger, historier og samtaler med både elev og bedrifter. Etter enkelte aksjoner var det naturlig å reflektere sammen med både elev og bedrift. Et eksempel på det er aksjonen hvor eleven var innkalt til intervju, når jeg observerte eleven i praksis og likeså når eleven skulle skrive søknad.

Observasjoner

Observasjon egner seg når fenomener skal studeres i sine naturlige sammenhenger, og det kan fortelle oss hva folk gjør som kan være forskjellig fra hva de sier at de gjør og har gjort (Halvorsen, 2008, s. 133). Jeg var utvalgte dager tilstede i bedriften for å se hvordan elevene jobbet, og om det var mulig å løse de arbeidsoppgavene de hadde fått. Ut i fra observasjonene vil jeg kunne se og anta om opplegget vi hadde laget ble gjennomført. Viser til aksjon 6, kapittel 6.1. Observasjon kan være åpen eller skjult, direkte eller indirekte, deltakende eller ikke deltakende, aktiv eller passiv, strukturert eller ustrukturert (Halvorsen, 2008, s. 134). Jeg gjennomførte en åpen direkte observasjon, som vil si at elevene var fullt klar over at jeg var

tilstede for å observere dem. Jeg observerte hva eleven jobbet med og om det var i henhold til de arbeidsoppgavene vi hadde blitt enige om. Jeg så også etter hvordan eleven løste arbeidsoppgavene i form av selvstendighet eller med behov av hjelp fra andre i bedriften, om eleven virket trygg i arbeidssituasjon og var en del av fellesskapet i bedriften. Etter besøkene reflekterte jeg over det jeg hadde sett og skrev ned det jeg hadde observert. Elevene og bedriftene skrev også logg etter hver praksisdag.

Historier

Jeg oppfordret elevene til å bruke historier da de skulle skrive logg fra arbeidsplassen. Noen gjorde dette av og til. Historiene ble mere levende lesing. Etter endt praksisperiode måtte alle skrive en historie fra tiden i praksis. De fikk noen stikkord for å komme i gang med historien. De fikk ellers frie «tøyler» til å skrive om hva de ønsket. Alle måtte skrive minst to sider. Hensikten med historien var å se om det framkom noe nytt som jeg ellers ikke hadde klart å fange opp i løpet av skoleåret. I tillegg var dette en annen måte å få frem tanker, meninger og synspunkter på. Ut i fra historiene har jeg trukket ut noen sitater som kommer til uttrykk etter aksjon 7 i kapittel 6.1.

5.4 Intervju

I dette kapittelet vil jeg si noe om bakgrunn for intervjuet og innholdet i det, hvordan intervjuguiden ble utarbeidet, samt gjengi noen spørsmål fra intervjuet. Jeg vil til slutt si noe om hvordan intervjuene ble gjennomført og hvordan jeg transkriberte og klargjorde dataene.

«Det kvalitative forskningsintervju forsøker å se verden med intervjupersonenes øyne. Målet er å finne betydningen av folks erfaringer og å avdekke opplevelsen deres av verden, i forkant av vitenskapelige forklaringer» (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2009, s. 21).

Temaene i intervjuet gikk på hvordan elevene opplevde de forskjellige praktiske opplæringsmetodene. Jeg hadde fokus på å få frem hvordan hverdagen til elevene opplevdes når de var i arbeidspraksis, drev ungdomsbedrift og var på bedriftsbesøk. Jeg planla det jeg vil kalle et semistrukturert intervju. Det vil si at det er noe midt imellom en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale. Intervjuguiden besto av noen temaer med noen spørsmål under hvert tema. Intervjuene ble foretatt i midten av juni.

5.4.1 Intervjuguide

Jeg forholdt meg til teorien, deretter lagde jeg kategorier og ut i fra dette spørsmål som skulle bli en god intervjuguide. Jeg ønsket å ha en fin flyt i samtalen og ville ikke binde meg slavisk til intervjuguiden (vedlegg 2). Det var åpne spørsmål som inviterte til å fortelle. Jeg ønsket ikke at det ikke skulle bli stilt ledende spørsmål. Jeg utarbeidet flere hjelpespørsmål som jeg brukte dersom elevene trengte hjelp til å svare på hovedspørsmålet. Jeg ønsker å vise formen på intervjuet og har tatt med et utdrag fra intervjuguiden:

1. Beskriv hvordan du opplevde måten vi la opp opplæringen på
 - a. Hva synes du om å jobbe en dag i uka?

Formålet med dette spørsmålet var å høre om hvordan elevene hadde opplevde organiseringen av både ptf, ub og bedriftsbesøk. Var det mulig å gjennomføre med tanke på tiden som var avsatt og opplevde de som bra og dårlig ved opplæringen. Det var et åpent spørsmål som kunne resultere i forskjellige svar. Jeg hadde oppfølgingsspørsmål i håp om å få mest mulig informasjon.

2. Beskriv hva du opplevde som mest relevant i opplæringen med tanke på yrke
 - a. Hva opplevde du som relevant i arbeidspraksis?

Formålet her var å høre om elevene opplevde å se hva et yrke går ut på og om de hadde fått innblikk i dette igjennom de forskjellige opplæringsmetodene. Hvilken opplæringsmetode gav best innblikk i et yrke var det jeg ønsket å få svar på.

3. Beskriv hvordan den praktiske opplæringen har innvirket på videre valg
 - a. Har ptf innvirket på videre yrkesvalg?

Formålet her var å se på om noen av opplæringsmetodene har hatt direkte innvirkning på valget elevene foretok etter vg2.

Begrepet relevans ble godt innarbeidet i løpet av skoleåret. Hvis det var nødvendig, så forklarte jeg begrepet underveis i intervjuet.

5.4.2 Gjennomføring av intervjuene

I form av kvalitativt intervju la jeg lagt vekt på å få til en god samtale med hver enkelt elev. Slike samtaler er viktig for å få frem meninger og synspunkter.

Jeg hadde fokus på følgende: «Hva synes elevene om måten vi har lagt opp den praktiske opplæringen på med tanke på relevans og har de praktiske opplæringsmetodene hjulpet eleven i videre yrkesvalg?».

Jeg intervjuet i slutten av skoleåret seks av elevene som hadde vært med i prosessen gjennom hele skoleåret. Det var et tilfeldig utvalg av elever, men de representerte forskjellige yrker da de var i praksis. Informert samtykke (vedlegg 3) ble fremlagt og underskrevet før intervjuene ble gjennomført. «Informert samtykke betyr at de som involveres i forskning, gjør dette på et fritt og selvstendig grunnlag, med viten og vilje» (Dalland, 2007, s. 245). Intervjupersonene skal informeres om forskningen og hovedtrekkene i den, samt eventuelle fordeler og ulemper ved deres deltagelse.

Jeg så det som en veldig viktig del av datainnsamlingen å intervjuer elever. Det er elevene som har en opplevelse av om opplæringsmetodene har vært relevante nok og vært til hjelp for videre valg. Prosjektet ble meldt Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD) i Bergen og svar forelå før jeg startet datainnsamlingen (vedlegg 4).

Fem av intervjuene ble foretatt hjemme hos meg over to dager i juni. Jeg avtalte at intervjuene skulle foregå hjemme hos meg en dag jeg hadde undervisningsfri. Tidspunkt ble bestemt ut i fra hva som passet både for meg og eleven. Jeg satte av en time til hvert intervju. Det var viktig å ikke ha tidspress, men at vi kunne gå i dybden på hvert enkelt spørsmål for å få best mulig pålitelighet og gyldighet. Det var fint vær de dagene jeg skulle gjennomføre disse fem intervjuene, så jeg valgte å foreta intervjuene i sommerstua hjemme hos meg. Jeg serverte elevene noe kaldt å drikke. Det var en rolig og fin atmosfære. For at samtalen skulle bli god, og jeg hele tiden kunne ha øyekontakt med eleven, benyttet jeg taleopptager på hvert intervju. Dette godtok alle. Jeg informerte samtidig at intervjuene ble slettet etter at prosjektet var gjennomført og godkjent. Jeg skrev i tillegg ned noen meninger i stikkordsform som jeg syntes gjentok seg gjennom intervjuet. Det siste intervjuet ble foretatt på skolen, da de to andre dagene for eleven ikke passet. Se kapittel. 6.4 for gjennomføring av intervju.

5.3.3 Transkribering av intervjuene

Den muntlige samtalen i et intervju overføres til ord og bokstaver på et stykke papir. Dette kalles transkribering (Dalland, 2007, s. 174). Det er viktig å bevare mest mulig av det som skjedde når et intervju blir nedskrevet. Når vi skal bearbeide informasjon er det mulig og benytte seg av inndelingen til (Howe et al., 2005, s. 77) som består av følgende punkter:

- Organiseringsprosessen – jeg brukte lydopptaker på alle intervjuene og etterpå skrev jeg intervjuene ordrett inn på pc. Kjønn og navn er utelatt.
- Fortolkningsprosessen – jeg var bevisst på å få frem intervjupersonenes synspunkter, meninger og erfaringer. Jeg forsøkte så godt jeg kunne og være en aktiv lytter og stilte kun oppfølgingsspørsmål der jeg opplevde at jeg ikke fikk et helhetlig svar.
- Teoretisk sensitivitet – her betyr det at å lete etter informasjon som samsvarer med annen litteratur på feltet.
- Kodingsprosessen – jeg lagde meg en tabell og satte inn i tabellen det som gjentok seg av erfaringer og meninger. Jeg brukte fargekoding som vil si at jeg satte samme farge på det som gjentok seg. Utgangspunktet her var spørsmålene i intervjuguiden

Jeg transkriberte intervjuene etter at alle intervjuene var foretatt. Dette for at det ikke skulle gå for lang tid. Det var jeg selv som transkriberte alle intervjuene.

5.5 Pålitelighet og gyldighet

Det kan både være en fordel og en ulempe at jeg selv intervjuet mine elever. Fordelen var at det var lett å snakke med elevene da jeg kjente dem godt og de var godt kjent med mitt studie. Det kan bety at de tør å svare ærlig, samtidig kan det være slik at de svarer det de tror og håper at jeg vil de skal svare. Ville det være utfordrende for elevene å komme med kritiske tilbakemeldinger og følte de det forpliktende å delta når de ble forespurt av meg som lærer? Jeg tok opp disse spørsmålene, men elevene var klar på at de ønsket å dele sine erfaringer og så å det som viktig med tanke på opplæringen for senere elever.

Jeg var opptatt av å stille åpne spørsmål, for at jeg ikke skulle påvirke svarene. Intervjuguiden var laget som en mal slik at alle skulle få like spørsmål. Jeg var opptatt av at alle skulle få snakke fritt. Aksjonsforskning kan ikke reproduseres. Det jeg opplevde i sammen med elever og bedriftene er min sannhet.

I aksjonsforskningen er det også krav til pålitelighet og gyldighet med tanke på innhenting av data. Det er viktig at forskningsopplegget er godt planlagt for å sikre at resultatene er pålitelige og gyldige. Aksjonene må beskrives nøyaktig med referat og logg etter hver aksjon.

Aksjonsforskeren skal ha undersøkt behovet for en aksjon. Dette er noe jeg har gjort i tidligere oppgaver og etter hver aksjon i dette prosjektet. Aksjonene må videre planlegges, gjennomføres og evalueres slik at alle deltagerne kan reflektere og loggføre sine opplevelser. Dette er i samsvar med hva som sies om gyldighet og pålitelighet i aksjonsforskning. Jeg vil, i refleksjon etter hver aksjon, gjengi uttalelser fra både elever, bedrifter og egne logger.

Som forsker kan man risikere at det man undersøker og vurderer ikke fanger opp det man er interessert i. Det kan være at man ikke belyser det man hadde til hensikt å undersøke. Dataene blir da ikke gyldige. I mitt prosjekt har jeg flere måter å innhente data på og dermed større sjanser for å få svar på det jeg ønsker. I loggene kan det likevel være feilkilder i og med at det som er nedskrevet kan tolkes forskjellig og likeså kan det være misforståelser om hva de skal svare på.

Når man skal sikre gyldighet og pålitelighet er det viktig at man legger frem data for deltakerne slik at de kan kommentere det. I mitt prosjekt har jeg vært klar på at elever og bedrifters meninger skal komme frem. Jeg har hatt samtaler og oppfølgingsspørsmål for å sikre at de riktige dataene kommer frem.

McNiff og Whitehead (2002) legger vekt på hvor viktig det er med en kritisk venn som følger det du gjør i prosjektet. Jeg har en kollega som har fulgt meg gjennom hele undersøkelsen. Hun mener det er viktig å diskutere det man gjør slik at det ikke blir privat praksis. Det kan være godt å ha noen som kommer med forslag til endringer og som ser prosjektet i forhold til sin egen situasjon. McNiff mener også at det man gjør skal være nyttig for andre.

Med gyldighet menes i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke og om det blir reflektert over de variabler vi ønsker å vite noe om (Kvale et al., 2009). Dette har sammenheng med pålitelighet som innebærer at ulike erfaringer og oppriktige synspunkter har tilstrekkelig mulighet til å komme frem (Hiim, 2010). Med reliabilitet menes hvor pålitelige resultatene er og i hvilken grad en kan stole på dem.

I dette prosjektet forsket jeg sammen med kollegaer, elever og bedrifter. Det vil derfor komme frem forskjellige meninger og sannheter om det som har skjedd. Det er ikke slik at man kan si at det ene er mer riktig enn det andre, men man kan vise til eksempler og

synspunkter. Gyldighet i aksjonsforskning handler om flersidig og samtidig relevant belysning av de fenomener som er i fokus (Hiim, 2010). I aksjonsforskningsprosjekter er det viktig at handlinger og hendelser som er relevante til problemstillingen kommer frem. Det er viktig at alle deltar med sine erfaringer og synspunkter, blir sett og hørt.

Når det gjelder intervjudelen kunne det være både en fordel og ulempe at jeg kjente elevene så godt. Jeg kan risikere at elevene svarte det jeg ønsket at de skulle svare for å være «snill», eller at de svarte helt ærlig fordi de følte seg trygg. Jeg har valgt å tro at de svarte ærlig da jeg også hadde fokusert på at det var viktig med tanke på hvordan jeg skal få en tilbakemelding på om det jeg har gjort er bra eller om noe bør forandres i måten jeg har lagt opp undervisningen.

5.6 Presentasjon av data

Da jeg skulle tolke data valgte jeg å bruke Kvale og Brinkmann (2009) sine tre nivåer. I Nivå en beskrives selvforståelsen, opplevelser og synspunkter til deltagerne, slik forskeren forstår dem. Dette kommer frem i prosjektet som sitater eller beskrivelser fra deltagerne. I Kvale sitt nivå to kommer den kritiske forståelsen basert på sunn fornuft. Det er viktig å ha en kritisk forståelse og reflektere over det som er gjort. I prosjektet viser jeg dette i kapitlene som heter oppdagelser og refleksjoner. I Nivå tre knyttes tolkningen opp mot en teoretisk ramme. Her vil jeg se oppdagelsene i lys av problemstilling og forskerspørsmål, koblet mot aktuell teori. Jeg vil presentere dette kort under hver aksjon, men tar det opp igjen i drøftingskapittelet til slutt i oppgaven.

6. Prosjekt til fordypning, ungdomsbedrift og bedriftsbesøk

I dette kapitlet vil jeg presentere de forskjellige praktiske opplæringsmetodene og hvordan opplæringen er lagt opp og gjennomført i løpet av skoleåret. Hovedfokus er gjennomføringen av aksjonsforskningen i ptf. Deretter vil en liten del være ub og bedriftsbesøk.

6.1 Planlegging, gjennomføring og evaluering av aksjonene med ptf

I dette kapitlet vil jeg gå nærmere inn på hensikten, gjennomføringen, evaluering og drøfting av aksjonene i forbindelse med prosjekt til fordypning.

Aksjon 1: Informasjon om faget ptf for bedriftene

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var å tydeliggjøre ovenfor bedriftene hva som er formålet med faget ptf og hvordan jeg tenkte at vi kunne gjennomføre det kommende skoleår. Jeg ønsket å få til et fortsatt samarbeid med tidligere samarbeidspartnere og i tillegg få nye bedrifter til å ta imot elever i praksis. Hensikten var også at bedriftene kunne se muligheten til å rekruttere lærlinger ved å bli kjent med dem i praksis. Bedriftene som fikk invitasjonen var tidligere samarbeidsbedrifter, samt nye bedrifter som jeg så på som mulige samarbeidspartnere. Jeg valgte i utgangspunktet å invitere bedrifter til skolen, men foreslo også møte hos bedriftene som en annen mulighet. De nye bedriftene som ble invitert, var invitert ut i fra forslag fra elever, meg og kollegaer. Invitasjonen ble sendt per brev eller på mail og ble fulgt opp med en telefon dersom jeg ikke hørte noe fra bedriftene. I forbindelse med invitasjonen hadde jeg utarbeidet et infoskriv som jeg sendte med til bedriftene. Det ble sendt ut skriv til totalt 22 bedrifter. Dette var kun bedrifter som hører innunder salgsfaget, kontorfaget og sikkerhetsfaget. Bedriftene skulle være relevante i forhold til det yrket elevene kan velge å utdanne seg i etter vg2 på linjen for salg, service og sikkerhet. Jeg nevnte også kort i dette møtet, muligheten for bedriftene til selv å komme på besøk på skolen for å informere om bedriften sin og hvilke muligheter som finnes i bedriften.

Gjennomføringen:

Gjennomføringen ble todelt da noen bedrifter hadde anledning til å komme på skolen på møte, mens andre ønsket at jeg tok turen til dem.

De bedriftene som hadde takket ja til invitasjonen på skolen var totalt seks bedrifter. Disse bedriftene var «nye» bedrifter eller tidligere bedrifter med nye kontaktpersoner. Vi hadde reservert restauranten på skolen og satt av to timer til møtet. Jeg hadde med meg en tidligere elev og eksisterende lærling innenfor salgsfaget på møtet. Bedriftene fikk servert noe enkelt å spise og drikke. Jeg startet med å presentere meg selv og bedriftene. Representantene fra bedriftene fortalte kort hvor de kom fra, hvilket fag de representerte og om de eventuelt hadde hatt elever i praksis før. Deretter presenterte jeg faget ptf og hva som er formålet med faget. Jeg brukte power-point, i tillegg til å vise bilder og utdrag fra logger som tidligere elever hadde laget. Til slutt lot jeg lærlingen si noe om hvordan han hadde opplevd faget ptf og om det å være lærling i samme bedrift som han startet med praksis. Hovedfokus var å presentere hva som er formålet med faget og at det oppfordres til samarbeid mellom skole og næringsliv. Jeg la også vekt på at dette kan være en mulighet for både bedrifter og skolen til å rekruttere lærlinger for de som var interessert i det. Jeg oppfordret til å stille spørsmål underveis og fokuserte på å få til en dialog der vi utveksle erfaringer og se muligheter til hvordan man kan samarbeide i dette faget. Til slutt delte jeg ut veilederen til faget ptf som jeg vil si er en oppsummering av det som hadde vært fokus på møtet. I veilederen står det blant annet følgende:

Når en skal finne relevant innhold og relevante oppgaver i ptf, må en derfor samarbeidetett med elevene for å tilpasse faget til deres interesser, evner og behov. En må også samarbeide med virksomhetene for å finne oppgaver elevene har lov til å utføre på arbeidsplassene. Planene skal være realistiske og gjennomførbare.

(Utdanningsdirektoratet, 2011).

Jeg oppfordret bedriftene om å skrive logg etter møte for å si noe om hvordan de opplevde informasjonen om ptf og om de kunne tenkte seg å ha elever i praksis og likeså komme på besøk for å gi yrkesveiledning.

Fra logg til bedrift: «Dette har vært et meget nyttig møte med god informasjon om faget Ptf. Nå forstår jeg mer av formålet med faget og gleder meg til å fortsette med å utvikle opplegget i fellesskap».

Fra logg til bedrift: «gode innspill fra flere bedrifter som vi kan lære av».

Fra logg til bedrift: «jeg ønsker å komme i klassen din for å informere om bedriften og lærlingeordningen vi har».

Fra logg til bedrift: «fin mulighet for oss som bedrift med tanke på fremtidig arbeidskraft».

For de bedriftene som ønsket at jeg skulle komme til dem, avtalte jeg tid og sted med hver enkelt bedrift. Møtene ble avholdt i perioden fra 30. august til 11. oktober. Vi avsatte fra 1–2 timer avhengig av hva bedriftene hadde tid og mulighet til. Møtene ble avholdt hos bedriftene. Noen bedrifter var representert med en person og andre igjen med to. Mange av disse bedriftene var tidligere samarbeidspartnere og hadde hatt elever i praksis. Noen av disse bedriftene ønsket en grundigere gjennomgang av formålet med faget, da de tidligere kun hadde hatt elever fra vg1 i praksis. De ville gjerne vite om det var forskjellig formål ut i fra om det var elever på vg1 eller vg2 nivå. Noen ønsket en repetisjon med tanke på om de ville fortsette å ha elever i praksis eller ikke. I utgangspunktet presenterte jeg omtrent det samme som jeg hadde gjort med bedriftene på skolen, men møtene ble likevel veldig forskjellig fordi hver enkelt bedrift hadde forskjellige spørsmål.

Møtene med bedriftene utenom skolen resulterte i at alle bedriftene ville fortsette å ha elever i praksis. Det ble gjennomført møter med totalt syv bedrifter.

Evaluering:

Introduksjonsmøtet på skolen vil jeg si var meget vellykket. Det var totalt seks bedrifter som kom og fem av dem gav tilbakemelding om at de ønsket å ta imot elever i praksis. Den siste bedriften var også i utgangspunktet veldig positiv, men de ville vente med å svare ja til å ta imot elever i praksis det 1. halvåret. Dette på grunn av kapasitet og omorganiseringer av stillinger internt i bedriften. Vi ble enige om at jeg skulle ta kontakt igjen i slutten av første halvår. Da jeg tok kontakt var de forberedt og ønsket å inngå et samarbeid i faget ptf. Denne bedriften var også helt klar på at de ønsket å rekruttere lærlinger til bedriften. De tok i tillegg imot to elever i praksis. Jeg hadde som mål at alle møtene skulle være gjennomført innen 1.

oktober, men det klarte jeg ikke å overholde. Ett møte måtte utsettes på grunn av sykdom hos bedriften. Møtet ble avholdt 11. oktober. Denne bedriften hadde allerede sagt ja til å ta imot en elev i praksis slik at eleven startet før møtet var gjennomført. Bedriftene som jeg hadde møter med, dekket yrker som elevene var interessert i.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting:

Tillit og relasjonsbygging er kategorier jeg sitter igjen med etter informasjonsmøte. Flere av bedriftene hadde allerede gitt beskjed om at de ønsket å ta imot elever i praksis. I tillegg møtte mange av de inviterte bedriftene frem. For meg som lærer, var dette et steg i riktig retning for å skape en god start med næringslivet.

Aksjonsforskningsprinsippene som demokrati, medvirkning og samarbeid var til stede mellom meg og bedriftene i form av at alle kunne være med å planlegge neste aksjon sammen. På denne måten kom alle sine stemmer frem, bortsett fra elevens stemme i første aksjon. Bedriftene fikk komme med sine synspunkter og meninger og de ble invitert til å delta i planleggingen av prosjekt til fordypning fremover.

Ifølge St. meld. nr. 44 (2009) er det fokus på økt samarbeid mellom skole og arbeidsliv. Godt samarbeid og at det utvikles rammer fremheves også i stortingsmeldingen (St.meld. nr. 44 (2008-2009), 2009, s. 32). Dette vil jeg si ble ivarettatt i oppstartsmøte med bedriftene. Elevene ville få en mer delaktig og fremtredende rolle etter hvert. Læreplakaten har også fokus på at det skal legges til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte, noe som er oppfylt i denne aksjonen.

Neste aksjon var søknadsskriving som var avklart mellom bedriftene og meg da vi avsluttet informasjonsmøte.

Aksjon 2: Skrive søknad og foreta prøveintervju

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var å gjøre det så realistisk som mulig med tanke på hvordan man går frem for å skaffe seg jobb. Første punkt i en slik prosess er blant annet å skrive en søknad. Det kan også være å ta kontakt med bedriften i form av en telefonsamtale eller ved

personlig oppmøte. Sammen med bedriftene var vi blitt enige om at alle skulle skrive søknad og cv før man skulle starte i praksis, eventuelt før man ble innkalt til et intervju.

Målet med denne aksjonen var at elevene skulle lære seg hvordan man setter opp og skriver søknad. Neste steg var å skrive søknad tilpasset den eller de bedriftene de ønsket å jobbe hos. Målet var at elevene skulle lære seg at søknader kan være forskjellig ut i fra hvilken jobb man søker. Kompetansemålet vi her hadde fokus på var «lage og følge prosedyrer i en ansettelsesprosess og gjøre rede for prinsipper for personalutvikling».

Bakgrunnen for at vi valgte å legge inn denne aksjonen var tilbakemeldinger jeg hadde fått fra bedriftene året før, hvor enkelte foreslo at elevene skulle skrive søknad før de fikk praksisplass. På informasjonsmøtet ble vi enige om at alle elever må skrive søknad. Det vi i samarbeid ble enige om, var at søknaden tas frem ved intervjuet, som er neste aksjon. I virkeligheten skriver man søknad og blir ved interesse fra bedrift innkalt til intervju.

Gjennomføring:

30. august ble avsatt til å begynne med søknadsskriving. Da var det prosjekt til fordypning som sto på timeplan hele dagen. Elevene fikk utdelt et forslag til mal for skriving av søknad og cv (vedlegg 5) De ble i tillegg oppfordret til å bruke internett og norskboka som hjelp i skrivingen. Hver enkelt elev hadde tidligere fått i oppdrag å finne minst tre bedrifter hvor de kunne tenke seg å jobbe. De fikk i oppgave å skrive en generell søknad og senere tilpasse søknaden til minst en av bedriftene de ønsket å søke praksisplass hos. Jeg og en kollega gikk rundt, veiledet og hjalp til underveis. Da de var ferdig skulle de sende inn søknaden til meg for gjennomlesing og eventuelt korrigerings, før de fikk den godkjent. Vi brukte totalt to torsdager for å skrive ferdig søknad. Vi var ferdig september. Elevene skulle skrive logg for å fortelle hvordan de opplevde det å skrive søknad.

Fra logg til elev: «Nå har jeg endelig lært å skrive søknad, så nå kan jeg søke jobber utenom skolen også».

Fra logg til elev: «Jeg synes det var vanskelig å skrive søknad, men føler nå at jeg har lært det ordentlig».

Da søknadene var godkjent foreslo vi, etter innspill fra en kollega, at hver og en av elevene skulle bli innkalt til et «prøveintervju». Dette syntes jeg og en annen kollega var et godt forslag og luftet tanken for elevene. Samtlige sa at det ville de at vi skulle gjennomføre.

Intervjuene ble foretatt i løpet av en dag og det var satt av 20 minutter til hver elev. Hver elev fikk tidspunkt for intervju og beskjed om å møte på et bestemt grupperom på avdelingen.

Intervjuet ble gjennomført av en kollega som har erfaring med dette fra næringslivet. Elevene ble hentet ut av klassen de 20 minuttene intervjuet varte. Elevene skulle ellers bruke dagen til å sende søknadene til de utvalgte bedriftene. I tillegg skulle de skrive logg og en oppsummering av de tre første torsdagene i prosjekt til fordypning. Dette ble gjennomført 13. september. Elevene skrev logg hvor de fortalte hvordan de opplevde prøveintervjuet.

Fra logg til elev: «Jeg føler meg tryggere foran intervjuet jeg skal til hos bedriften nå».

Fra logg til elev: «Jeg var skikkelig nervøs foran intervjuet, men er glad jeg gjorde det».

Evaluerings:

Jeg erfarte også at det tok tid å skrive søknad og at vi ikke hadde kommet i mål dersom vi ikke hadde vært to lærere som kunne hjelpe til. Det var veldig variabelt hvor ivrige elevene var til å skrive søknad. Noen kom ikke ordentlig i gang før vi satte oss ned sammen med dem. Andre igjen var veldig flinke og ivrige etter å skrive en god søknad. Elevene hadde mye å snakke om etter gjennomført prøveintervju. Elevene tok dette veldig seriøst. Noen forberedte seg ved å lese på spørsmål som kunne komme til et intervju og uttrykte til og med at de var litt nervøse.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting

Det jeg oppdaget, var at det var tidkrevende da alle elevene skulle skrive søknad. For noen gikk det veldig greit, men for andre tok det lang tid. Det å få utdelt en mal for søknadsskriving var ikke nok til at alle elevene klarte å skrive en god søknad på egenhånd. Her kom det tydelig frem at det var forskjell i elevenes læreforutsetninger. Elevene virket derimot veldig fornøyd da de kom i mål med søknaden.

Jeg reflekterte også over relevansen i opplæringen etter denne aksjonen. Ut i fra uttalelsene til elevene, satt jeg igjen med inntrykket av de så sammenhengen mellom teori og praksis. En elev sa følgende: «nå fikk jeg bruke det jeg hadde hørt om skulle være innholdet i en søknad og da forsto jeg det bedre når jeg selv fikk skrive søknaden». Jeg tolket det slik at de opplevde det som virkelighetsnært å skrive søknad til en bedrift som de senere skulle på intervju til. Det gjorde nok også at de ville gjøre søknaden best mulig.

Noen var nervøse foran prøveintervjuet og levde seg tydeligvis mere inn i situasjonen enn jeg hadde trodd. En elev var borte den dagen han skulle ha prøveintervjuet, men spurte selv om å få ta det igjen fordi andre hadde sagt at det var veldig bra. Jeg oppdaget med dette at elevene hadde vært engasjert og delaktig i det som skjedde og at de snakket om det i etterkant.

Aksjonsforskningsprinsippene som medvirkning og samarbeid var godt tilstede mellom meg og elevene i denne aksjonene. Elevene var godt forberedt på hva som skulle skje i neste aksjon som er intervju med bedriftene.

Meld. St. 20, «*på rett vei*», (2013) med fokus på blant annet relevans mener jeg er godt ivaretatt i denne aksjonen, da det å skrive søknad er både virkelighetsnært og relevant.

Aksjon 3: Elevene skal på intervju

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var at elevene skulle igjennom punkt to i en ansettelsesprosess som er intervju. Her var det et ønske å få til et intervju med den bedriften de hadde søkt praksisplass hos. Målet var å få til en så realistisk som mulig situasjon i en ansettelsesprosess. Så langt det lot seg gjøre ønsket jeg at alle bedrifter skulle foreta et intervju med den enkelte elev før de startet praksisperioden. Kompetansemålet var: «å lage og følge prosedyrer i en ansettelsesprosess og gjøre rede for prinsipper for personalutvikling».

Ikke alle bedriftene så det som nødvendig med et intervju. En av årsakene var blant annet at de hadde hatt elever i praksis før og likeså at den eleven som hadde søkt, også jobbet der utenom skolen.

Til de bedriftene som skulle igjennom et intervju med elevene, kom både jeg og bedriftene med forslag til aktuelle dager for gjennomføring. Dette var nødvendig med tanke på planlegging av undervisningen. Vi avtalte ut i fra forslagene tidspunkt for intervju og satte dette inn i planen for faget prosjekt til fordypning. Alle intervjuene skulle være ferdig før høstferien og siste dag for gjennomføring var 27. september. Målet var også at alle elever skulle være i jobb innen første uka etter høstferien, 11. oktober.

Gjennomføringen:

Intervjuene ble foretatt hos bedriftene etter oppsatt plan. For noen elever var det slik at de allerede visste at de hadde fått praksisplass. Andre måtte vente på svar, men alle skulle ha fått tilbakemelding innen onsdag i uken etter intervjuet. Grunnen til at vi satte onsdag, var at de da kunne starte å jobbe torsdag som er den dagen i uka hvor elevene skal ut i praksis. Av de elevene som var igjennom intervjuet, var det kun en elev som ikke fikk praksisplass. To elever fikk skriftlig tilbakemelding fra bedriften at om de var tilbudt jobben og måtte bekrefte innen tre dager om de aksepterte tilbudet. Vi satte en kortere frist her enn i arbeidslivet normalt. Dette fordi vi ville at elevene skulle starte opp med praksis så raskt som mulig.

Fra logg til elev: «intervjuet lignet på det som jeg hadde vært igjennom på skolen. Litt skummelt, men gøy. Jeg fikk jobben.

Fra logg til elev: «jeg ble skikkelig nervøs før intervjuet, men er nå glad for at jeg har vært igjennom det. Da blir jeg kanskje ikke så nervøs når jeg skal på ordentlig jobbintervju».

Fra logg til bedrift: «jeg fikk inn tre søknader og kunne selv være med på å velge hvilken elev jeg ville innkalle til intervju. Jeg dannet meg et inntrykk av eleven ut i fra hvordan de hadde skrevet søknaden».

Fra logg til bedrift: «Mange bra søknader». For meg ble det en mer virkelig situasjon istedet for bare å ta imot en elev».

Evaluering:

Underveis og i etterkant så jeg at aksjonen ikke ble helt som jeg i utgangspunktet hadde tenkt, da kun noen bedrifter gjennomførte intervju med elevene. For noen elever ble det en «kunstig» gjennomføring, da de på forhånd hadde fått vite at de fikk jobb hos bedriften. Enkelte andre bedrifter hadde gitt meg som lærer beskjed at eleven fikk «jobb», men det visste ikke eleven før etter intervjuet. Vi opplevde også en elev ikke fikk praksisplass etter intervjuet. Dette var fordi det var flere som hadde søkt hos samme bedrift.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting:

Oppdagelser i etterkant var at denne aksjon at elevene snakker sammen og var veldig opptatt av rettferdighet. Mitt inntrykk var at intervjuene var veldig forskjellige fra bedrift til bedrift og at elevene opplevde intervjusituasjonen forskjellig. Noen elever syntes det var urettferdig

at enkelte slapp intervju. Jeg begrunnet dette med at også i arbeidslivet blir noen innkalt til intervju, mens andre blir «head-hunted». I etterkant reflekterte jeg over om noe kunne vært gjort annerledes. En elev foreslo at alle bedrifter burde fulgt samme mal for intervju i og med at det var i en skolesituasjon. Jeg forsto at eleven selv ville opplevd dette som mer rettferdig. Samtidig vil det ikke være slik i det virkelige liv, og da vil jeg hevde at noe av relevansen blir borte. Det vises her at relevansen kan oppleves forskjellig og at elevens relevans er annen en bedriftens relevans. Meld. St. 20 (2013) «*på rett vei*» har fokus på «fleksibilitet og relevans i videregående opplæring». Jeg mener at det bør være rom for fleksibilitet og variasjon i denne aksjon da det også varierer i arbeidslivet. Det jeg som lærer bør bli tydeligere på er, å informere elevene om at intervjuer kan være forskjellig, selv om de på skolen under prøveintervjuet opplevde det som mer likt.

Aksjonsforskningsprinsippene demokrati, medvirkning og samarbeid var tilstede både mellom meg, elevene og bedriftene i denne aksjonen i og med at vi sammen hadde vært med i planleggingsprosessen, gjennomføringen og evalueringen av aksjonen. Alle sine stemmer kom frem i en eller annen form i aksjonen.

Aksjon 4: Oppstart i praksis

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var at elevene skulle ha en myk start i praksisbedriften. Det skulle være avtalt hvor eleven skulle møte og hvem som skulle møte eleven første praksisdag. Det var viktig at eleven ble tatt godt imot og ivaretatt. Eleven skulle få mulighet til å hilse på andre ansatte, gjøre seg kjent med bedriften og hvilke arbeidsoppgaver som ble gjennomført i bedriften. Målet var at elev og kontaktperson i løpet av de to første praksisdagene kunne komme med forslag til hvilke arbeidsoppgaver som eleven senere kunne jobbe med. Oppgavene skulle knyttes opp til aktuelle kompetansemål innenfor fagområdet. Dette vil bli nærmere beskrevet i aksjon 5.

Gjennomføringen:

Elevene startet opp i arbeidspraksis ut i fra avtalt dato med bedriften. Dato for oppstart for elevene var i perioden fra 13. september til 11. oktober. Jeg hadde sammen med bedriftene blitt enig om at det var greit å avsette de to første torsdagene til å bli kjent. Alle bedrifter

hadde på forhånd returnert «brev til bedriftene» (vedlegg 6) med opplysninger om kontaktperson i bedriften, telefonnummer og mailadresse. I tillegg hadde alle bedrifter fått tilsendt kompetansemålene som hørte til det fagområdet bedriften representerte.

Kontaktpersonen skulle ha ansvar for eleven i oppstartsperioden og senere være et bindeledd mellom skole og bedrift. Det var opp til bedriften hvordan de ville legge opp de to første torsdagene, men med fokus på det som var hensikten med oppstarten som beskrevet ovenfor. Hver enkelt bedrift hadde sin fremdriftsplan for oppstarten. Forslag til arbeidsoppgaver som elevene kunne gjennomføre i praksis var også noe som bedriften skulle gi tilbakemelding om etter andre praksisdag.

Kravet til elevene var at de skulle skrive logg etter hver praksisdag. Bedriftene skulle også skrive en logg fra disse to første dagene.

Fra logg til elev: «Jeg ble møtt av bedriften på en profesjonell måte da de hilste på meg og jeg fikk hilse på de ansatte.

Fra logg til elev: «Jeg fikk møte de jeg skulle ha med å gjøre og det gjorde sitt til at jeg følte at de så meg og ville lære meg noe».

Fra logg til elev: «Første arbeidsdag på jobb var veldig avslappende. Vi kjøpte kaffe, snakket om arbeidsoppgavene i en butikk og hvilke kompetansemål jeg skulle prøve å holde meg innafor og hvordan jeg skulle få til de vi sammen hadde satt opp».

Fra logg til bedrift: «det ble litt oppstykket da vi måtte vente en hel uke til neste gang vi kunne fortsette med arbeidet. Et forslag fra oss er 2-3 oppstartsdager».

Fra logg til elev: «Blei kjent med folka som jobber der, og blei litt kjent om hva de driver med og litt info om butikken. Det var greit å jobbe der og jeg likte det godt».

Evaluerings:

Alle elevene møtte på jobb og alle elevene hadde skrevet logg fra første arbeidsdag. Ut i fra loggene å lese, virket det på meg som at alle elever ble godt ivaretatt første praksisdag. Det var mange forskjellige og morsomme logger å lese. Det var tydelig at bedriftene hadde gått inn for at elevene skulle bli godt ivaretatt. Det var forskjellig fra bedrift til bedrift på hvordan de hadde lagt opp dagene, men alle bedrifter hadde en plan for oppstarten. Enkelte bedrifter gav uttrykk for at de ønsket en hel uke eller eventuelt flere dager sammenhengende i

oppstarten. Når det gjaldt tilbakemeldinger på foreslåtte arbeidsoppgaver var det flere bedrifter og elever som ikke hadde gitt tilbakemelding på dette. Da jeg «purret», nevnte noen at det var vanskelig å tolke kompetansemålene de hadde fått tilsendt.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting:

Det var stor forskjell på elevenes loggskrivning. Noen skrev få setninger ut i fra malen de hadde fått utdelt. Andre igjen skrev utfyllende, i tillegg til å bruke bilder. Det er ifølge Nilsen og Sund viktig å beskrive og analysere sine handlinger, opplevelser og resultater når elevene skal utvikle sin praksisteori. Etter denne aksjonen fant jeg ut at jeg ville fokusere enda mer på at elevene skulle skrive lengre og utfyllende logger.

Jeg oppdaget at enkelte bedrifter hadde blitt styrt av kompetansemålene og hva som lå i dem i stedet for å tenke på hvilke arbeidsoppgaver elevene kunne utføre. Jeg burde vært tydeligere på at det var arbeidsoppgaver som var viktig å foreslå og at vi sammen skulle se på under hvilket kompetansemål den enkelte arbeidsoppgave kunne plasseres. Det ville vi komme tilbake til i neste aksjon.

Slik jeg så på det i etterkant, var det ikke nødvendig å sende ut kompetansemålene før oppstarten. Dette skapte forvirring for enkelte. Kompetansemålene kan være vanskelig å tolke, så jeg skjønner at dette opplevdes vanskelig for enkelte elever og bedrifter. Dette støttes også av Lave og Wenger, hvor det innenfor mesterlærerkulturen ikke er fokus på skriftlige mål og læreplaner. Ifølge Dewey er det viktig at man kan se hensikten med målene ved at de er tydelige, relevante og praksisrettede for at både skolen, elevene og bedriftene skal forstå målene.

Denne aksjonen dannet grunnlaget for neste aksjon som var møte med bedriftene for å utarbeide lokal læreplan for eleven i faget prosjekt til fordypning. Dette på bakgrunn av arbeidsoppgaver og kompetansemål.

Aksjon 5: Møte med bedriftene

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var at elevene skulle legge frem hva de hadde av ønsker når det gjaldt arbeidsoppgaver og under hvilke kompetansemål de trodde disse kunne høre

hjemme. Elevene hadde i forkant fått i oppgave å plukke ut fem kompetansemål som de mente var relevante ut i fra arbeidsoppgavene de ønsket å utføre. Bedriftene skulle også legge frem sitt forslag og ut i fra dette skulle vi sammen bli enige om antall kompetansemål og arbeidsoppgaver under hvert mål. Dette dannet grunnlaget for elevens individuelle læreplan. Hva er gjennomførbart innenfor praksisperioden? Ifølge problemstillingen, så var det virkelighetsnære oppgaver knyttet opp mot et yrke som skulle være i fokus. Målet var å komme frem til en individuell læreplan for hver enkelt elev (vedlegg 7). I tillegg var det viktig å avklare hvilke forventninger vi hadde til hverandre.

Gjennomføringen:

De fleste møtene ble gjennomført hos hver enkelt bedrift. De første møtene ble holdt torsdag 11. oktober. Deretter gikk det fortløpende til alle møtene var gjennomført innen oktober måned. Det var avsatt 1-2 timer med den enkelte bedrift, avhengig av hva vi mente å trenge av tid ut i fra tidligere arbeid. Tilstede på møtene var meg, eleven og 1-2 personer fra bedriftene. Enkelte bedrifter var representert med lærlinger i og med at lærlingene ville ha ansvaret for opplæringen til elevene noen dager. To av møtene ble ikke gjennomført i møteform, men vi utvekslet informasjon på mail og snakket sammen på telefon.

Alle møtene hadde samme innhold og bar preg av en samtale hvor vi kom frem til et opplegg for eleven i praksisperioden. Møtene ble stort sett startet med en uformell samtale og en kopp kaffe. Deretter la jeg frem mine og elevenes forslag til arbeidsoppgaver, og under hvilke kompetansemål disse arbeidsoppgavene kunne plasseres. Jeg hadde med et eksempel på kompetansemål hvor det under målet var tilføyd tre arbeidsoppgaver. Bedriftene kom også med sine forslag og deretter plukket vi sammen ut de arbeidsoppgavene som bedriften mente var mulig for elevene å gjennomføre i praksisperioden. Noen bedrifter hadde satt opp arbeidsoppgaver kun ut i fra elevens ønske, mens andre hadde satt opp forslag ut i fra elevens ønsker i tillegg til hva bedriftene mente å ha kapasitet til å lære eleven. Vi pratet mye om hvor mange arbeidsoppgaver det var realistisk å gjennomføre og likeså hvor lang tid som skulle bruke på de forskjellige oppgavene. Var det viktig å ha flest mulig arbeidsoppgaver eller færre arbeidsoppgaver som elevene kunne lære ekstra godt? Hva vi kom frem til varierte fra bedrift til bedrift, men vi satte opp maks tre kompetansemål i terminen, hvor hvert enkelt mål kunne brytes ned til å inneholde to til tre arbeidsoppgaver. Noen bedrifter syntes dette hørtes lite ut, men når vi satte opp planen for arbeidsdager, ble vi fort enig om at det virket fornuftig å starte slik. For å gjennomføre noen arbeidsoppgaver trengs det ekstra tid til opplæring før eleven

selv kan utføre selve arbeidsoppgaven. Et eksempel kan være å betjene kassa i en butikk, kontra det å fylle på varer i hyllene. Eller føring av bilag på et regnskapskontor, kontra det å åpne posten. Til slutt «plasserte» vi hver arbeidsoppgave inn under aktuelt kompetansemål (vedlegg 8).

Fra logg til elev: «jeg forsto ikke så mye av enkelte kompetansemål, men jeg prøvde så godt jeg kunne å finne kompetansemål som passet til arbeidsoppgavene».

Fra logg til bedrift: «et godt og viktig samarbeid, men tidkrevende fordi enkelte mål var vanskelig å tolke».

Fra logg til bedrift: «for meg var det vanskelig å vite hvor vidt jeg kunne tolke kompetansemålene. Her var det viktig å samarbeide om målene».

Evaluerings:

Møtene var lærerike og effektive i og med at vi hadde jobbet godt på forhånd med de målsettingene som var satt.

Vi kom i mål med nesten alle planene. tre av elevenes planer måtte jeg jobbe ekstra med etter møtene, da vi ikke kom helt i mål. Disse ble oversendt til bedriftene samme kveld. Planene var veldig ulike, men det er også meningen når bedriftene er forskjellige. Det har vært en tidkrevende prosess mellom aksjon fire og fem for å utarbeide forslag til både planer og arbeidsoppgaver.

Jeg synes likevel at dette var en veldig fin måte å samarbeide med bedriftene på. Vi fikk en tett og god kontakt og opplegget for elevene var godt gjennomtenkt. Alle hadde vært delaktige og fått lov å komme med sine innspill. Jeg hadde hele tiden elevmedvirkning i tankene.

Oppdagelser og drøfting:

Det jeg opplevde som mest krevende var å finne riktig kompetansemål til hver enkelt arbeidsoppgave. Dette krevde en del tid og etterarbeid etter møtene. Det positive med det var at planene kunne brukes om igjen da jobben først var gjort. Elevene og bedriftene gav uttrykk for at kompetansemålene kunne være vanskelig å tolke og dette hadde vært vanskelig. Dette var også noe av det som kom frem under forrige aksjon.

Jeg støtter meg til Støten (2008) at «bruk av praksisutplassering som metode, krever god planlegging, organisering og tett samarbeid mellom skole og bedrift». Samtidig er det viktig å

tilrettelegge de praktiske arbeidsoppgavene slik at de får tilstrekkelig med mening og relevans slik Haaland (2013) sier. Det er viktigere å fokusere på hva som er relevante arbeidsoppgaver innenfor et yrke i stedet for å ha fokus på mål og læreplaner. Dette er i tråd med min tolkning av mesterlære.

Vi kom frem til følgende forventninger:

Bedriftens forventninger: eleven møter presis og utfører/tar del i arbeidet etter planen. Lærer kommer på besøk minst en gang i måneden. Eleven følger de regler og rutiner som alle andre ansatte.

Skolens forventninger: bedriften følger opp eleven etter oppsatt plan og skriver logg etter hver torsdag. Eleven blir behandlet som en ansatt. Etter endt termin skal bedriftene fylle ut et evalueringsskjema som returneres til kontaktlærer uken før terminslutt. Eleven skriver logg etter hver dag i praksis og leverer inn oppgaver til avtalt tid.

Aksjon 6: Observasjon av elevene

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var besøk og observasjon for å se hvordan eleven jobbet med arbeidsoppgavene. Før elevene startet med å utføre arbeidsoppgavene alene hadde de vært i bedriften 3-4 ganger for å gjøre seg kjent med bedriften og få opplæring innenfor enkelte arbeidsoppgaver. Alle hadde levert første oppgave der de skulle beskrive den bedriften de jobbet i ut fra følgende, kompetansemål: «gjør rede for virksomhetens organisering, strategi og mål». Jeg opplevde at det var viktig å ha en viss kjennskap til bedriften man skulle jobbe i. Denne aksjonen besto av å besøke elevene minst en gang hver tredje uke. I tillegg skulle jeg være i bedriften minst en gang i løpet av perioden for å observere eleven når han jobbet. Det var avtalt med den enkelte bedrift når jeg skulle være tilstede i noen timer. Da skulle jeg både observere og eventuelt veilede eleven i enkelte situasjoner om nødvendig. Disse dagene hadde jeg også et kort møte med ansvarlig person i bedriften. Elevene hadde på forhånd fått beskjed at jeg skulle komme og hva som var hensikten med dette besøket. De gangene jeg kom innom for et kortere besøk, var det ikke alltid jeg gav beskjed. Dette hadde jeg også avtalt med både elev og bedrift at ikke var nødvendig.

Gjennomføring:

Jeg avsatte tid til besøk hos bedriftene tre torsdager i måneden. Jeg lagde meg et skjema som jeg krysset av for hver gang jeg hadde vært på besøk hos den enkelte elev. Dette for å ha oversikt og likeså passe på at alle elever ble prioritert. Den siste torsdagen i måneden var jeg på skolen og jobbet med faget.

Jeg har jeg plukket ut to besøk som jeg ønsker å beskrive under. Et besøk fra en bedrift i salgsfaget og et besøk fra en bedrift i kontorfaget. Dette var lengre og planlagte besøk, hvor jeg var i bedriften 2-3 timer aktuell dag.

Bedrift: kontorfaget

Jeg besøkte eleven 25. oktober i tidsrommet kl. 10-13. Kompetansemålet denne dagen var:

«forberede og tilrettelegge dokumenter og informasjonsmateriell i samsvar med virksomhetens retningslinjer for layout og språkform».

Elevens arbeidsoppgaver var i dag å jobbe med forefallende kontorarbeid og lage diverse informasjonsmateriell. Eleven hadde en mal å følge for å lage plakater og brosjyrer. Eleven ble denne dagen fulgt opp av en 2.årslærling i bedriften tillegg til fagansvarlig på avdelingen. Eleven var godt i gang med arbeidet da jeg kom og hadde sin egen kontorpult med pc, skriver og annet nødvendig utstyr. Jeg fulgte med på hvordan eleven løste oppgavene og hvordan han henvendte seg til fagansvarlig dersom det var noe han lurte på. Jeg fikk også lunsj i bedriften denne dagen. Jeg fikk beskjed av ansvarlig i bedriften om at det bevisst var avsatt god tid denne dagen slik at eleven ikke skulle bli stresset fordi jeg også var tilstede.

Fra logg til eleven: «Vi skulle levere diverse plakater omkring og hente posten. Etter det fikk jeg en oppgave å lage en Power Point om diverse saker. Husker ikke hva slags saker det var».

Fra logg til bedrift: «Eleven jobber selvstendig og rolig. Han lærer raskt og er til å stole på».

Fra logg til bedrift: «Fint at lærer kommer for å besøke eleven. Det viser at eleven blir godt fulgt opp og ivaretatt».

Bedrift: salgsfaget

Jeg besøkte eleven 1. november og var der i tidsrommet kl. 1000 – 1200. Kompetansemålene denne dagen var følgende:

«yte service i salgssituasjoner».

«gi informasjon om bedriftens produkter som kan imøtekomme kundens behov».

Eleven hadde på seg arbeidsklær og skilt merket «under opplæring». Det var stille og rolig til å begynne med, men etter hvert kom det flere kunder i butikken. De var totalt fem ansatte på jobb denne dagen, inklusiv eleven. En betjente kassa, mens de andre ryddet og ekspederte kunder i butikken.

Jeg observerte eleven i dialog med kunder og når han betjente kassa. Jeg sto ikke ved siden av eleven, men holdt meg litt på avstand slik at jeg kunne se og høre noe av det de snakket om. Jeg gikk rundt, kikket og var som en hvilken som helst annen kunde i butikken. Da eleven ikke var opptatt med andre kunder, stilte jeg også en del spørsmål til eleven om enkelte produkter. Han svarte så godt han kunne og hvis han var usikker, kontaktet han en av de andre i butikken for å få svar. Eleven opptrådte på en rolig og sikker måte og var høflig og imøtekommende med kundene. Han spurte alltid om kundene ville ha noe hjelp. Noen ville kikke og andre hadde konkrete varer de spurte etter. Eleven hjalp flere slik at de fant varer de var på utkikk etter og som de kjøpte. Han hjalp også kunder med å bære tyngre varer ut fra butikken.

Fra logg hos elev: «Jeg selv er meget stolt over hva jeg fikk til i dag, da jeg synes jeg fikk til ganske gode salg».

Fra logg til butikksjefen: «eleven er meget behagelig i sin opptreden ovenfor kunder. Han er hjelpsom ovenfor kundene. Han er den fødte serviceperson».

Evaluerings:

Begge aksjonene gikk som planlagt ved at jeg var tilstede i bedriften i ca 2-3 timer. Elevene jobbet som en hvilken som helst annen ansatt. Jeg synes det var en fin måte å bli enda bedre kjent med bedriften og hvordan eleven jobbet i praksis. Elevene utførte helt klart relevante arbeidsoppgaver i forhold til yrket.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting:

Fra bedriften i salgsfaget

Jeg opplevde at eleven var trygg i behandlingen av kundene og blant de andre ansatte i butikken. Selv om han måtte be de andre om hjelp, spesielt innen produktkunnskap, ble han ikke nervøs og usikker. Han visste forståelse hva det betyr å yte service, blant annet ved hjelpe en kunde med å bære ut en tyngre vare til bilen. Mitt inntrykk var at eleven virket fornøyd.

Fra bedriften i kontorlaget

Jeg opplevde at eleven jobbet rolig og var ryddig og nøye i utførelsen av oppgavene. Han var nøyaktig og det virket som at han hadde kontroll på det han gjorde. Arbeidsmengden virket også til å være passe, ut i fra det jeg observerte. Jeg opplevde at eleven synes det var gøy at jeg var tilstede og var stolt over å vise meg hva han hadde fått i oppdrag å gjøre.

I og med at elevene var så selvgående og virket trygg i utførelsen av arbeidsoppgavene, så tydet det på at eleven har fått god opplæring fra starten av i bedriften. Eleven har utviklet seg fra å være nybegynner til å være på vei mot ekspert, slike Dreyfus og Dreyfus (1986) beskriver i sin modell. Eleven var helt klart en del av felleskapet som er viktig ifølge Wenger sin sosiale læringsteori.

Aksjon 7: Evaluering av praksisperioden

Hensikt:

Hensikten var å evaluere planleggingen og gjennomføringen av ptf i skoleåret som var gått, dette for å se om det har fungert tilfredsstillende eller, om det burde vært gjort på en annen måte. Jeg ønsket å få frem både elevenes og bedriftenes opplevelse av planlegging, gjennomføring og læring gjennom ptf. Opplevde eleven selv at arbeidsoppgavene var mulig å gjennomføre? Hva har de lært om det aktuelle yrket? Svarte det til forventningene? Hvilke tanker har bedriftene om planleggingen og gjennomføringen av arbeidsoppgavene? Var det mulig å gjennomføre de arbeidsoppgavene og var de fornøyd med elevens innsats og tilstedeværelse og i tillegg lærerens oppfølging av eleven.

Gjennomføring:

Denne aksjonen ble gjennomført ved at alle involverte personer gav en skriftlig tilbakemelding innen midten av mai måned. Elevene fikk i oppgave å skrive hver sin historie fra bedriften de hadde vært utplassert i. De fikk noen stikkord om hva som skulle være med i historien. Hva de hadde gjort i jobben, hva de synes om arbeidsoppgavene, om de hadde fått et godt innblikk i yrket og om de kunne tenke seg en lignende jobb i fremtiden. Bedriftene skulle skrive en evaluering av året. Jeg ønsket at de skulle skrive litt om hvordan de syntes samarbeid, planlegging og gjennomføring av ptf hadde fungert, likeså om forventningene til elev og lærer var oppfylt.

Sitat fra elevens historie: «jeg klarte å løse oppgavene ganske så bra og det var selvfølgelig utfordringer underveis, men det må det være for at en jobb skal bli spennende».

Sitat fra elevens historie: «de arbeidsoppgavene jeg hadde var for eksempel å sette riktig tall inn i regnskapet og inn i excel ark».

Sitat fra elevens historie: «i løpet av året har vi alle blitt gode venner, vi er liksom en vennegjeng».

Sitat fra bedriften: «takktak for hyggelig og lærerikt samarbeid. Vi vil gjerne fortsette samarbeidet neste år».

Sitat fra bedrift: «dette er kun positivt. Eleven har vært pliktoppfyllende og lærer har vært fink til å følge opp eleven hos oss».

Sitat fra bedrift: «eleven møtte for sent på jobb flere ganger uten å melde fra. Dette ble bedre etter at jeg tok det opp med eleven og varslet skolen».

Evaluering:

Denne aksjonen gikk ikke helt etter planen. Enkelte av bedriftene leverte ikke tilbake evalueringen som avtalt. Jeg måtte purre på bedriftene flere ganger for å få inn tilbakemeldingene. Tross purringene var det ikke alle som leverte. Mange var lite konkret på hva de synes hadde vært bra og eventuelt mindre bra. Elevene derimot var flinke til å skrive historie, men her måtte jeg også purre på enkelte av elevene da de ikke overholdt fristen.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting:

Jeg oppdaget at veldig mange av bedriftene synes det var vanskelig å skulle skrive en uttalelse på egenhånd. Da jeg reflekterte over dette og snakket med bedriftene, gav de uttrykk for at et skjema med punkter som jeg ønsket tilbakemelding på, hadde vært enklere og bedre og forholde seg til. Jeg bestemte meg senere at jeg skulle lage et skjema i håp om å få tilbake enda flere tilbakemeldinger.

Slik jeg tolker det, ut i fra elevenes historier, ble de tatt på alvor og opplevde mening i arbeidspraksisen. De fikk utføre relevante arbeidsoppgaver og opplevde å bli en del av felleskapet. Dette er i tråd med Wenger sin sosiale læringsteori at det er viktig å bli en del av felleskapet for at læring skal skje. Det er også i tråd med Meld. St. 20 hvor fleksibilitet og relevans er vektlagt.

Aksjon 8: Fremføring i klassen

Hensikt:

Hensikten med denne aksjonen var at elevene skulle få anledning til å vise frem «sin» bedrift og hva de hadde gjort i løpet av skoleåret. Jeg ville at de skulle reflektere over hvordan det hadde vært å være i praksis i bedrift gjennom skoleåret, hva de hadde gjort og hva de hadde lært. Jeg mente dette var en fin oppsummering og avslutning på faget ptf.

Gjennomføring:

Alle elevene var ferdig med praksisperioden sin i slutten av mai. Elevene fikk deretter i oppgave å lage en presentasjon av den bedriften de hadde hatt praksis i. De elevene som gjennom skoleåret hadde vært i to forskjellige bedrifter fikk velge hvilken bedrift de ønsket å presentere. Torsdagen etterpå ble avsatt til presentasjoner. Alle elevene fikk tildelt tidspunkt for når de skulle ha fremføring om sin bedrift. Det var totalt 16 elever og presentasjonene skulle være på maksimum 15 minutter.

Evaluerings:

Gjennomføringen av denne aksjonen gikk veldig fint. Alle elevene tok dette på alvor og hadde fremføring for klassen. Det var mange forskjellige presentasjoner og dagen gikk veldig fort.

Noen brukte kortere tid enn andre, men det var bra med tid i og med at vi hadde satt av dagen til dette. Vi pratet i etterkant og elevene synes dette var moro.

Oppdagelser, refleksjon og drøfting:

Jeg opplevde engasjerte elever. Det gjaldt både de som presenterte og de som hørte på. Elevene var rolige, stilte spørsmål og klappet da de andre var ferdig. Noen virket stolte over å ha jobbet i bedriften og kom med masse gode tilbakemeldinger og skryt om bedriften «sin». Jeg opplevde å få ta del i det elevene hadde gjort og lært gjennom praksisperioden, da de var flinke til å gjengi dette. Jeg synes det var en god måte å avslutte faget på og hadde inntrykk av at mange av elevene mente det samme, ut i fra engasjementet å bedømme.

Elevene måtte i denne aksjonen reflektere over hva de hadde gjort og lært gjennom året. Ut i fra det elevene fortalte, opplevde jeg noe av det samme som kom frem i forrige aksjon da de skrev hver sin historie. De snakket positivt om bedriften, hva de hadde lært og at de hadde blitt godt ivaretatt fra første dag i bedriften. De hadde opplevd å få relevante arbeidsoppgaver som de har mestret og ble en del av bedriften. Dette igjen gir mening og fører til læring, noe som er i tråd med Wenger sin sosiale læringsteori. Det er også innenfor erfaringslæring som starter med å utføre en handling, for deretter å reflektere over det man har gjort, finner ut hva man har lært og hva kan dette være godt for. I tillegg gir det mening (Moxnes, 2000).

6.2 Ungdomsbedrift som en praksisnær og relevant opplæringsmetode

Ungdomsbedrift har vært en mindre del av den praktiske opplæringen. Ved å drive ungdomsbedrift får elevene mye trening i å løse oppgavene på en praktisk måte. Eksempler på dette er føring av regnskap, lage brosjyre og reklamemateriell.

Vi satte av i snitt to timer til ungdomsbedrift i uka. Jeg vil kort beskrive hva vi gjorde i opplæringen knyttet til ungdomsbedrift. Iløpet av skoleåret kan bedriftene delta på aktiviteter som blant annet konkurranser, kurs og messer. Vi valgte, i sammen med elevene, ut noen aktiviteter som de bestemte seg for å være med på.

Vi deltok først på Kick-off i Oslo Spektrum. Arrangementet var lagt opp med informasjon fra UE, tidligere ungdomsbedrifter og personer fra næringslivet. Elevene fikk en blanding av informasjon og humoristiske innslag denne dagen. Hensikten med denne dagen var å gi elevene inspirasjon og lyst til å starte ungdomsbedrift. Elevene uttrykte stor begeistring etter

denne dagen og var klar for å starte opp. Det neste steget ble å sette sammen grupper. Elevene fikk selv sette sammen gruppene etter eget ønske og fordelte stillinger etter hva de ønsket å jobbe med. Da sammensetningen av gruppene var klare, holdt elevene stiftelsesmøte og registrerte seg i Brønnøysundregisteret. Elevene kunne nå starte opp det virkelige arbeidet med ungdomsbedriften.

Noen elever deltok på regnskapskurs og markedsføringskurs i regi av UE. Her fikk de en grunnleggende innføring i regnskap og markedsføring knyttet opp til bedrift. Dette var et tilbud til de elevene som ønsket det og som så det som relevant med tanke på videre utdanningsvei. Etter kurset mottok de kursbevis.

For å skaffe kapital til innkjøp av produkter, solgte elevene andelsbrev. Noen bedrifter skjøyt også inn med egenkapital i bedriften. Samtlige bedrifter hadde innen begynnelsen av desember produkter for salg.

I desember arrangerte vi julemesse på skolen der vi oppfordret elever og ansatte ved skolen til å komme. Vi inviterte spesielt elevenes foresatte og øvrig familie, samt 10. trinn ved Nannestad ungdomsskole. Elevene sto for markedsføringen av messen og lagde i den forbindelse flyers, brosjyrer og plakater som de delte ut og hengt opp på skolen og i nærområdet. Messen var på en tirsdag i tilknytning til matpause og midttide. Målet med dette arrangementet var at de skulle få muligheten til å markedsføre og selge produktene sine. I forbindelse med dette arrangementet hadde vi fokus på blant annet:

«å legge til rette for at lokalsamfunnet ble involvert i opplæringen på en meningsfylt måte».

I midten av januar deltok bedriftene i Eidsvoll-mesterskapet. Dette er et lokalt arrangement som Eidsvoll videregående skole arrangerer og de inviterer noen få videregående skoler i nærheten. Det var ca 50 ungdomsbedrifter representert. Her kunne elevene delta i ulike konkurranser. Konkurransene er de samme som de vil møte på i større mesterskaper. Elevene deltok blant annet i beste brosjyre, beste logo, beste stand, beste presentasjon, beste selger og beste ungdomsbedrift. En av bedriftene fikk 2. plass for beste logo og en annen 2. plass for beste brosjyre. Juryen innenfor de forskjellige konkurransene besto av representanter fra det lokale næringsliv og ungt entreprenørskap. Dette inspirerte mange av elevene og var en liten smakebit på Gründer Expo som var neste arrangement vi hadde bestemt oss for å delta i.

Gründer Expo ble arrangert på varemessen i Lillestrøm og det var i overkant av 200 bedrifter med. Her var salg og markedsføring i fokus for våre elever. De forskjellige bedriftene fikk

solgt en del produkter. Noen var fornøyd og andre var mindre fornøyd. Her ble det ingen premier i konkurransene, men alle reiste hjem med masse god erfaring.

Etter Gründer Expo bestemte vi oss for å bruke mindre tid på arbeidet med ungdomsbedrift. Bedriftene sluttet å selge produktene, avsluttet bankkonto og leverte inn årsrapport i forbindelse med avviklingen til UE. Alle mottok sluttattest på at de hadde drevet ungdomsbedrift gjennom skoleåret.

Hvordan elevene har opplevd arbeidet med ungdomsbedrift vil jeg komme tilbake til i intervjudelen i dette kapitlet.

6.3 Praktisk og relevant opplæring på og utenfor skolen

Med praktisk opplæring på og utenfor skolen vektla jeg besøk av bedrifter på skolen og bedriftsbesøk utenfor skolen. Jeg vil kort nevne noen av de besøkene vi gjennomførte i løpet av skoleåret og hva som var hensikten med disse besøkene. Alle bedriftsbesøkene var relatert til salgsfaget, kontor-faget og sikkerhetsfaget. Det er i disse områdene elevene kan velge som en videre utdanningsvei med normert tid på to år. Jeg så på dette som en del av yrkesorienteringen.

6.3.1 Besøk av bedrifter på skolen

I begynnelsen av skoleåret fikk vi besøk fra forsvaret på Sessvollmoen. De kom i hovedsak for å informere om hvilke utdanningsmuligheter som finnes og innenfor hvilke programområder det er mulig å søke lærlingeplass. Hensikten med dette besøket var at elevene skulle få informasjon om lærlingeplasser innenfor sikkerhetsfaget og kontor-faget. Elevene fikk mulighet til å stille spørsmål direkte til bedriften, noe jeg opplevde at de syntes var nyttig.

Noen uker senere kom daglig leder fra Jysk Jessheim for å informere om salgsfaget. Han fortalte om mulighetene innenfor bedriften og om lærlingeordningen de har. Elevene stilte mange spørsmål og var ivrige lyttere til det han hadde å fortelle. Det var også med en tidligere elev av meg, som var førsteårslærling hos Jysk.

Det var avsatt to skoletimer til hvert besøk.

6.3.2 Besøk hos bedrifter

Her vil jeg kort fortelle om tre av bedriftsbesøkene. Et av besøkene er knyttet opp til økonomi- og administrasjonsfaget, et til markedsføringsfaget og et til sikkerhetsfaget.

NHO

I starten av skoleåret var vi på skolebesøk hos Næringslivets hovedorganisasjons (NHO) besøkssenter i Oslo. Dette besøket var relatert til økonomi og administrasjonsfaget og hadde til hensikt og gi elevene en innføring om næringslivet og hva bedrifter bidrar med til samfunnet. Dette var også knyttet opp til det å starte ungdomsbedrift. Første delen av besøket besto av en informasjonsdel, deretter ble elevene inndelt i grupper og fikk i oppgave å løse en case i form av et dataspill. Her sto de ovenfor forskjellige valg som måtte løses i felleskap. I spillet skulle de hjelpe tre forskjellige bedrifter med ulike utfordringer. Til slutt måtte de fordele eventuelt overskudd til goder for bedriften, ansatte og samfunnet.

Freialand

Vi besøkte også Freialand i Oslo. Her ønsket vi å ha fokus på faget markedsføring og hadde på forhånd bestilt hva vi ønsket at besøket skulle inneholde. Det var mulig å velge mellom tre temaer hvor vi bestemte oss for temaet «merkevarebygging». Elevene lærte blant annet at en merkevare skiller seg ut fra mengden på en positiv måte. Det var merkevaren «kvikk-lunsj» som spesielt ble nevnt og som også var kjent for elevene. Vi fikk i tillegg en innføring i sjokoladens historie og til slutt lagde vi vår egen sjokolade som vi også måtte lage emballasje til.

Sessvollmoen

Det siste besøket jeg vil trekke frem er førstehjelpskurset på Sessvollmoen. Her var tema førstehjelp innenfor faget sikkerhet. Det var lærlinger og befalsskoleelever fra saniteten på Sessvollmoen som var hovedansvarlig for opplæringen denne dagen. Vi fikk først en innføring i hva førstehjelp er og hvordan vi kan utføre førstehjelp. Etter det fikk vi blant annet utøve hjerte-lunge kompresjon på dukker og bandasjering på hverandre. Andre halvdel av dagen besto av praktisk opplæring. Gruppen ble delt i to. En gruppe var markører i en fiktiv ulykke og en gruppe var førstehjelpsfolk. Alarmen gikk og «førstehjelpsgruppen» måtte rykke ut til ulykkesstedet. Her måtte de ta i bruk det de hadde lært tidligere på dagen. Det var alt fra å sikre ulykkesstedet, ta hånd om og behandle skadde personer. Da dagen var over fikk alle tildelt kursbevis for gjennomført førstehjelpskurs.

Jeg vil komme tilbake til hvordan elevene opplevde bedriftsbesøkene i intervjudelen senere i kapitlet.

6.4 Gjennomføring av intervju

I slutten av skoleåret gjennomførte jeg intervjuer med elevene. Jeg velger å beskrive disse intervjuene etter samme struktur som de andre aksjonene. Jeg vil informere om at jeg er klar over at intervju bryter noe med aksjonsforskning som strategi. I dette tilfellet så sier intervjuene noe om opplæringen, og informantene har mulighet til å påvirke opplæringen ved at de får si sin mening. På den måten kan jeg ta hensyn til hva informantene sier, og forandre opplæringen senere.

Hensikt:

Jeg intervjuet noen elever for å finne ut om mine antagelser stemte ut i fra slik jeg hadde tolket logger fra de andre aksjonene, samtaler og observasjoner. Dette ville forbedre gyldigheten i oppgaven min, da flere stemmer ble hørt. Jeg utarbeidet som tidligere nevnt en intervjuguide som jeg forholdt meg til da elevene ble intervjuet.

Evaluering:

Intervjuene ble gjennomført på en fin måte og samtalen fløt godt mellom meg og de som ble intervjuet.

Gjennomføring og resultater:

De elevene som ble intervjuet, ble intervjuet hver for seg. De hadde jobbet i seks ulike bedrifter gjennom skoleåret. Jeg benyttet intervjuguiden i gjennomføringen av intervjuene og alle intervjuene varte i ca.30 – 40 minutter hver. Samtalen fløt naturlig.

De fleste elevene gav uttrykk for at de hadde fått tatt del i de arbeidsoppgavene som var i bedriften.

6.5 Presentasjon av resultater fra intervjuet

I dette kapittelet vil jeg i hovedsak presentere resultatene som jeg har gjort i de kvalitative forskningsintervjuene med elevene.

Jeg vil også koble sammen funn fra intervjuet, med data som har kommet frem i de andre aksjonene. Dataene fra aksjonene kommer fra logger, samtaler, observasjoner, historier og refleksjoner. Noen av dataene er tidligere presentert kort etter aksjonene i kapittel 5, men vil utdypes mere i dette kapittelet og i drøftingskapittelet.

Resultatene som her presenteres har blitt avdekket gjennom aksjonene med hovedvekt på aksjonen intervju. Jeg vil spesielt legge vekt på hva elevene har uttalt seg om i forhold til organiseringen av opplæringen, opplevelse av relevans og om opplæringen har virket inn på videre yrkesvalg. Er det noe spesielt som aksjonene og intervjuet har avdekket. Nøkkelord i dette kapittelet vil være organisering, relevans, læring gjennom praksis og fremtidig yrkesvalg

6.5.2 Relevansen i opplæringen

Et konkret mål var at elevene skulle oppleve relevans i opplæringen, både i forhold til et yrke og likeså at de kunne koble det opp mot teorien de hadde hatt på skolen. Jeg ønsket at elevene skulle sitte igjen med en følelse av at de hadde lært noe om yrkene som finnes innenfor service og samferdsel, og hva de kan regne med å måtte gjennomføre av arbeidsoppgaver innenfor de forskjellige yrkene. Det var viktig at de fikk ta del i arbeidsoppgavene som er innenfor et yrke da de var i arbeidspraksis.

Da de jobbet med ungdomsbedrift var det meningen at de kunne koble teorien opp mot et aktuelt yrke innad i bedriften og hva yrkene kan inneholde i det daglige liv. En markedsjef har for eksempel ansvaret for markedsføringen i bedriften, økonomiansvarlig har ansvaret for regnskapet og lignende. Ikke alle elevene her hadde stillinger som de i utgangspunktet ønsket, men det var vanskelig å gjøre alle til lags.

Da vi var på bedriftsbesøk så var hensikten at elevene skulle se hva et yrke kunne inneholde av arbeidsoppgaver og at elevene fikk da del i det der det var mulig.

I forbindelse med relevans var jeg opptatt av Meld. St. 20, «*på rett vei*», (2013) som blant annet har fokus på fleksibilitet og relevans i videregående opplæring. Ifølge Hilde Hiim er det

mangel på relevans i yrkesutdanningen (2001). Jeg hadde dette i fokus da jeg intervjuet elevene og var opptatt av om svarene jeg fikk kunne gi svar på om dette var oppfylt.

Det jeg ville de skulle beskrive i denne delen av intervjuet var hva de opplevde som mest relevant i opplæringen med tanke på yrke.

Samtlige elever sa at de opplevde relevans i opplæringen gjennom å være i arbeidspraksis i faget ptf. Det var tydelig at elevene hadde fått ta del i de arbeidsoppgavene som var innenfor bedriften, noe som tidligere var avtalt med bedriftene. Alle elevene uttrykte at de opplevde arbeidspraksisen som relevant i forhold til arbeidsoppgavene de utførte. Noen uttrykte at de så sammenhengen mellom teorien på skolen og arbeidsoppgavene de utførte. En elev fortalte at han fikk lov til å utføre flere arbeidsoppgaver enn det som i utgangspunktet var planlagt. To elever sa også at de møtte på arbeidsoppgaver de ikke hadde tenkt på innenfor yrket, men den ene eleven mente at også dette var relevant opplæring. En trakk spesielt frem at han allerede etter andre arbeidsdag fikk uniform på lik linje med de andre ansatte. Slik jeg ser det har vi i samarbeid med bedriftene lyktes i å skape relevans i opplæringen når elevene er i arbeidspraksis. Dette oppfyller kravene til relevans som er nevnt i Meld. St. 20 (2013).

Jeg vil nedenfor gjengi noen sitater fra intervjuene med elevene om hva de har gjort og hvordan de opplevde det med tanke på relevans.

En elev sa: «som du vet kommer varer på torsdager også, så da jobber jeg litt på lager også fikser jeg småvarer som skal ut i butikken også setter jeg dem ut i butikken. Mens jeg gjør dette bruker jeg å hjelpe kunder som er rundt omkring i butikken. Jeg har lært at salgssyrket har mange flere oppgaver enn det å stå i kassa. Det var kjedelig å være på lageret og rydde, men jeg lærte at dette var en del av jobben».

En annen sa: «jeg har lært at kontorlaget har mange flere oppgaver enn det jeg først trodde. Jeg har lært å føre regnskap og sett hvordan man bruker excel i jobben på kontor».

En tredje sa: «jeg har stått en liten del av dagen i kassa, og tatt hånd om spørsmål fra kunder innenfor data avdelingen. Jeg har også setti pris på produkter og laget prislapper».

Når det gjelder svarene på hva elevene opplevde som relevant med ungdomsbedrift, svarte samtlige at de så sammenhengen mellom teorien på skolen og arbeidsoppgavene de utførte da de var i ungdomsbedriften. Svarene var litt forskjellige, men alle mente at de i en eller annen form hadde opplevd relevans ved å drive ungdomsbedrift. En elev sa derimot at de

arbeidsoppgavene som skulle gjøres ofte ble foretatt av daglig leder i bedriften, noe som gjorde det vanskelig å se relevansen på samme måte.

En elev sa: «markedsføring har blitt mer virkelig for meg». Vi har selv laget brosjyrer og plakater og det er noe vi har hørt om i teorien. Nå har vi gjort det i praksis».

En annen sa: «jeg ser hvordan jeg kan føre regnskap ut i fra salget vi har gjort i ungdomsbedriften. Forstår at en kvittering må vi ta vare på for at det skal føres inn i regnskapet og da må det bevises hva vi har brukt penger på».

En tredje sa: «jeg har lært at det er flere arbeidsoppgaver innenfor en bedrift som krever både økonomi og markedsføring. Kjenner igjen mye fra teorien i fagene nå»

Svarene som kom frem i forhold til hva elevene opplevde som relevant med bedriftsbesøk pekte også i den retning av at elevene opplevde noen av besøkene som meget relevant og andre kjedelige. Det var spesielt ett bedriftsbesøk som fenget elevene veldig og som de helt klart så relevansen av. Noen trakk også frem relevansen av bedriftsbesøkene ved at de kjente igjen teorien i fra fagene på skolen.

En elev sa: «vi vet hva folk jobber med, men ikke hvordan de jobber. Det fikk jeg se da vi var på besøk hos Freialand i dag». Vi snakket om merkevarebygging og det kjente jeg igjen fra teorien i markedsføring».

En annen sa: «vi lærte førstehjelp i praksis og det var kjempe relevant». Først fikk vi gjennomgang i hvordan vi skulle ta hjerte-og lunge kompresjon og etterpå måtte vi prøve det på dukker først og på hverandre etterpå».

En tredje sa: «alle vet hva førstehjelp er, men ikke hvordan vi skal gjøre det». Det lærte vi i dag og det var utrolig bra. Halvparten av klassen var var lissom med i en ulykke og så ble de sminka at de var skikkelig skada. Andre halvparten var lissom helsepersonell som utførte førstehjelp på de når de kom til ulykkesstedet. Vi ble utkalt via alarm og visste ikke hva som møtte oss av skader. Det var skikkelig virkelig og jeg jobba så jeg var helt svett».

Ut i fra intervjuene med elevene tolker jeg det slik at samtlige elever opplevde relevans i forhold til et yrke fordi de fikk løse oppgaver som var realistiske til det bestemte yrke.

6.5.1 Organisering av opplæringen

Opplæringen ble organisert på mange forskjellige måter. Et selvfølgelig mål var at elevene skulle sitte igjen med en nytteverdi av opplæringen. Det var viktig at vi la det opp på en måte som vi trodde var mulig å gjennomføre både for elev, bedrift og skole. Inn under organiseringen ble det lagt vekt på hva som skulle gjennomføres, hvordan det skulle gjennomføres, avsatt tid til gjennomføringen og om det lot seg gjennomføre slik vi hadde tenkt. I planleggingsfasen hadde jeg fokus på følgende: «bruk av praksisutplassering som metode, krever god planlegging, organisering og tett samarbeid mellom skole og bedrift» (Støten, 2008, s. 52). Jeg hadde dette i fokus da jeg intervjuet elevene og var opptatt av om svarene jeg fikk kunne gi svar på om dette var oppfylt. Jeg startet intervjuene med å følge intervjuguiden.

Det første jeg ville var at de skulle beskrive hvordan de opplevde måten vi hadde lagt opplæringen. Her ønsket jeg å få frem svar i forhold til organiseringen av faget ptf, ungdomsbedrift og bedriftsbesøkene.

Ut i fra hva elevene svarte om organiseringen av faget ptf sitter jeg igjen med et inntrykk av at de fleste opplevde organiseringen av faget meget bra. De elevene svarte pekte i samme retning og det var ingen av svarene som skilte seg spesielt ut. Samtlige elever, som ble intervjuet, uttrykte at de gledet seg til å gå på jobb. De uttrykte også at de opplevde trygghet fordi de hadde fått god opplæring og visste hva arbeidsoppgavene gikk ut på. De fikk utføre de arbeidsoppgavene som var planlagt at de skulle. Dette tolker jeg dithen at planleggingen og organisering har fungert bra og er i henhold til hva Støten sier. Noen opplevde at en dag med arbeidspraksis var akkurat passe og et fint avbrekk fra skolen. Enkelte andre kunne tenke seg en uke eller to sammenhengende praksis, i tillegg til den ene dagen i uka.

En elev sa følgende: «jeg synes det var trygt å gå på jobb, da jeg nesten hele tiden visste hva jeg skulle gjøre og hvem jeg skulle snakke med om det var noe jeg lurte på».

En annen sa: «det var veldig bra at vi hadde en plan over hvilke arbeidsoppgaver jeg skulle ha. Det gjorde at jeg følte meg mere trygg når jeg skulle på jobb».

En tredje sa: «kjempebra opplegg, da jeg fikk jobbe med mange varierte arbeidsoppgaver. Jeg fikk god opplæring i arbeidsoppgavene og fikk etterhvert jobbe mer og mer selvstendig».

Det var blandede meninger om organiseringen av ungdomsbedrift. Det var større variasjon i svarene og jeg har tolket det i den retning at elevene opplevde organiseringen av ungdomsbedrift som mindre bra. Det som spesielt kom frem var at det ble lite å gjøre på hver enkelt og at det ble mye «dødtid». Fremdriftsplanene ble heller ikke fulgt. Slik jeg tolker det, synes de fleste at tidsbruken ikke ble godt nok utnyttet i arbeidet med ungdomsbedrift. Jeg vil nedenfor gjengi noe av det elevene uttrykte i forhold til organiseringen av ub.

En elev sa: «jeg synes vi var for mange i bedriften til at vi alle hadde nok å gjøre. Daglig leder var også for dårlig til å fordele oppgaver, så det ble lite å gjøre på oss andre».

En annen sa: «det var bra å bruke mye tid på ub før messene vi skulle på, men ellers synes jeg vi brukte for mange timer på ub til at det ikke ble gjort noe».

En tredje sa: «både og å jobbe med ub. Litt mange timer hvor vi bare har «sitti» der. Vi hadde en fremdriftsplan, men var for dårlig til å følge den. Lærer burde ha styrt det mer».

Da det kom til organiseringen av bedriftsbesøk, var det mer likhet i svarene. Bedriftsbesøkene hadde som formål å dekke forskjellige kompetansemål og noen besøk fengte nok mer enn andre. Dette igjen antar jeg er med på å prege svarene til elevene da interessen er forskjellig fra elev til elev. Noen interesserte seg kanskje mest for sikkerhetsfaget, men andre igjen synes salgsvaret virket interessant. Hvordan bedriftsbesøkene var lagt opp varierte også veldig. Det var mye positivt som kom i svarene, men det var spesielt et bedriftsbesøk som samtlige elever trakk frem og som tydeligvis fengte alle sammen. Dette velger jeg å sammenligne med det som kom til uttrykk i KIP-rapporten (Hiim, 2013) om at yrkesorientering er viktig og at mange forandrer yrkesvalg etter å ha fått nærmere informasjon om yrket fra bedriftene.

En elev sa: «opplegget på bedriftsbesøkene varierte veldig, men jeg synes de fleste var veldig bra. Spesielt dagen på Sessvollmoen med førstehjelp. Der lærte vi først om førstehjelp og etterpå fikk vi prøve å bandasjere og ta hjertekompresjon. Kjempebra dag».

En annen sa: «bra dag med mange opplevelser og inntrykk». Utrolig bra opplegg med førstehjelp, fordi det ble så ekte når vi ble sminket opp som skadde i en trafikkulykke. Den andre gruppa måtte gjøre førstehjelp på oss og det ble så ekte».

En tredje sa: «jeg visste ikke om mulighetene innenfor bedriften før de kom på besøk, så det var veldig bra å få vite mer om det». Det er nok grunnen til at jeg har bestemt meg for å søke lærlingeplass der. I tillegg var dagen med førstehjelp utrolig nyttig».

Slik jeg tolker svarene var det blandede meninger om organiseringen av den praktiske opplæringen. Nesten samtlige var fornøyd med organiseringen av ptf og bedriftsbesøkene. Organiseringen av ub er noe som ikke alle var fornøyd med da de mente det ble brukt for mye tid på ub uten at det ble jobbet effektivt.

6.5.3 Påvirkning til videre yrkesvalg

På bakgrunn av min forforståelse og antagelser var jeg interessert i å finne ut om opplæringen hadde vært med på å påvirke elevenes videre valg etter dette skoleåret. Målet med min oppgave var å få svar på om mine antagelser stemmer, om opplæringen hadde vært reell i forhold til virkeligheten eller om den i årene fremover bør legges opp annerledes. Jeg vil som ovenfor holde meg til samme fremstilling og gjengi hva elevene har uttalt i forbindelse med opplæringens påvirkning til videre yrkesvalg.

Ifølge delrapport 2 fra Fafo (Dæhlen & Hagen, 2010) konkluderes det med at ptf gir elevene et bedre grunnlag for valg av utdanning og yrke. Dette var noe jeg var interessert i å se om mine elever også var enig i.

I denne delen av intervjuet ba jeg elevene beskrive hvilke faktorer som har vært viktige med tanke på videre valg neste år. Her utdypet jeg at det var opplæringsmetodene jeg i utgangspunktet tenkte på, men ville også at de skulle si noe om det var andre forhold som hadde innvirket. Jeg ser i etterkant at dette kunne være et førende spørsmål, men oppfattet at elevene svarte ut i fra hva som hadde påvirket dem fra den praktiske opplæringen. I en eller annen form mente alle elevene at det var arbeidspraksis som hadde hjulpet dem til å velge veien videre etter vg2. Her var svarene ganske entydig. Når jeg ser på svarene var det helt klart arbeidspraksis som var den mest avgjørende faktoren for valget videre.

En elev sa: «så absolutt». Brukte 4 år på å finne ut hva jeg ville, men nå fant jeg det endelig ut. Spesielt det siste året har det løsnet fordi jeg hadde en kjempefin periode i arbeidspraksis innenfor kontorfaget og der skal jeg også søke om lærlingeplass»

En annen sa: «takket være mine to år på videregående med praksis, har jeg funnet ut hva jeg vil videre». Det som blir planlagt er påbygg og studier. Årene på service har uansett hjulpet meg til å bli en bedre servicemedarbeider, men det er ikke det jeg vil jobbe med for alltid».

En tredje sa: «ptf har så absolutt hjulpet meg til ikke å velge kontorlag i fremtiden da dette ikke er utfordrende nok for meg». Det hjalp meg slik at jeg har valgt påbygg neste år og deretter vil jeg gå på skole i København for å studere markedsføring og økonomi. Jeg vil jobbe innen markedsføring og salg i fremtiden».

En fjerde sier: «jeg vet med sikkerhet at jeg har valgt riktig yrke. Jeg skal bli selger! ifølge sjefen i bedriften så er det mange muligheter man har ved å jobbe i butikk. Jeg kan bli butikksjef og distriktssjef om jeg gjør det bra».

Det var kun en elev som nevnte at ub hadde innvirket på valget videre:

Eleven sa: «jeg hadde lyst til å starte min egen bedrift og selge klær. I ungdomsbedriften solgte jeg klær og jeg har lyst til å videreutvikle denne bedriften senere. I arbeidspraksis har jeg jobbet i klesbutikk og føler det er det riktige for meg».

Det var en elev som mente at bedriftsbesøk i kombinasjon med arbeidspraksis var det som hadde innvirket på videre valg.

Eleven sa: «tror ikke jeg hadde vært kontorlærling i bedriften nå, om jeg ikke hadde vært i praksis der og sett hvor spennende det var. I tillegg var de på besøk på skolen og da fikk jeg enda bedre innblikk i mulighetene som fantes innenfor bedriften».

Det som har vært med på å påvirke elevenes videre yrkesvalg er arbeidspraksis og gjerne i kombinasjon med informasjon fra bedriftene. Ub ser ut til å ha liten innvirkning for videre yrkesvalg.

6.5.4 Oppsummering

Jeg har dannet meg noen tanker angående praktisk opplæring på service og samferdsel. Det å bruke tid i oppstarten for å få til et opplegg med både elever og bedrifter ser ut til å ha vært verdifullt. Ut i fra samtaler, logger, observasjoner, historier og intervju har opplæringen vært preget av forutsigbarhet, åpenhet, trygghet og relevans. Alle disse nøkkelordene tror jeg er viktig for å få at læring skal skje. Jeg sitter igjen med et inntrykk av at elevene opplevde det meste av opplæringen som bra organisert og relevant i forhold til yrkene og arbeidsoppgavene de gjennomførte. De har opplevd trygghet i arbeidssituasjon i form av at de har fått god opplæring i arbeidsoppgavene og blitt godt ivaretatt. Jeg ser også at de mener å ha lært om

forskjellige arbeidsoppgaver både ved å være i arbeidspraksis, gjennom arbeidet med ub og ved bedriftsbesøk.

Mitt inntrykk er at arbeidspraksis og bedriftsbesøk er de to opplæringsmetodene som har hatt innvirkning på videre yrkesvalg. Ub er den opplæringen som har hatt liten innvirkning på videre valg.

7. Drøfting

Her vil jeg belyse min problemstilling ved å drøfte uttalelser fra elever og bedrifter, samt hva jeg selv har opplevd. Dette vil jeg se om er i samsvar med det litteraturen sier, mine antagelser og forforståelse. Presentasjon av funn i aksjonene og svarene fra intervjuet vil være utgangspunktet for drøftingen. Er funnene mine overens med det jeg antok. Jeg vil drøfte funnene fra aksjonene og intervjuene opp mot teorien, og deretter se om jeg har fått svar på det jeg ønsket med tanke på problemstillingen. Om jeg oppdaget noe nytt vil jeg også være bevisst på.

Problemstillingen:

«Hvordan legge til rette den praktiske opplæringen på service og samferdsel for å skape relevans i forhold til et yrke, og bidra til å danne et bedre grunnlag for elevenes videre yrkesvalg?».

7.1 Hvordan få bedriftene aktivt med i samarbeidet om den praktiske opplæringen?

Overskriften er første forskningsspørsmål og omhandler hvordan vi skulle få bedriftene aktivt med i samarbeidet for å få til en best mulig praktisk opplæring for elevene på service og samferdsel. I og med at service og samferdsel er en yrkesfaglig linje er jeg opptatt av at elevene skal få muligheten til å få bedre kjennskap til et yrke ved å praktisere dette. Jeg antar at elevene får en bedre forståelse av utøvelsen i et yrke ved å være i arbeidspraksis. I den praktiske opplæringen har derfor hovedfokus vært arbeidspraksis i faget prosjekt til fordypning. I tillegg har jeg vært opptatt av yrkesorientering.

For å få til en relevant opplæring, var vi i undersøkelsen avhengig av et godt samarbeid med næringslivet. Gjennom årene har jeg sett at mange bedrifter har et ønske om å hjelpe elevene, men at opplæringen ikke har blitt slik man ønsket fordi bedriftene ikke visste hva som var formålet med faget ptf.

Som lærer har jeg god meget kjennskap til kunnskapsløftet og hva som er formålet med faget ptf. Jeg har erfaringer med hvordan faget har blitt praktisert og også fått tilbakemeldinger fra tidligere elever og bedrifter hvordan de har opplevd gjennomføringen av faget. For at elevene

i større grad skulle få lov til å ta del i arbeidsoppgavene som yrket krever, så jeg det som nødvendig at bedriftene fikk en bedre innføring i hva som er formålet med faget ptf og hva som ligger i de enkelte kompetansemålene som er knyttet opp til det aktuelle yrket.

Det å ha elever i praksis krever tett oppfølging og samarbeid mellom skole og bedrift (Hiim, 2013, s. 324). Der samarbeidet svikter, blir læringen dårlige. Det er også i samsvar med det Støten sier i sin bok (Støten, 2008).

Ifølge forskrift om ptf (Utdanningsdirektoratet, [2007]) nevnes det at faget kan foregå i tett samarbeid med næringslivet. Det nevnes også i samme forskrift at arbeidslivet i liten grad ser ut til å være involvert med arbeidet med læreplaner. Dette ønsket jeg å gjøre noe med og inviterte derfor bedriftene til et møte (kap. 6.1, aksjon1) for å informere mer om faget og samtidig få de med i utarbeidelsen av opplegg som kunne gjennomføres i opplæringen til elevene. Jeg så det som nødvendig å få med bedrifter på «laget» for å få til en virkelighetsnær og praktisk læringsarena for elevene. I Fafo sin første delrapport (2008) kommer det frem at innføringen av faget ptf har ført til tettere kontakt med arbeidslivet og at lærerne har kontakt med flere bedrifter. Det vises også her til et intervju med bedrifter hvor de uttrykte at samarbeidet med bedriftene har blitt tettere og med hyppigere kontakt med skolen enn før (Dæhlen et al., 2008, s. 34).

Jeg erfarte etter første aksjon at bedriftene opplevde informasjonen som nyttig og at de var oppriktig interessert i å samarbeide om et virkelighetsnært opplegg som både skole, elev og bedrift kunne dra nytte av. I loggene som ble skrevet, kom det frem fra flere bedrifter at det var nyttig informasjon om faget og at de helt klart ville være med på å utvikle et opplegg som bidrar til læring for eleven. Dette bekreftes også i delrapport 1 fra Fafo (Dæhlen et al., 2008) at flere bedrifter har gitt uttrykk for at de i større grad ønsker å delta i planleggingen av elevenes praksisperiode. En annen bedrift uttrykte at det var en fin mulig for bedriften å bli kjent med personer som senere kan ansettes i bedriften. En annen uttrykte også at de gjerne ville komme til skolen for å snakke om sin bedrift og informere om lærlingeordningen de har i bedriften. Jeg reflekterte i etterkant over møtet og opplevde at jeg hadde lyktes med å få bedriftene med i samarbeidet om den praktiske opplæringen. (kap. 6.1, aksjon 1). Dette begrunner jeg med at nesten samtlige bedrifter jeg hadde møte med ville fortsette med samarbeidet eller inngå et samarbeid. Som tidligere nevnt var det både nye og tidligere bedrifter som fikk tilbud om å delta på møtet.

Det er i tråd med hva som står i læringsplakaten at «det skal legges til rette for at lokalsamfunnet blir involvert» (Opplæringslova, 1998). De bedriftene som ble invitert til møte var bedrifter som befant seg på øvre Romerike og som det var mulige for elevene å komme seg til uten for mye omvei med tanke på transport. I St. meld. 44 (2009) fremheves også samarbeid mellom skole og arbeidsliv som et av satsingsområdene. Jeg var bevisst på at bedriftene jeg inviterte ikke skulle ligge altfor langt fra Nannestad videregående skole og der elevene hadde sitt bosted.

I spørreundersøkelsen som ble gjennomført med lærlinger i 2011 (Nyen & Tønder, 2012) tyder resultatene på at det er lite og begrenset samarbeid mellom arbeidslivet og det faglige innholdet i opplæringen. Ptf har ført til økt samarbeid mellom skole og bedrifter, men at det er et økende behov for formalisering og koordinering av samarbeidet (Nyen & Tønder, 2012, s. 40). Resultatene kan også tolkes slik at prosjekt til fordypning i større grad bør gjennomføres i arbeidslivet både på vg1 og vg2 (Hiim, 2013, s. 74). Dette støttet jeg meg til da jeg var opptatt av å få til et godt og nært samarbeid med bedriftene hvor elevene kunne få arbeidspraksis. For bedriftene er det også mye positivt ved å ha elever i praksis.

En butikksjef sa følgende:

«for meg som butikksjef er dette en gavepakke. Vi er på jakt etter rekruttering og det å få elevene inn i praksis er viktig for oss. Da kan vi på et tidlig stadium finne dyktige medarbeidere. Vi informerer elevene om hvilke muligheter de har innenfor vårt system og bransjen».

Når det gjelder samarbeidet med bedrifter i forhold til ungdomsbedrift, oppfordret jeg elevene selv til å ta kontakt med bedriftene for å skaffe seg en mentor. Dette har ikke vært hovedfokus i oppgaven, men jeg ville nevne at kun en ungdomsbedrift lyktes i å skaffe seg mentor fra næringslivet. Enkelte bedrifter var derimot med på å «sponse» elevene med forskjellig utstyr de trengte til ungdomsbedriften sin, dette i form av varer for salg eller utstyr til å lage stand.

Noen bedrifter hadde uttrykt at de ønsket å komme på besøk for å informere om bedriften sin. Vi hadde besøk av to bedrifter som kom til oss i starten av skoleåret. Mange elever tror de vet hva et yrke går ut på. Etter at elevene har vært i arbeidspraksis og fått yrkesorientering, opplever de ofte at et yrke inneholder helt andre arbeidsoppgaver og utfordringer enn det de i utgangspunktet trodde. Jeg opplevde det slik at elevene har større tiltro til informasjonen de

får direkte fra bedriftene enn om jeg som lærer skulle informert om de samme bedriftene og mulighetene.

Yrkesorientering er, ifølge KIP-rapporten, viktig da det på et tidlig stadium kan være med på å klargjøre hva elevene ønsker å utdanne seg i. Yrkesorienteringen kan ha også ha den effekten at elevene blir kjent med potensielle veiledere og eventuelt praksisbedrifter (Hiim, 2013).

Jeg mener at ptf er en kjempemulighet innenfor yrkesfag på videregående skole. Selv om det finnes utfordringer med elever som ikke ønsker praksis i bedrift, mener jeg disse er små i forhold til den verdien faget har for elev, lærer og bedrift.

Gode relasjoner med bedriften er viktig for læring. Læring gjennom praksis skjer etter min mening best sammen med bedrifter, men det er viktig å tilrettelegge de praktiske oppgavene slik at de er relevante og gir mening (Haaland & Nilsen, 2013). Det er også i samsvar med det Dewey mener i sin uttalelse «learning by doing».

7.2 Hvordan kan den praktiske opplæringen foregå for å skape relevans og samtidig være innenfor de lover og forskrifter vi må forholde oss til?

Overskriften er andre forskningsspørsmål som omhandler hvordan vi kunne legge opp opplæringen slik at den ble relevant i forhold til et yrke innenfor service og samferdsel. Dette omhandler i hovedsak faget ptf og en mindre del omhandler ungdomsbedrift og bedriftsbesøk. Som tidligere nevnt, legger jeg i begrepet relevans at elevene får arbeidsoppgaver som er virkelighetsnære innenfor et yrke når de er i arbeidspraksis. Innenfor arbeidet med ungdomsbedrift har elevene hatt stillinger som blant annet markedssjef, økonomisjef og daglig leder. Til disse stillingene hører arbeidsoppgaver som er relevante i forhold til hva elevene har lært om i teorien i fagene markedsføring, sikkerhet og i økonomi/administrasjonsfaget. Bedriftsbesøkene vi har vært på i løpet av skoleåret har vært knyttet opp til kompetansemål som også er innenfor de samme programfagene på service og samferdsel og som kan relateres til yrker innenfor studieretningen.

I tillegg var det viktig å forholde seg til lover og regler da vi skulle planlegge opplæringen. Innunder dette mener jeg opplæringslova, forskrift om prosjekt til fordypning, stortingsmeldinger og ungt entreprenørskap. Målet var at opplæringen i ptf skulle foregå etter

en plan som var laget sammen med bedriftene. Det vil si at hver enkelt elev skulle ha sin egen lokale læreplan å følge. (kapittel 6.1, aksjon 5).

Hvordan opplæringen foregår og hvilke arbeidsoppgaver elevene har er av stor betydning for om de føler seg trygge og lærer når de er i arbeidspraksis. Personlige kvaliteter hos de som følger opp eleven er viktig i og med at opplæringen skjer ute i bedrift.

Vi var enig om at elevene skulle behandles som en ansatt da de var i arbeidspraksis og at det også måtte stilles krav til både elev, lærer og bedrift. (kapittel 6.1, aksjon 5, forventninger). Ut i fra observasjoner, logger og intervju fikk jeg bekreftet at elevene var som en hvilken som helst ansatt der de jobbet. De fikk uniform der det var vanlig, deltok i møter og utførte arbeidsoppgavene som hørte med til yrket. Elevene opplevde relevans slik det legges vekt på i Meld. St. 20(2013).

Eleven må ha en veileder og oppfølging av lærer når de er i bedrift. Tett oppfølging innebærer kontakt med både kontaktperson i bedrift og eleven ved at jeg var på besøk jevnlig. Det var viktig at eleven og bedriften skrev logg, slik at jeg kunne se om det var samsvar med det de gjorde, det de skrev om i loggen og det som sto i elevens individuelle læreplan. Ifølge mesterlære (Lave et al., 2003) er det ikke nødvendigvis mesteren som følger eleven, men det kan for eksempel være en lærling. Dette kan bekreftes fra samarbeidet med spesielt en bedrift der lærlingene deltok og hadde ansvaret for eleven enkelte dager. Kvale bekrefter at ferske lærlinger lærer like mye av eldre lærlinger som av en mester (Kvale et al., 1999).

Om vi har lyktes i å skape relevans med opplegget gjenspeiles i aksjonene i kapittel 6. Jeg har spesielt vektlagt hva elevene har skrevet i sine logger, historier og hva som kom frem i intervjuet. Jeg har også lagt vekt på hva jeg observerte da jeg besøkte elevene i arbeidspraksis og likeså hva som ble gjennomført ved bedriftsbesøkene som vi hadde utenfor skolen.

Om kompetansemålene med tilhørende arbeidsoppgaver lot seg gjennomføre på den enkelte arbeidsplass var viktig å få tilbakemeldinger på. Ut i fra beskrivelser fra elevene kom det tydelig frem hva de hadde gjennomført av arbeidsoppgaver. Da jeg gikk nærmere inn i loggene, historiene og intervjuene opplevde jeg at de har fått jobbe med de arbeidsoppgavene som vi i utgangspunktet hadde satt opp i den lokale læreplan. I tillegg hadde enkelte elever fått lov til å utføre flere arbeidsoppgaver enn det som i utgangspunktet var meningen. Dette tyder på at yrkesdidaktikken, som har til hensikt å la eleven tilegne seg grunnleggende yrkeskompetanse, var ivaretatt. Det vil si å få innsikt i og beherske sentrale arbeidsoppgaver

innenfor et yrke. (Haaland & Nilsen, 2013). Noen elever fikk også mer ansvar innenfor en spesiell arbeidsoppgave. En bedriftssjef uttrykte stor begeistring ovenfor en elev og sa at eleven tok alle arbeidsoppgaver så lett at han kunne la henne jobbe helt selvstendig.

Det er viktig at vi underveis planlegger, reflekterer og lærer av det som blir gjort for å kunne videreutvikle opplæringen slik at den er bra nok med tanke på hva bransjen krever.

Opplæringen i bedrift har foregått etter planen som var utarbeidet sammen med elevene og bedriftene, altså en lokal læreplan. Elevene uttrykte at de hadde fått arbeidsoppgaver ut i fra kompetansemål de selv hadde ønsket. Det betyr at vi har klart å fokusere på elevmedvirkning som er et sentralt punkt i læringsplakaten. Det er også ifølge forskrift om prosjekt til fordypning gitt føringer for arbeidet med de lokale læreplanene. Det legges også her vekt på at eleven selv får velge yrke (Utdanningsdirektoratet, [2007]).

Jeg antar at arbeidet vi gjorde i starten med bedriftene var viktig med tanke på å få klarhet i hvordan vi ønsket at praksisen skulle være. Likeså at vi i samarbeid med bedriftene laget lokale læreplaner med arbeidsoppgaver til elevene som vi mente skulle være mulig å gjennomføre. Jeg mener det er i tråd med kravet som stilles at skolen skal utforme lokale læreplaner og at elevene blir vurdert ut i fra kompetansemålene i læreplanen.

Som Støten sier så er valg av bedrifter helt avgjørende for å kunne gi elevene yrkesrelaterte opplevelser og erfaring (Støten, 2008). Ut i fra elevenes uttalelser tyder det på at bedriftene har tatt samarbeidet og opplæringen til elevene på alvor. Slik jeg så det da jeg besøkte elevene i praksis var at de fikk god hjelp og veiledning når de trengte det. Dette har også blitt bekreftet gjennom uttalelser. Det tyder på at bedriftene ønsket å få til en best mulig læring for elevene. Her støtter jeg meg til Lave og Wenger, beskrevet i kap.4, hvor viktig det er å delta i fellesskapet for å kunne danne seg et bilde av et yrke og at det også er mulig å lære av andre enn mesteren (Lave et al., 2003). Ved å få være med på konkrete arbeidsoppgaver så får elevene innsikt i yrket. Det er konkrete arbeidsoppgaver som er nødvendig for yrkesutøvelsen (Hiim & Hippe, 2001).

I Meld. St. 20, «*på rett vei*», (2013) er fleksibilitet og relevans i videregående opplæring fokus. Slik jeg ser det har dette blitt godt ivaretatt for de fleste elevene gjennom arbeidspraksisen de har gjennom skoleåret. Elevene har fått utføre arbeidsoppgaver som planlagt og som er relevante innenfor aktuelt yrke.

I forskrift til prosjekt til fordypning sies det at "lokale læreplaner skal være formulert slik at de kan danne grunnlag for dialog mellom elever, lærere og aktuelle samarbeidspartnere, som lokalt næringsliv" (Utdanningsdirektoratet, [2007]).

Opplæringslova sier også at vi skal fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsoppgaver og at vi skal gi elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre (Opplæringslova, 1998, § 1-2 og kap. 5 i læreplanens generelle del). Dette var i fokus da vi utarbeidet lokale læreplaner. Hver enkelt elev hadde sin egen lokale læreplan som de skulle forholde seg til i faget ptf. Det som kom til uttrykk fra elevenes logger og samtaler, var at de hadde fått utført de arbeidsoppgavene som var planlagt. Enkelte ganger hadde de jobbet med oppgavene alene og noen ganger sammen med andre i bedriften. Det kom an på hva som var arbeidsoppgavene den aktuelle dagen. Om de skulle jobbe alene, hadde de til enhver tid en person de kunne forholde seg til i løpet arbeidsdagen. Dette kunne være alt fra lærling til sjefen.

Bedriftene gav uttrykk for at det hadde vært nyttig for dem å få en presentasjon av samtlige kompetansemål innenfor sitt fagområde. De uttrykte at alle mål ikke var like lett å tolke og foreslo at vi ved en senere anledning kunne sette oss ned sammen for å tolke hva som kunne være aktuelle arbeidsoppgaver innenfor kompetansemålene.

Dette støttes også av Dewey (2005) og Wenger (2004) sine teorier som jeg har beskrevet i kapittel 4. «en læreplan udfoldes i muligheter for at deltage i praksis og den er ikke spesifisert som en rekke diktater vedrørende korrekt praksis». Dette tolker jeg slik at det er vanskelig å si nøyaktig hvordan målene bør gjennomføres og at det skal være mulighet for tolking av målene. Om alle arbeidsoppgavene elevene har gjennomført har vært helt korrekte med tanke på kompetansemål kan være vanskelig å svare på, men arbeidsoppgavene har etter min tolkning vært relevante innenfor det aktuelle yrke.

Det er viktig å presisere at når elevene er i praksis i faget ptf på vg2 er det kompetansemål fra vg3 innenfor aktuelt yrke som skal være i den lokale læreplan. Jeg mener at arbeidspraksis er den beste måten å bli kjent med et yrke på, og det som er mest relevant. Det kommer også til uttrykk i delrapport 2 fra Fafo (Dæhlen & Hagen, 2010) hvor det vises det til at bruk av utplassering eller praksisperioder i arbeidslivet er vanlig på vg2, og at det ligger nærmere opp til arbeidserfaring og læring i arbeid.

Når det gjelder planleggingen og gjennomføringen av ungdomsbedrift og bedriftsbesøk gikk vi frem på en annen måte da vi planla gjennomføringen. Vi hadde også her fokus på relevans og hvilke regler vi måtte forholde oss til. Det som var viktig i gjennomføringen av ungdomsbedrift var at vi overholdt frister for registrering og avvikling av bedriften. Hvis ikke dette ble gjort så fikk blant annet ikke elevene sluttattest fra ungt entreprenørskap.

7.3 Hvilke konsekvenser har den praktiske opplæringen hatt for elevene på service og samferdsel?

Overskriften gjenspeiler tredje forskningsspørsmål og omhandler hvilke konsekvenser den praktiske opplæringen har hatt for elevene. Hovedhensikten var å se på om den praktiske opplæringen har hatt innvirkning på videre yrkesvalg. Da elevene skulle beskrive hvilke konsekvenser den praktiske opplæringen hadde hatt, var det praksis i ptf de snakket mest om. Jeg har sett på hva som kom frem i aksjonene og intervjuene med elevene og om det stemmer med min forforståelse, teorien jeg har brukt og tidligere forskning.

I en spørreundersøkelse med lærlinger som ble gjennomført i 2011 og som jeg nevner i kapittel 4.1, var vurderingen av prosjekt til fordypning entydig positiv. Lærlingene var klar på at prosjekt til fordypning hadde hjulpet dem med yrkesvalget, samtidig som de så sammenhengen mellom teori og praksis. Dette gjorde de mer motiverte til å fullføre opplæringen. Flertallet av lærlinger som var med i denne undersøkelsen, sier at de skaffet seg læreplass gjennom ptf. Rapporten peker også på at den positive effekten av ptf er mindre dersom faget blir gjennomført på skolen. (Nyen & Tønder, 2012, s. 9).

Ved å få opplæring i bedrift og etter hvert få nye utfordrende oppgaver i arbeidspraksis, resulterte i at elevene opplevde mestring og tillit. Elevene ble sikrere i utførelsen av arbeidsoppgavene og kunne etter hvert jobbe mer selvstendig. Dette er i tråd med Dreyfus og Dreyfus sin teori fra novise til ekspert (Dreyfus et al., 1986). De startet med å se på og prøve, for senere å få utføre arbeidsoppgavene selvstendig.

En elev sa: «først så startet jeg med å se på hvordan det å betjene kassa fungerte. Etter hvert fikk jeg prøve å slå inn varer. Til slutt fikk jeg lov til å ta oppgjøret i kassa. Jeg føler at de gir meg fullt ansvar og stoler på meg».

Elevene uttrykte at de hadde fått ansvar og opplevde relevans i forhold til yrke. Dette gjorde at de opplevde å bli tatt på alvor da de fikk tilbakemeldinger på arbeidet de utførte. Det gav motivasjon for å utføre en god jobb. For å lære noe må elevene få relevante og varierte oppgaver innenfor ønsket yrke. Relevans og fleksibilitet er et av områdene i Meld. St. 20(2013). Jeg vil også nevne punktet i læringsplakaten hvor det står at man skal «fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsoppgaver»(Opplæringslova, 1998, § 1-2 og kap. 5 læreplanens generelle del). Jeg har funn som viser at relevans, variasjon og positive tilbakemeldinger styrker elevens motivasjon.

En elev sa: «sjefen gjør dagen morsom for meg fordi jeg får prøve meg på alt av arbeidsoppgaver. I tillegg gir han meg gode komplimenter og da får jeg lyst til å gjøre en god jobb».

En elev sa at det å være med i planleggingen av hvilke arbeidsoppgavene han skulle utføre var trygt, lærerikt og gøy. Relevant og praksisnær opplæring skaper mening og motivasjon. Dette er også i tråd med Wenger sin sosiale læringsteori (Wenger & Nake, 2004). De ble også en del av fellesskapet i bedriften da de fikk uniformer, navneskilt og fikk utføre arbeidsoppgaver på lik linje med de andre i bedriften. Noen ble tilbudt ekstrajobb mens de var i praksis og dette gjorde noe med selvtilliten til elevene.

En elev sa: «jeg har uniform som de andre og vi utfører de samme arbeidsoppgavene. I tillegg har vi blitt godt kjent og er som en vennegjeng».

Elevene uttalte at de lærte mye av å være i praksis i bedrift. Dette er i samsvar med det Haaland (2013) sier at praksis i bedrift kan være det beste utgangspunktet for læring. Slik jeg ser det bidrar arbeidspraksis til at noen velger å begynne på 3.påbygg til generell studiekompetanse, mens andre velger å gå ut i lære. Jeg har resultater som viser at arbeidspraksis bidrar til at noen av elevene får svar på om yrket svarte til forventningene de hadde ved å jobbe innenfor et yrke. Noen fant ut at yrket ikke var som forventet og andre fikk en bekreftelse på at dette innfridde forventningene.

Som faglærer har jeg opplevd at elever ønsker å bytte praksissted i løpet av skoleåret. Årsakene har vært feilvalg av yrke og noen opplever dårlig oppfølging eller mistriivsel. Det er viktig at eleven trives og det skal være mulig å bytte praksissted i løpet av året. Formålet med ptf er nettopp at de skal ha muligheten til å finne ut om aktuelt yrke var slik de ønsket. Om ikke, så skal elevene ha muligheten til å prøve et annet yrke.

Elever har ifølge forskrift til opplæringslova rett til utdannings og yrkesrådgiving (Forskrift til opplæringslova, 2006). Praksis i ptf forsterker dette ved at elevene får lært hva det vil si å jobbe i ett eller flere yrker. Det konkluderes med at 90 % av de spurte elevene mente at faget ptf det gjør det lettere å velge utdanning og yrke (Utdanningsdirektoratet, [2012]).

Muligens ville flere elever valgt seg inn på feil programfag om de ikke hadde hatt praksis i ptf, noe som igjen kunne føre til at de må gjøre omvalg. Noen av elevene fikk en bekreftelse på å fortsette med det de hadde valgt og ble sikker på å bli lærling. Noen elever fikk også tilbud om lærlingeplass der de hadde vært i praksis. Andre elever i mitt studie, fant ut at det utprøvde yrke ikke var noe for dem og ville heller fortsette å gå på skole. De hadde mål om videre studier på høyskole.

Dette er i samsvar med det mine elever svarte i intervjuet og min forforståelse. Samtlige elever som ble intervjuet trakk frem arbeidspraksis da de skulle fortelle om hva som hadde innvirket på valget videre. Halvparten av elevene nevnte også at bedriftsbesøkene hadde gjort dem enda sikrere på valget.

Hva som har vært med på å avgjøre yrkesvalget til elevene kan helt sikkert også være preget av andre faktorer enn hvordan vi på Nannestad vgs har tilrettelagt opplæringen. Påvirkning av venner og familie er faktorer jeg da tenker på. Jeg har valgt å ikke fokusere på dette i min oppgave, men jeg ønsker likevel å trekke frem hva en elev uttalte:

«hadde det ikke vært for ptf og den praksisen jeg opplevde, hadde nok jeg valgt allmenn påbygg 3. året fordi jeg ønsket å bli russ sammen med de andre vennene mine».

Denne uttalelsen er med på å synliggjøre at venner kan ha påvirkningskraft eller at ungdommer i en viss alder blir påvirket av hverandre.

Ved bedriftsbesøk var elevene engasjert da bedriftene var på besøk, og de ble mer interessert i å søke lærlingeplass. Elever har ifølge forskrift til opplæringslova rett til utdannings og yrkesrådgiving (Forskrift til opplæringslova, 2006). Elevene bekreftet at yrkesorientering fra bedriftene var viktig og at dette hadde påvirket dem i deres videre valg. Det bekreftes også gjennom KIP-prosjektet (Hiim, 2013, s. 322) at yrkesorientering er viktig.

Min vurdering er at arbeidspraksis og yrkesorientering har gjort elevene mer bevisste på hva som er arbeidsoppgavene innenfor et yrke. Dette har vært med på å klargjøre hva de valgte videre. Ub har, slik jeg ser det, hatt liten eller ingen innvirkning på videre yrkesvalg.

7.4 Oppsummering

Kort oppsummert vil jeg si at samarbeidet med de forskjellige bedriftene innenfor faget ptf har vært meget vellykket. Vi klarte sammen å få til en praktisk opplæring som var godt planlagt og som lot seg gjennomføre. Elevene opplevde relevans og variasjon i form av forskjellige arbeidsoppgaver. Arbeidspraksis og yrkesorientering er det elevene har uttrykt som best organisert, mest relevant og som har vært med på å hjelpe dem i valget videre. Ub bør vi bli flinkere til å organisere, da det kommer klart frem at tidsbruken ikke har blitt godt nok utnyttet. Ub ser ut til å ha liten eller ingen betydning for videre yrkesvalg. Noen opplevde ub som relevant, men det hadde liten betydning for fremtidig yrkesvalg.

8. Veien videre

Aksjonsforskningsprosjektet er gjennomført med et genuint ønske om å bedre den praktiske opplæringen for elevene på vg2 salg, service og sikkerhet. Dette for å se om det kan gjøre at elevene blir bedre kjent med yrkene som de ønsker å utdanne seg til. I dette prosjektet har vi sett at praksis i bedrift, ungdomsbedrift og bedriftsbesøk har blitt iverksatt og gjennomført ved Nannestad videregående skole. Dokumentasjonen viser at den praktiske opplæringen har vært nyttig og fruktbar, da flere elever har uttrykt at de gjennom den praktiske opplæringen har fått hjelp til å finne «veien videre».

Jeg oppdaget at de bedriftene vi samarbeidet med, og som skulle ha lærlinger, etterspurte dette hos oss i slutten av skoleåret. Det var totalt 6 av 16 elever som gikk ut i lære, noe som er langt fler enn tidligere.

Jeg ønsker å fortsette samarbeidet med bedriftene og samtidig innføre muligheten til å skrive samarbeidskontrakt med Nannestad vgs. Gjennom kontraktene forplikter bedriftene seg til å ha elever i arbeidspraksis gjennom hele skoleåret. Det skal ikke være noen økonomiske forpliktelser i en slik avtale, men en situasjon som oppleves positivt både for skole og bedrift. Bedriften skal ha mulighet til å bli kjent med elever som de kan tenke seg å ansette som lærlinger og vi ønsker å gi elevene tilbud om å være i en bedrift som kan tilby lærlingeplasser.

Jeg ønsker å jobbe videre og forbedre samarbeidet med bedriftene enda mer. Dette vil jeg gjøre ved blant annet å invitere og oppfordre flere bedrifter til å komme til skolen for å markedsføre seg selv og bidra med yrkesorientering. Jeg vil i tillegg satse på å skrive enda flere samarbeidskontrakter med bedrifter.

Litteraturliste

- Coghlan, D. & Brannick, T. (2005). *Doing action research in your own organization*. London: Sage Publications.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dewey, J. (2005). *Demokrati og uddannelse*. Århus: Forlaget Klim.
- Dreyfus, H. L. & Dreyfus, S. (1991). *Intuitiv ekspertise: den bristede drøm om tænkende maskiner*. [København]: Munksgaard.
- Dreyfus, H. L., Dreyfus, S. E. & Athanasiou, T. (1986). *Mind over machine: the power of human intuition and expertise in the era of the computer*. Oxford: Basil Blackwell.
- Dæhlen, M. & Hagen, A. (2010). *Prosjekt til fordypning – mellom skole og arbeidsliv: Delrapport 2* (Fafo-notat 2010:23). Hentet fra http://www.udir.no/Upload/Rapporter/2010/evakl/5/PTF_Delrapport.pdf
- Dæhlen, M., Hagen, A. & Hertzberg, D. (2008). *Prosjekt til fordypning – mellom skole og arbeidsliv: Delrapport 1 Evalueringen av Kunnskapsløftet* (Fafo-notat 2008:27). Hentet fra http://www.udir.no/Upload/Forskning/2009/5/ptf_evakl_1.pdf?epslanguage=no
- Forskrift til opplæringslova*. (2006). Hentet fra <http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724>
- Grendstad, N. M. & Sandven, G. J. (1986). *Å lære er å oppdage: prinsipper og praktiske arbeidsmåter i konfluent pedagogikk*. Oslo: Didakta.
- Haaland, G. & Nilsen, S. E. (2013). *Læring gjennom praksis: innhold og arbeidsmåter i yrkesopplæringen : en grunnbok i yrkesdidaktikk*. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Hiim, H. (2010). *Pedagogisk aksjonsforskning: tilnærminger, eksempler og kunnskapsfilosofisk grunnlag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hiim, H. (2013). *Praksisbasert yrkesutdanning: hvordan utvikle relevant yrkesutdanning for elever og arbeidsliv?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hiim, H. & Hippe, E. (1993). *Læring gjennom opplevelse, forståelse og handling: en studiebok i didaktikk*. Oslo: Universitetsforl.
- Hiim, H. & Hippe, E. (2001). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Howe, A., Høium, K., Kvernmo, G., Knutsen, I. R. A. A. E., Kokkersvold, E. & Kvernmo, G. A. (2005). *Studenten som forsker i utdanning og yrke: vitenskapelig tenkning og metodebruk* (Bind 4/2005). Bekkestua: Høgskolen.
- Høihilder, E. K., Olsen, K. R. & Kongstein, C. (2011). *Pedagogisk veiledning: metoder og tilnæringsmåter*. Oslo: Pedlex norsk skoleinformasjon.
- Illeris, K., Jarvis, P., Wenger, E., Engeström, Y., Mezirow, J. & Ziehe, T. (2007). *Læringsteorier: seks aktuelle forståelser*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Illeris, K. & Nordgård, Y. (2012). *Læring*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Inglar, T. (2009). Erfaringslæring og yrkesfaglærere: en kvalitativ studie. XIII, 354 s. ; 330 cm.
- Innbjør, H. & Kleiveland, J. (2007). *Operativt lederskap*. Bergen: Fagbokforl.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. f. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., Nielsen, K., Bureid, G. & Jensen, K. (1999). *Mesterlære: læring som sosial praksis*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Lave, J., Wenger, E., Lave, J., Wenger, E., Wenger, E., Lave, J., . . . Lave, J. (2003). *Situert læring - og andre tekster*. København: Reitzel.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2002). *Action research: principles and practice*. London: Routledge/Falmer.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2011). *All you need to know about action research*. London: Sage.
- Meld. St. 20 (2012-2013). (2013). *På rett vei*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Moxnes, P. (2000). *Læring og ressursutvikling i arbeidsmiljøet*. Oslo: P. Moxnes.
- Nilsen, S. E. & Haaland, G. (2008). *Læring gjennom praksis: innhold og arbeidsmåter i yrkesopplæringen*. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.
- NOU-2008:18. (2008). *fagopplæring for fremtida* Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/pages/2116889/PDFS/NOU200820080018000DDDPDFS.pdf>
- Nyen, T. & Tønder, A. K. (2012). *Fleksibilitet eller faglighet? En studie av innføringen av faget prosjekt til fordypning i Kunnskapsløftet* (Fafo-rapport 2012:47). Hentet fra <http://www.udir.no/Upload/Rapporter/2012/PTF.pdf?epslanguage=no>
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Hentet fra <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringslova>

- Røsten. (2010). *"Hvilke undervisningsmetoder og arbeidsmåter synes elevene de lærer best av?"*. (Upublisert studentoppgave).
- Røsten. (2011). *"Organisering av Ptf på Salg, service og sikkerhet VG2"*. (Upublisert studentoppgave).
- Sannerud, A. R. & Sannerud, R. (2005). Læring på byggeplassen - utopi eller realitet?: et aksjonsforskningsprosjekt i byggbransjen (s. 233 s.). Roskilde: Roskilde Universitetscenter. Forskerskolen Livslang Læring.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: how professionals think in action*. New York: Basic Books.
- St.meld. nr. 30 (2003-2004). (2004). *Kultur for læring*. Oslo: Utdannings - og forskningsdepartement.
- St.meld. nr. 44 (2008-2009). (2009). *Utdanningslinja*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Støten, K. (2008). *Yrkeskunnskap og utdanningsstrategier i helsearbeiderfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tiller, T. (1999). *Aksjonslæring: forskende partnerskap i skolen*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Ungt Entreprenørskap. (udatert). *Om Ungt Entreprenørskap*. Hentet 29.04.2014 fra http://old.ue.no/pls/apex32/f?p=16000:1002:4119385804405283:::1002:P1002_HID_I_D,P1016_HID_INSTITUTION_ID:6405,1
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Kunnskapsløftet*. Hentet 29.04.2014 fra <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/>
- Utdanningsdirektoratet. (2011). *Prosjekt til fordypning, en veileder for dere som skal legge forholdene til rette for elevene i PTF*. Hentet 30.04.2014 fra http://www.udir.no/Upload/Fagopplaring/veileder_prosjekt_til_fordypning.pdf?epslanguage=no
- Utdanningsdirektoratet. ([2007]). *Prosjekt til fordypning for videregående trinn 1 og 2 yrkesfaglige utdanningsprogram* Hentet 29.04.2014 fra http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/5/Forskrift_for_prosjekt_til_fordypning_vg1_vg2_endret.odt?epslanguage=no
- Utdanningsdirektoratet. ([2012]). *Evalueringen av kunnskapsløftet*. Hentet fra <http://www.udir.no/Tilstand/Evaluering-av-Kunnskapsloftet/>
- Vaage, S. & Thorbjørnsen, K. M. (2000). *Utdanning til demokrati: barnet, skolen og den nye pedagogikken : John Dewey i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wenger, E. & Nake, B. (2004). *Praksisfællesskaber: læring, mening og identitet*. København: Reitzel.

Vedlegg 1

Loggskjema	
Emne: Ptf	
Navn:	
Dato:	
Arbeidstid:	
Hva gjorde du i dag?	
Jeg har...	
Hvordan opplevde du arbeidsoppgavene i dag?	
Jeg lærte...	
Hva lærte du i dag?	
Jeg opplevde...	
Hva oppdaget du i dag?	
Jeg oppdaget...	
Fortell om en spesiell opplevelse i dag	

Vedlegg 2

Intervjuguide

Jeg har delt intervjuguiden inn i 3 kategorier:

- **Spørsmål i forhold til organiseringen**
- **Spørsmål i forhold til relevans**
- **Spørsmål i forhold til videre valg**

	UTDYPENDE SPØRSMÅL
Beskriv hvordan du opplevde måten vi la opp opplæringen på (Organisering)	
Hva synes du om å jobbe en dag i uka?	Fikk du tilstrekkelig med arbeidsoppgaver?
Hva synes du om organiseringen av ub?	Var det nok med tid?
Hva synes du om organiseringen av bedriftsbesøkene?	Var det mange nok bedriftsbesøk og var de for lange/korte/interessante?
Hva synes du har vært bra/dårlig med de forskjellige opplæringsmetodene?	
Beskriv hva du opplevde som mest relevant i opplæringen med tanke på yrke (relevans)	
Hva opplevde du som relevant i arbeidspraksis?	Klarte du å gjennomføre arbeidsoppgavene?
Hva opplevde du som relevant ved bedriftsbesøkene?	
Hva opplevde du som relevant ved å drive ub?	
Hva lærte du av å være i arbeidspraksis?	
Hva lærte du ved bedriftsbesøkene?	
Hva lærte du ved å drive ub?	
Beskriv hvordan den praktiske opplæringen har innvirket på videre valg	
Har ptf innvirket på videre yrkesvalg?	
Har ub innvirket på videre yrkesvalg?	
Har bedriftsbesøkene innvirket på videre yrkesvalg?	

Vedlegg 3

Samtykkeskjema
Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet
"Praktisk opplæring"

Bakgrunn og formål

Jeg er i gang med å skrive en masteroppgave i yrkespedagogikk. Oppgaven er en del av et 4-årig masterstudie i yrkespedagogikk på Høgskolen i Oslo, avdeling Kjeller. Jeg ønsker i den forbindelse å finne svar på om organiseringen av faget prosjekt til fordypning og gjennomføring av praktiske oppgaver har hjulpet elevene ved vg2 service og samferdsel til å velge veien videre.

Jeg ønsker å intervju deg som elev fordi du har vært direkte involvert i prosessen og er den som kan si om opplæringstilbudet på vg2 skoleåret 2012/2013 har vært med på å påvirke deg i valget av skoleplass/lærlingeplass neste år.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltagelse fra deg som elev innebærer at jeg kan observere deg når du er på jobb hos praksisbedrift, samt i klasserommet når dere jobber med oppgaver. I tillegg må du være villig til å la deg intervju ved å svare på en del spørsmål. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd i tillegg til at jeg noterer en del underveis. Årsaken til dette er at jeg ikke skal gå glipp av informasjon som er viktig, men kunne gå tilbake for å høre hva du har svart. Spørsmålene vil omhandle hva du synes om organiseringen av faget Prosjekt til fordypning og i hvilken grad du synes dette har vært bra/dårlig og om det eventuelt har hjulpet deg i forhold til neste års valg.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun jeg, min læringsgruppe (bestående av 4 medstudenter) og min veileder som vil ha tilgang til opplysningene. Dataene vil bli lagret på min pc, men vil bli slettet når masteroppgaven er levert. Jeg vil ikke oppgi navn på den som er intervjuet. Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2014.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr 985 321 884

Ulf Melvold
Institutt for yrkesfaglærerutdanning
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 10.06.2013

Vår ref:34683 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 01.06.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

34683	<i>Praksisnær opplæring</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ulf Melvold</i>
<i>Student</i>	<i>Line Røsten</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.05.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Line Røsten, Vargvegen 32, 2030 NANNESTAD

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO NSD Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM NSD Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrra.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ NSD SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmas@svt.uio.no

Vedlegg 5

MAL FOR SØKNAD

Navnet ditt

Kontaktadressen din

Postnummer og poststed

E-post (om du sjekker denne jevnlig)

Telefon (gjærne fasttelefon, men alltid mobil)

Sted og dato

Navn på firma

Navn på kontaktperson

Adresse

Postnummer og poststed

SØKNAD PÅ (STILLING) I (FIRMA) - (eventuelt referansenummer om dette er oppgitt)

Hvilken stilling søker du på?

Hvem er du? (Navn og alder)

Skolegang (tidligere og nåværende)

Arbeidserfaring (tidligere og nåværende)

Hvorfor har du lyst på jobben og hva gjør deg kvalifisert?

Personlige egenskaper

Skriv om når og hvor du best kan kontaktes

Med vennlig hilsen

Navn

Vedlegg: (Antall)

Referanser (lærer, tidligere arbeidsgiver)

Vedlegg 6

Til praksisbedrifter

Våre elever ved Service og samferdsel VG2 skal i dette skoleåret 12/13 ha utplassering ved relevant bedrift på torsdager. Elevene skaffer plass selv, men vi stiller som krav at bedriften skal tilhøre kjerneområdet for linjen Service og samferdsel, dvs innen butikk, kontor, resepsjon, reiseliv, vekter, ikt eller transport/logistikk.

Vi ønsker at elevene skal ha varierte arbeidsoppgaver og elevene skal bli vurdert og få karakter i faget prosjekt til fordypning, arbeidspraksis/utplassering. Vi som er lærere på service og samferdsel vil følge opp elevene ved å reise rundt og besøke elevene minst 1 torsdag i måneden. Vi håper at det er greit at dere også er med og vurderer elevene, ved at dere hjelper med litt muntlig og skriftlig evaluering til oss. Elevene skal etter hver utplasseringsdag skrive logg om arbeidsoppgaver. I tillegg vil de få 4 oppgaver i løpet av skoleåret som skal som berører våre kompetansemål ut i fra lokal læreplan.

I tillegg tar vi sikte på å evaluere:

- **Elevenes evne til å samarbeide med andre.**
- **Oppmøte til riktig tid og utholdenhet i jobben. Registrere fravær.**
- **Klarer å ta imot beskjeder og utføre arbeidsoppgaver.**
- **Er til å stole på og utfører sine oppgaver på en god måte.**

Det er viktig at det blir gitt beskjed videre til oss dersom eleven ikke møter til avtalt tid eller har fravær fra jobben.

Vi håper på et godt samarbeid!

Mvh

Line Røsten (line.rosten@nannestad.vgs.no)

Ønskes nærmere opplysninger kan vi kontaktes på telefon **63 99 66 79**

Elevens navn: _____

Navn på bedrift: _____

Kontaktperson: _____

Telefon: _____ E-post.: _____

Leveres til læreren

Vedlegg 7

ELEVENS INDIVIDUELLE LÆREPLAN

I PROSJEKT TIL FORDYPNING VG2

Gjennom arbeidet med *Prosjekt til fordypning* skal elevene trenes opp til å se sammenhenger mellom teori og praksis. De skal ta del i yrkesrelaterte aktiviteter og utvikle egen yrkesutøvelse ved å planlegge, gjennomføre, reflektere over og dokumentere arbeidet sitt.

Elevers navn:
Skoleåret:
Ansvarlig lærer:
Praksisperioden skal gjennomføres i tidsrommet;

Kompetansemålene er hentet fra vg3-læreplan for: Salgsfaget

Her skal eleven i samarbeid med skolen og bedrift skrive inn hvilke kompetansemål dette gjelder og konkretisere disse.

1) markedsføre og tilby produkter til kunder i ulike markeder
2) yte service i salgssituasjoner
3) bruke digitale verktøy i salgsarbeidet
4) gi informasjon om bedriftens produkter som kan imøtekomme kundens behov
5) behandle klager og reklamasjoner i samsvar med gjeldene regelverk

Dato:

(Elev, sign.)

(Lærer, sign.)

(Bedrift, sign.)

KOMPETANSEMÅL 1:): Eleven skal kunne markedsføre og tilby produkter til kunder i ulike markeder

Arbeidsoppgave:		
Eleven skal kunne markedsføre og tilby forskjellige produkter avhengig av kundens ønske		
Beskrivelse av utført arbeid:		
Utført dato:	Sign. lærling:	Sign. instruktør:

Arbeidsoppgave:		
Eleven skal kunne tilby, markedsføre og finne frem varer til kunder i bedriftsmarkedet (hoteller)		
Beskrivelse av utført arbeid:		
Utført dato:	Sign. lærling:	Sign. instruktør:

Arbeidsoppgave:		
Eleven skal kunne tilby, markedsføre og finne frem varer til kunder i privatmarkedet		
Beskrivelse av utført arbeid:		
Utført dato:	Sign. lærling:	Sign. instruktør: